

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 10

- Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Монгол Улсын хууль
- Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай Монгол Улсын хууль

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛ
1997 ОН

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

ХУУЛЬ, ТОГТООЛ, ЗАРЛИГ,
ШИЙДВЭР, ХУУЛИЙН ТАЙЛБАР

Монгол Улсын Их Хурлын Хэвлэл

1997 оны 10-р сар

№10 /65/

ГАРЧИГ

1. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

Үндсэн хуулийн Цэцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай Хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэх журмын тухай	907 909
---	------------

2. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

Төрийн захиргааны албан тушаалын зэрэг дэв олгох тухай №18	921
Монгол Улсын төрийн шагналын дүрмийг батлах тухай №19	921
Зарим монголч эрдэмтнийг "Найрамдал" медалиар шагнах тухай №20	924
МҮЭ-ийн байгууллагын зарим ажилтныг одон медалиар шагнах тухай №21	925
Ц.Цолмонг элчин сайдаар томилох тухай №23	926
Япон Улсын иргэн Сато Нориког "Найрамдал" медалиар шагнах тухай №24	926
Жюня Абэ, Юүзо Каназавал нарыг "Найрамдал медалиар шагнах тухай №25	927
Шашны асуудал эрхэлсэн зөвлөл байгуулах тухай №26	927
Ш.Гунгаадоржийг элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай №27	931
Ю.Сандагийг элчин сайдаар томилох тухай №28	931
Төрийн шагналтны үнэмлэхийн тухай №29	932
Д.Цэвээралданд Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай №30	933
Х.Оюунцэцэгт Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгох тухай №31	934
С.Сумъяад Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгох тухай №32	934
Соёл, урлагийн байгууллагын зарим ажилтныг одон, медалиар шагнах тухай №33	935
Зарим барилгачдыг шагнах тухай №34	935
Зарим хүнийг "Шударга журам" медалиар шагнах тухай №35	936
Ц.Батбаяр, Л.Жаргал нарыг "Шударга журам" медалиар шагнах тухай №36	937

21.	Ш.Доржжүгдэр, Т.Дэмбэрэлсүрэн нарыг Хөдөлмөрийн хүндэт медалиар шагнах тухай №39	937
22.	Төрийн шагнал хүртээх тухай №40	938
23.	Пьерлуйжи Лоро Пианаг "Найрамдал" медалиар шагнах тухай №41	938
24.	Б.Жаргалд Монгол Улсын Соёлын гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай №42	939
25.	Телевизийн байгууллагын зарим ажилтныг одон, медалиар шагнах тухай №43	939
26.	Т.Одсүрэнд Монгол Улсын гавьяат холбоочин цол олгох тухай №44	941

3. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

27.	Журам батлах тухай №176	942
28.	Дүрэм батлах тухай №177	944
29.	Журам батлах тухай №178	950
30.	Журам батлах тухай №179	953
31.	Эрүүл-мэндийн даатгалын хураамжийн хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай №181	962
32.	Зарим тогтоол, тогтоолын заалтыг хүчингүй болсонд тооцох тухай №182	963
33.	Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай №185	965
34.	Зарим хүмүүсийг ажилд томилох, ажлаас чөлөөлөх тухай №187	966
35.	Цэргийн атташе суулгах тухай №188	966
36.	Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай №189	967
37.	Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай №190	967
38.	М.Энхбаярыг ажилд томилох тухай №191	968
39.	Нягтлан бодох бүртгэлийг шинэчлэх ажлыг эрчимжүүлэх тухай №192	968
40.	Өнчин, эцэг, эхийн хараа хяналтаас гарсан хүүхдийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай №193	970
41.	Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг батлах тухай №194	973
42.	Журам батлах тухай №195	980
43.	Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай №196	984
44.	Дүрэмд нэмэлт оруулах тухай №197	985
45.	Будалтгүй тусламжийн үр ашгийг дээшлүүлэх зарим арга хэмжээний тухай №198	986
46.	"Ногоон хувьсгал" үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай №199	987

4. МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХ

47.	Дээд шүүхийн зарим тайлбаруудыг хүчингүй болгох, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай №248	1011
-----	--	------

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 5 дугаар
сарын 1-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн дараахь хэсгүүдийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/ 5 дугаар зүйлийн 2,3 дахь хэсэг:

“2.Цэцийн гишүүн гэмт хэрэгт холбогдсон бол түүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэхийг энэ тухай эрх бүхий байгууллагын санал, шийдвэрийг хүлээж авснаас хойш 14 хоногийн дотор Цэц хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

3.Цэцийн гишүүн гэмт хэрэг үйлдсэнийг шүүх тогтоосон, эсхүл хууль зөрчсөн нь шүүхээр тогтоогдсон бол түүнийг Цэцийн гишүүнээс нь эгүүлэн татах тухай Цэцийн шийдвэр, анх илгээсэн байгууллагын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурал эгүүлэн татаж болно.”

2/ 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг:

“1.Иргэд Үндсэн хуулийг зөрчсөн тухай асуудлаар Цэцэд өргөдөл, мэдээлэл ирүүлнэ.”

2 дугаар зүйл. Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийг 3 дахь хэсэг болгож “Улсын дээд шүүх хүсэлтээ хуралдаанд оролцсон нийт гишүүний олонхийн саналд үндэслэн гаргана.” гэж өөрчлөн найруулсугай.

3 дугаар зүйл. Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуульд дараахь хэсгүүдийг нэмсүгэй:

1/ 1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг:

“3.Үндсэн хууль зөрчсөн тухай маргааныг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн дагуу хянан шийдвэрлэнэ.”

2/ 3 дугаар 6,7 дахь хэсэг:

“6.Цэцийн гишүүн Улсын Их Хурлын гишүүнд буюу Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид нэрээ дэвшүүлбэл тухайн сонгуулийн дүн гаргал Цэцийн гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлнэ.

7.Цэцийн гишүүн Цэцээр хянан шийдвэрлэх маргаантай асуудал болон Цэцийн хянаж байгаа маргааны талаар Цэцийн шийдвэр гараагүй байхад өөрийн санал, дүгнэлтийг хэвлэл, мэдээллийн сэрэгсэл болон олон нийтэд ямар нэгэн хэлбэрээр урьдчилан мэдээлэхийг хориглоно.”

3/ 5 дугаар зүйлийн 5,6 дахь хэсэг:

“5.Цэцийн гишүүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусгавар болсон, энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаас бусад үндэслэлээр Цэцийн гишүүнээс чөлөөлөгдвөл гишүүнээр томилогдохын өмнөх ажилд нь эгүүлэн ажиллуулах буюу эсхүл түүнтэй тэнцэх цалин хангамж бүхий ажлаар хангана. Хэрэв тийм боломжгүй бол ажил эрхлэх хүртлэх 6 сарын хугацаанд Цэцийн гишүүн байсан үеийн авч байсан цалингийн хэмжээнээс буурахгүйгээр тэтгэмж, хэрэв бага цалинтай ажил эрхэлж байгаа бол цалингийн зөрүүтэй тэнцэх хэмжээний тэтгэмж улсын төсвөөс мөн хугацаанд олгоно.

6.Үндсэн хуульд заасан бүрэн эрхийн хугацаагаар Цэцийн гишүүнээс чөлөөлөгдсөн хүнийг насны тэтгэвэрт гарах үед нь Цэцийн гишүүний цалингийн 60 хувиар бодож тэтгэвэр тогтооно.”

4/ 7 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг:

“4.Цэцийн гишүүн өмсгөлтэй байна. Цэцийн гишүүний өмсгөлийн загвар, хэрэглэх журмыг Улсын Их Хурал батална.”

5/ 10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг:

“2.Цэцэд Улсын Их Хурлын нэрийн өмнөөс Улсын Их Хурлын дарга, Улсын Их Хурлын 8-аас доошгүй гишүүн, эсхүл Улсын Их Хурал дахь нам, эвслийн бүлэг Улсын Их Хурлын хүсэлтийг гаргана.”

/Энэ хэсэгт Монгол Улсын Ерөнхийлөгч хориг тавьж, Улсын Их Хурал хоригийг хүлээн авсан тул Улсын Их Хурал энэ хэсгийг хүчингүй болгох, эсхүл өөрчлөн найруулах хүртэлх хугацаанд хуулийн энэ заалт хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөгдөхгүй болно./

4 дүгээр зүйл. Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн гуравдугаар бүлгийн нэрийг “Бусад” гэж өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл. Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 дүгээр зүйлийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

/Жич:Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн 5 дахь заалтад Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс тавьсан хоригийг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрсөн тул хуулийн дээрх заалтыг Улсын Их Хурлаар дахин хэлэлцэж шийдвэрлэтэл хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөхгүй болохыг сонордуулья. Энэ тухай тайлбарыг хориг тавигдсан тухайн заалтын ард мөн хийсэн болно./

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 6 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ, УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН БУСАД ШИЙДВЭРИЙН ТӨСӨЛ БОЛОВСРУУЛАХ, ӨРГӨН МЭДҮҮЛЭХ ЖУРМЫН ТУХАЙ

Нэгдүгээр бүлэг

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

Энэ хуулийн зорилт нь хууль санаачлагч хууль санаачлах эрхээ сэргэжүүлж хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл боловсруулах, өргөн мэдүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёо

Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар айлгоно:

1/"хууль санаачлагч" гэж Монгол Улсын Үндсэн хуулийн хорин нурдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Засгийн газрыг хэлнэ.

2/"хууль санаачлах эрх" гэж хууль санаачлагчаас тодорхой хууль гаргах тухай санал дэвшүүлж, мэргэжлийн түвшинд боловсруулах, боловсруулсан хуулийн төслийг хянаж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг хэлнэ.

3/"хуулийн төсөл" гэж хууль санаачлагчаас мэргэжлийн түвшинд боловсруулан, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байгаа уул төслийн эх бичвэрийг хэлнэ.

4."Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл" гэж хууль санаачлагч болон эрх бүхий бусад байгууллагаас Улсын Их Хуралд элэлцүүлэхээр оруулж байгаа Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн эх бичвэрийг хэлнэ.

3 дугаар зүйл.Хууль санаачлах эрхийг хэрэгжүүлэх

1.Хууль санаачлагч хууль санаачлах эрхээ хэрэгжүүлэхдээ дараахь суудлыг шийдвэрлэсэн байна:

1/нийгмийн тухайн харилцааны төлөв байдал болон түүнийг охицуулж байгаа хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөөг судалсны үндсэн ээр уг асуудлаар шинээр хууль гаргах болон дагаж мөрдөж байгаа уульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үндэслэл, шаардлагыг одорхойлсон байх;

2/хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг тодорхойлох;

3/хуулийг хэрэгжүүлэх талаар цаашид авах арга хэмжээний тухай санал, түүнтэй холбогдон гарах төсөв, санхүүгийн зардлын тооцоог гаргасан байх;

4/Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн нь санаачилж буй хуулийн төслийнхөө талаар Засгийн газрын, түүнчлэн хуулийг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих үүрэг бүхий холбогдох бусад байгууллагын санал, дүгнэлтийг авсан байх.

2.Иргэн, хуулийн этгээд хуулийн төслийн тухай саналаа хууль санаачлагчид бичгээр уламжилна.

3.Хууль санаачлагч нь иргэн, хуулийн этгээдээс уламжилсан саналыг үндэслэлтэй гэж үзвэл тухайн асуудлаар хууль санаачилж болно.

Хоёрдугаар бүлэг

Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг төлөвлөх, зохион байгуулах, санхүүжүүлэх

4 дүгээр зүйл.Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг төлөвлөх

1.Хууль санаачлагч нь санаачлан боловсруулах хуулийн төслийнхөө талаар урьдчилан төлөвлөж, хууль боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлд тусгуулна.

2.Үндсэн чиглэлийн төслийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага холбогдох бусад байгууллагын саналыг авч нэгтгэн судалсны үндсэн дээр Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрт нийцүүлэн боловсруулна.

3.Үндсэн чиглэлийн төсөлд санал өгч байгаа хууль санаачлагч нь нийгмийн тухайн харилцааг зохицуулж байгаа хуулийн хэрэгжилт, үр нөлөөг судалсны үндсэн дээр уг асуудлаар шинээр хууль гаргах болон дагаж мөрдөж буй хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үндэслэлийг тодорхой заасан байна.

4.Үндсэн чиглэлийг тодорхой хугацаагаар боловсруулж, Засгийн газар хуралдаанаар хэлэлцэн Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлнэ.Үндсэн чиглэлийг Улсын Их Хурал хэлэлцэн батална.

5.Үндсэн чиглэлд тусгагдаагүй боловч хуулиар зохицуулах зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл хууль санаачлагч холбогдох хуулийн төсөл санаачилж Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж болно.

5 дугаар зүйл.Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах

1.Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг хууль санаачлагч хариуцаж зохион байгуулна.

2.Ерөнхийлөгч тодорхой асуудлаар хуулийн төсөл боловсруулах чиглэлийг Засгийн газарт өгч болно.

3.Улсын Их Хурал тодорхой асуудлаар хуулийн төсөл боловсруулахыг Засгийн газарт даалгаж болно.

4.Засгийн газраас санаачлах хуулийн төслийг төрийн захиргааны төв байгууллагууд үндсэн чиглэлийн дагуу буюу Засгийн газрын даалгавраар зохих хүрээ, салбарын асуудлаар хариуцан боловсруулж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн эцэслэн хянаж, Засгийн газрын хуралдаанд хэлэлцүүлнэ.

6 дугаар зүйл.Хуулийн төсөл боловсруулах талаархи хууль санаачлагчийн бүрэн эрх

Хууль санаачлагч хуулийн төсөл боловсруулах талаар дараахь бүрэн эрх эдэлнэ:

1/хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг тодорхойлох, энэ талаар илгэл өгөх;

2/байгууллагын удирдлагатай нь тохиролцсоны үндсэн дээр холбогдох эрдэмтэн, мэргэжлийн хүмүүсийг хуулийн төсөл боловсруулах ажилд татан оролцуулах;

3/хуулийн төсөл боловсруулахад шаардлагатай тооцоо, судалгаа, мэдээ баримтыг холбогдох хуулийн этгээд, албан тушаалтнаас гаргуулан авах,тэдгээрийн саналыг авах;

4/хуулийн төсөл, түүнийг боловсруулах ажлын явцын талаар шаардлагатай гэж үзвэл нийтэд мэдээлэх.

7 дугаар зүйл.Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах хэлбэр

Хууль санаачлагч нь хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг дараахь хэлбэрээр зохион байгуулна:

1/хуулийн төслийг өөрөө боловсруулах;

2/холбогдох байгууллагын эрдэмтэн, мэргэжлийн хүмүүсээс үүрдсэн ажлын хэсэг байгуулж ажиллуулах;

3/хуулийн этгээд, иргэнээр гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлэх.

8 дугаар зүйл.Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг санхүүжүүлэх

1.Хууль санаачлагч хуулийн төсөл боловсруулахтай холбогдон арах зардлыг өөрийн төсвөөс санхүүжүүлнэ.

2.Засгийн газраас хуулийн төслийг гэрээний үндсэн дээр боловсруулахад хөрөнгийн нэмэгдэл эх үүсвэр шаардагдахаар бол олбогдох төсвийг төсөв, санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар батлуулна.

3.Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг хууль тогтоох үйл жиллагаанд хууль бусаар нөлөөлөх зорилгогүйгээр ашгийн бус байгууллага санхүүжүүлж болно.

9 дүгээр зүйл. Хуулийн төслийн үзэл баримтлал, хуулийн төсөл боловсруулах

1. Хууль санаачлагч хуулийн төсөл боловсруулахын өмнө түүний үзэл баримтлалыг тодорхойлно.

2. Үзэл баримтлалыг хууль санаачлагчаас өгсөн чиглэлийн дагуу тухайн хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг хариуцаж байгаа ажлын хэсэг, хуулийн этгээд, иргэн боловсруулж болно.

3. Үзэл баримтлалд дараахь асуудлыг тусгана:

1/хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага;

2/хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамраа хүрээ;

3/хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал;

4/хуулийн төсөл нь бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилгоор цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаарх санал.

4. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан тохиолдолд үзэл баримтлалыг хууль санаачлагчид танилцуулсан байна.

5. Хуулийн төслийг төрийн захиргааны холбогдох төв байгууллагч боловсруулж байгаа бол түүний үзэл баримтлалыг Сайд батална.

6. Ажлын хэсэг, хуулийн этгээд, иргэн хуулийн төслийг түүний үзэл баримтлалд нийцүүлэн боловсруулна.

7. Хуулийн төсөл боловсруулах явцад холбогдох хуулийн этгээд эрдэмтэн, мэргэжилтний санал авч төсөл боловсруулахад харгалзаа үзнэ.

8. Хуулийн төсөл боловсруулахдаа бусад хуульд оруулах нэмэлт өөрчлөлт, тэдгээрийг дагаж гарах шийдвэрийн төслийг хам боловсруулж, холбогдох тооцоо судалгаа хийсэн байна.

9. Хуулийн төсөл боловсруулж байгаа ажлын хэсэг, хуулийн этгээд, иргэн нь хууль санаачлагч буюу түүнийг зохион байгуулж байгаа байгууллагын удирдлагад ажлын явцыг тогтмол мэдээлж шаардлагатай зөвлөгөө авч ажиллана.

10 дугаар зүйл. Хуулийн төсөл боловсруулах талаархи хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагч хуулийн төсөл боловсруулах талаар дараахь бүрэн эрх эдэлнэ:

1/хууль боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийн төсөл, төрийн байгуулалт, эрүү, иргэний зэрэг салбарын бус нийтлэг харилцааг зохицуулсан хуулийн төслийг хариуцан боловсруулах, энэ ажил эрдэмтэн, холбогдох мэргэжлийн хүмүүсийг татан оролцуулааг ажлын хэсэг байгуулж ажиллуулах;

2/Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүний санаачилсан хуулийн төсөл нь Үндсэн хууль, бусад хууль болон эрх зүйн бодлогод хэрхэн нийцэж байгаа, түүнчлэн энэ хуулиар тогтоосон шаардлагыг хангасан эсэх талаар энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4-т заасны дагуу Засгийн газрын өгөх санал, дүгнэлтийн төслийг бэлтгэж, Засгийн газрын хуралдаанд хэлэлцүүлэх;

3/ Засгийн газраас санаачилсан хуулийн төсөл нь Үндсэн хууль, бусад хууль, эрх зүйн бодлого болон энэ хуулиар тогтоосон шаардлагад нийцсэн эсэхийг энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу эцэслэн хянаж, Засгийн газрын хуралдаанд хэлэлцүүлэх;

4/төрийн захиргааны бусад төв байгууллага хуулийн төсөл боловсруулахад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх;

5/хуулийн төсөл боловсруулах арга зүйн асуудлаар зөвлөмж, аргачлал гаргах, хууль зүйн нэр томъёог нэг мөр болгон жигдлэх арга хэмжээ авах.

Гуравдугаар бүлэг

Хуулийн төслийн төрөл, түүнд тавих шаардлага, бүтэц, хэлбэр

11 дүгээр зүйл.Хуулийн төслийн төрөл

Хуулийн төсөл дараахь төрөлтэй байна:

1/анхдагч хуулийн төсөл;

2/хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

12 дугаар зүйл.Хуулийн төсөлд тавих нийтлэг шаардлага

Хуулийн төсөл дараахь нийтлэг шаардлага хангасан байна:

1/Үндсэн хуульд нийцсэн, бусад хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээний заалттай уялдсан байх;

2/тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг аль болох бүрэн тусгасан байх;

3/тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс альсан асуудлыг тусгахгүй байх;

4/тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах уульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болгох тухай заалт усгахгүй байх;

5/зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;

6/хэм хэмжээ тогтоогоогүй тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа эрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;

7/бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заалгүйгээр шаардлагатай ол түүнийг иш татах, энэ тохиолдолд ишлэлийг тодорхой хийж,

хуулийн бүрэн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг заасан байх;

8/хуулийн зорилт, тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хамрах хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогчдоос удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл /гипотези/, тэдгээрийн биелүүлэх журам, эрх, үүрэг /диспозици/, онцгойлон үзэх нөхцөл байдал, эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээг тодорхой заасан байх;

9/шаардлагатай тохиолдолд хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хэм хэмжээ, хууль хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болгох, хасах, бусад хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгасан байх.

13 дугаар зүйл. Хуулийн төсөлд тавих нэр томъёо,

хэл зүйн шаардлага

1.Хуулийн төсөл нь нэр томъёо, хэл зүйн дараахь шаардлагыг хангасан байна:

1/Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;

2/нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;

3/нэр томъёог үндсэн болон нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн утгаар хэрэглэх;

4/монгол хэлэнд тохирох үг нь байвал гадаад хэлний нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;

5/үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй, товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих.

2.Хуулийн төсөлд дараахь тохиолдолд нэр томъёоны тайлбар хийнэ:

1/нэр томъёо нь олон утгатай бол;

2/нэр томъёо нь өргөн утгатай бөгөөд түүнийг нарийвчлан тодорхойлох шаардлагатай бол;

3/шинээр бий болсон ойлголт буюу нэр томъёо нь нийтэ ойлгомжгүй бол.

3.Хуулийн төсөлд дараахь тохиолдолд гадаад хэлний нэр томъёо хэрэглэж болно:

1/үг нэр томъёог оноосон нэр монгол хэлэнд байхгүй бол;

2/үг нэр томъёог олон улсын хэмжээнд нийтлэг хэрэглэж хэвшсэн бол;

3/үг нэр томъёог Монгол Улсын олон улсын гэрээнд хэрэглэж байгаа бол.

14 дүгээр зүйл. Хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай

хэм хэмжээ

1.Хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хэм хэмжээ нь түүний хэрэгжүүлэхийн тулд тодорхой цаг хугацаа, бэлтгэл хангах, бусад хуульд нийцүүлэх зэрэг заалтыг агуулсан байна.

2.Эдгээр заалтаар дараахь асуудлыг зохицуулна:

1/шилжилтийн хугацаанд шийдвэрлэж дуусгах асуудал;

2/урьд үйлчилж байсан хуулийн дагуу үүссэн эрх, үүргийн хувьд шинэ хэм хэмжээг хэрэглэх эсэх, хэрэглэх бол ямар хүрээ, хэмжээнд хэрэглэх;

3/шинэ хэм хэмжээгээр хасагдаж байгаа эрх зүйн аливаа ойлголт бүрмөсөн үгүй болж байгаа эсэх, эсхүл ямар хугацаанд хүчинтэй байх;

4/шинээр бий болж байгаа байгууллага байгуулах, урьд өмнө байсан байгууллагыг өөрчлөх болон шинэ хэм хэмжээнд бусад хуулийг нийцүүлэх, тэдгээрийг хэрэгжүүлж дуусах хугацааг заах.

15 дугаар зүйл.Хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах төсөлд тавих бусад шаардлага

1.Нэмэлт, өөрчлөлтийг хуулийн анхдагч эх бичвэрт оруулна.

2.Хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг зөвхөн нэг хуульд хамааруулж хийх бөгөөд нэмэлт, өөрчлөлт орж байгаа хуулийн нэр,зүйл, заалтын дугаарыг тодорхой бичнэ.

3.Олон нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу үүний улмаас хуулийн бүтэц, уялдаа алдагдахад хүрэх, эсхүл тухайн хуульд урьд нь олон удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон бол шинээр хуулийн төсөл боловсруулж болно.

16 дугаар зүйл.Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд тавих нэмэлт шаардлага

1.Олон улсын гэрээ соёрхон батлах тухай хуулийн төсөлд уул олон улсын гэрээг гадаад хэлнээс эх хэлнээ, эх хэлнээс гадаад хэлэнд хөрвүүлсэн орчуулгыг хавсаргана.

2.Олон улсын гэрээний орчуулгыг гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн болон тухайн асуудлыг эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага бусад байгууллагатай хамтран хийж, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар хянуулна.

17 дугаар зүйл.Хуулийн төслийн бүтэц, хэлбэр

1.Хуулийн төсөл дараахь бүтэцтэй байна:

1/агуулгыг товч, тодорхой илэрхийлсэн оноосон нэр;

2/ хуулийн бүтцийн үндсэн нэгж болох зүйл;

3/шаардлагатай бол бүлэг, анги;

4/зүйлийн доторхи хэсэг;

5/хэсгийн доторхи заалт.

2.Хуулийн төслийн бүтэц нь дараахь шаардлагыг хангасан байна:

1/зүйл нь хоорондоо уялдаа холбоо, дэс дараалал бүхий, агуулгыг нь товч илэрхийлсэн гарчиг нэгдсэн дугаартай байна;

2/бие даасан санаа бүрийг зүйлд тусгана;

3/бие даасан санаа нь хэд хэдэн өгүүлбэрээр илэрхийлэгдэж байвал зүйлийг хэсэгт хуваана;

4/заалт нь аль болох нэг өгүүлбэрээс бүрдсэн байна;

5/зүйлүүдийг сэдвээр нь бүлэглэж, бүлгийг ангид нэгтгэж болно.

3.Хуулийн төслийн бүтцийг дараахь хэлбэрт оруулж байрлуулна:

1/хуулийн төслийн оноосон нэр;

2/нийтлэг хэм хэмжээ тогтоож байгаа зүйлийг нэгтгэсэн "ерөнхий анги" буюу, эсхүл "нийтлэг үндэслэл" гэсэн анги, бүлэг;

3/нэр томъёоны тайлбар;

4/тусгайлсан хэм хэмжээ тогтоож байгаа зүйлийг нэгтгэсэн "тусгай анги" буюу, эсхүл агуулгаар нь бүлэг болгосон эрх зүйн хэм хэмжээ;

5/иргэн, хуулийн этгээдээс үйл ажиллагаа явуулах журам, тэдгээрийн эрх, үүрэг;

6/онцгойлон үзэх нөхцөл байдал;

7/хариуцлага тогтоож байгаа хэм хэмжээ;

8/шаардлагатай бол хууль хүчин төгөлдөр болох тухай хэм хэмжээ;

9/бусад зүйл.

4.Хуулийн төслийн бүтцийн хэсгүүдийг дараахь байдлаар дугаарлана:

1/ангийг ром тоогоор;

2/бүлгийг бичгээр;

3/зүйлийг ард нь "дүгээр" буюу "дугаар" зүйл гэж араб тоогоор /1дүгээр зүйл. г.м/;

4/хэсгийг баруун талдаа цэгтэй араб тоогоор /1.1 г.м./;

5/хэсгийн доторхи заалтыг баруун талдаа цэг бүхий араб тоогоор /1.1.1.г.м/.

5.Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг дараахь хэлбэрт оруулж байрлуулна:

1/хуульд оруулах нэмэлт;

2/хуульд оруулах өөрчлөлт;

3/хасах үг, өгүүлбэр;

4/хүчингүй болгох хууль буюу зүйл, заалт.

6.Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн зүйл доторхи заалтыг баруун талдаа хаалт бүхий араб тоогоор дугаарлана./1/г.м/

7.Хуульд шинээр нэмэгдэх зүйлийн дугаарыг тэмдэглэхдээ нэмэлт орж байгаа хуулийн агуулга, зүйлийн дарааллыг баримтлах бөгөөд баруун дээд өнцөгт нь араб тоогоор дугаарлана/52 дугаар зүйл г.м/.

Дөрөвдүгээр бүлэг

Хуулийн төсөл боловсруулах ажлыг дуусгах, хуулийн төслийг өргөн мэдүүлэх

18 дугаар зүйл. Хуулийн төсөлд санал авах

1. Энэ хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан ажлын хэсэг, хуулийн этгээд, иргэн төслийг боловсруулж дуусмагц хууль санаачлагчид уламжилна.

2. Хууль санаачлагч хуулийн төслийг хянан үзэж холбогдох байгууллагаас санал авахаар шийдвэрлэх буюу эсхүл цаашид дахин боловсруулах чиглэл өгнө.

3. Төрийн захиргааны төв байгууллага нь боловсруулсан хуулийн төсөлдөө төрийн захиргааны бусад төв байгууллагын, шаардлагатай гэж үзвэл бусад байгууллагын саналыг авч, үндэслэлтэй гэж үзвэл төсөлд тусгах бөгөөд төрийн захиргааны төв байгууллагын саналд Сайд гарын үсэг зурсан байна.

4. Хуулийн төсөл боловсруулсан төрийн захиргааны төв байгууллага нь төслийг Сайдын зөвлөлөөр нягтлан хэлэлцсэний эцэст, Сайдын гарын үсэгтэйгээр холбогдох бусад бичиг баримтын хамт хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнд уламжилна.

5. Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн энэ хуулийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4-т заасны дагуу Засгийн газар болон холбогдох бусад байгууллагад хуулийн төслөө явуулна. Засгийн газар төслийг хуралдаанаараа хэлэлцэн санал, дүгнэлтээ 30 хоногт багтаан хууль санаачлагчид ирүүлнэ. Шаардлагатай бол хууль санаачлагчтай тохиролцон энэ хугацааг хойшлуулж болно.

19 дүгээр зүйл. Хуулийн төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэх

1. Шаардлагатай гэж үзвэл хууль санаачлагч нийгмийн нэн чухал харилцааг зохицуулахаар санаачилсан хуулийн төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэх тухай саналаа Улсын Их Хуралд оруулж болно.

2. Улсын Их Хурал хууль санаачлагчаас хуулийн төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэх тухай оруулсан саналыг чуулганаар хэлэлцэж, гишүүдийн дийлэнх олонхийн саналаар шийдвэрлэх бөгөөд төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэхээр шийдвэрлэсэн тохиолдолд хэлэлцүүлэх үүрээ болон түүнтэй холбогдон гарах зардлыг хэрхэн санхүүжүүлэхийг тодорхой заасан байна.

3. Хуулийн төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэхдээ дараахь хүрээнд хэлэлцүүлж болно:

- 1/нийт ард түмнээр;
- 2/нийгмийн тодорхой бүлэг, ажил мэргэжлийн хүмүүсээр;
- 3/тодорхой нутаг дэвсгэрийн хүрээнд.

4.Хуулийн төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэх тухай Улсын Их Хурлын шийдвэрийг үндэслэн Засгийн газар энэ ажлыг зохион байгуулж дүнг нэгтгэн Улсын Их Хурлын чуулганаар уг хуулийн төслийг хэлэлцэхэд танилцуулна.

5.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчид Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 5-д заасны дагуу хуулийн төслийг ард нийтээр хэлэлцүүлэх ажлыг нутаг дэвсгэртээ зохион байгуулна.

20 дугаар зүйл.Хуулийн төслийг өргөн мэдүүлэх

1.Хууль санаачлагч төслийг Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлэх бөгөөд ийнхүү өргөн мэдүүлэхээс өмнө түүнийг холбогдох бичиг баримтын хамт Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн даргад ирүүлнэ.

2.Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн дарга 72 цагийн дотор хуулийн төсөл, холбогдох бичиг баримтыг энэ зүйлийн 3,4 дэх хэсгийн заалтыг баримтлан хянаж, шаардлага хангасан гэж үзвэл төслийг Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлэх хугацааг товлон хууль санаачлагчид мэдэгдэнэ.Хэрэв дээрх шаардлагыг хангаагүй байвал түүнийг хангуулах арга хэмжээ авна.

3.Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байгаа хуулийн төсөлд дараахь бичиг баримтыг хавсаргасан байна:

1/хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх тухай хууль санаачлагчийн албан бичиг;

2/хуулийн төслийн танилцуулга;

3/шаардлагатай бол холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн болон Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл;

4/хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон шаардлагатай арга хэмжээний санал, түүнтэй холбогдон гарах төсөв, санхүүгийн зардлын тооцоо;

5/Засгийн газар, холбогдох бусад байгууллагын санал;

6/олон улсын гэрээ соёрхон батлуулах тухай хуулийн төсөлд уг олон улсын гэрээний орчуулга, түүнийг хянасан тухай хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын албан бичиг.

4.Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх хуулийн төсөл, холбогдох бусад бичиг баримт нь албан бичиг хэргийг хөтлөх нийтлэг шаардлагыг хангасан байна.

Тавдугаар бүлэг

Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийн төсөл
санаачлах, боловсруулах, өргөн мэдүүлэх

21 дүгээр зүйл. Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр

Улсын Их Хурлын бусад шийдвэр нь Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд зааснаар тогтоол хэлбэртэй байна.

**22 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл
санаачлах**

1. Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хууль санаачлах эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан, хуульд заасан бол бусад байгууллага санаачилна.

2. Улсын Их Хурлын өөрийн дотоод зохион байгуулалтын болон Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг байгууллагын тухай болон Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаас тогтоол аргахаар хуульд заасан асуудлаар гаргах тогтоолын төслийг олбогдох Байнгын хороо санаачилж болно.

3. Энэ зүйлийн 1,2 дахь хэсэгт заасан заалт нь Улсын Их Хурлын дарга, дэд дарга, гишүүн, Ерөнхий сайд, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн, Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын тухай гаргах тогтоолын төсөлд хамаарахгүй бөгөөд уг төслийг Улсын Их Хурлын Тамгын газар боловсруулна.

23 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн бүтэц

1. Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл нь тэмдэглэх шаардлагатай бол, тогтоох гэсэн хэсэгтэй байна.

2. Төслийн тэмдэглэх хэсэгт уул тогтоол гарах болсон үндэслэл, шаардлагыг товч тодорхой дурдсан байна.

3. Төслийн тогтоох хэсэгт уул тогтоолоор шийдвэрлэх асуудлыг Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан дарааллын агуу энгийн, ойлгомжтой байдлаар томъёолж бичнэ.

24 дүгээр зүйл. Тогтоолын төслийн бүтцийн хэлбэр

1. Тогтоолын төслийн бүтэц дараахь хэлбэртэй байна:

1/тогтоолын гарчиг;

2/тэмдэглэх хэсэг;

3/тогтоох хэсэг;

4/шаардлагатай бол урьд гартасан шийдвэрийг хүчингүй болгох тухай хэсэг;

5/шаардлагатай бол тогтоол хүчин төгөлдөр болох хугацаа.

2. Тогтоолын төслийн бүтцийн хэсгүүдийг дараахь байдлаар тгaarлана:

1/хэсгийг баруун талдаа цэгтэй араб тоогоор;

2/хэсгийн доторх заалтыг баруун талдаа хаалт бүхий араб тоогоор.

**25 дугаар зүйл. Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг
өргөн мэдүүлэх**

1. Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөл санаачлагч нь төслөө энэ хуулийн 20 дугаар зүйлийн 1,2 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу өргөн мэдүүлнэ.

2. Өргөн мэдүүлж байгаа тогтоолын төсөлд энэ хуулийн 20 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн 1, 2, 3, 4, 5 дахь заалтад заасан бичиг баримтыг хавсаргасан байна.

3. Тогтоолын төсөлд хавсрагдах бичиг баримт нь албан бичиг хэргийг хөтлөх нийтлэг шаардлагыг хангасан байна.

4. Энэ зүйлийн 1,2 дахь хэсгийн заалт нь энэ хуулийн 22 дугаар зүйлийн 2, 3 дахь хэсэгт хамаарахгүй.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 8 дугаар
сарын 1-ний өдөр

Дугаар 18

Улаанбаатар
хот

**Төрийн захиргааны албан тушаалын
зэрэг дэв олгох тухай**

Төрийн албаны тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 2-т заасныг үндэслэн Засгийн газрын санал болгосноор Улсын Их Хурлын Тамгын газрын ерөнхий нарийн бичгийн даргын орлогч П.Бямбацэрэн, мөн газрын албаны дарга Ж.Батсайхан, Төрийн захиргааны албаны зөвлөлийн гишүүн Х.Шаандар нарт 1997 оны 8 дугаар сарын 1-нээс эхлэн дөтгөөр зэрэг тэргүүн түшмэлийн албан тушаалын зэрэг дэв тус тус олгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 8 дугаар
сарын 1-ний өдөр

Дугаар 19

Улаанбаатар
хот

**Монгол Улсын Төрийн шагналын
дүрмийг батлах тухай**

1. “Монгол Улсын Төрийн шагналын дүрэм”-ийг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Монгол Улсын Төрийн шагналын Дипломын загварыг шинэчлэн батлуулахыг Тамгын газарт даалгасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1997
оны 19 дүгээр зарлигийн хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН ШАГНАЛЫН ТУХАЙ ДҮРЭМ

1. Монгол Улсын иргэдийн авьяас билэг, оюуны бүтээлийг төрөөс үнэлэн Монгол Улсын төрийн шагнал олгож байна.

2. Төрийн шагналыг шинжлэх ухаанд нээлт хийсэн, шинэ технологи буй болгосон, оюуны соёлын онцгой үнэт зүйл туурвин бүтээсэн хүмүүст хүртээнэ.

3. Шинжлэх ухааны салбарын Бага чуулган, их дээд сургууль, соёл урлаг, уран бүтээлийн эвлэл холбоод, улсын хэмжээний бүтэц бүхий төрийн бус байгууллагууд хамтын удирдлагын хурлаараа хэлэлцэж олонхийн саналаар төрийн шагнал хүртээх бүтээлд нэр дэвшүүлнэ. Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Монгол Улсын Засгийн газар төрийн шагналд нэр дэвшүүлж болно.

Төрийн шагналд нэр дэвшүүлсэн үндэслэгээ, холбогдох бусад баримт бичгүүдийг тухайн оны 4 дүгээр сарын 1-ний дотор Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газарт хүлээн авна.

4. Төрийн шагналыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар хүртээнэ.

5. Төрийн шагнал хүртээх бүтээлийг судлан шалгаруулах үүднээс Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дэргэд:

- төрийн шагнал хүртээх бүтээлийг сонгон тодруулах ажлын хэсэг;

- сонгон тодруулсан бүтээлд хянан магадлагаа хийх шинжээчийн хэсгийг тус тус томилон ажиллуулна.

а/ хэсэг тус бүрийн бүрэлдэхүүнийг жил бүр гуравны хоёр хүртэл хувиар шинэчилнэ;

б/ төрийн шагнал хүртээх бүтээлийг сонгон тодруулах ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд орж ажилласан хүнийг шинжээчийн хэсэгт оруулж болно;

в/ төрийн шагналд нэр дэвшсэн хүнийг хянан магадлагаа хийх шинжээчийн хэсэгт оруулахгүй.

6. Бүтээлийг сонгон тодруулах ажлын хэсгийг Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын даргын захирамжаар тухайн оны эхэнд байгуулж нийтэд зарлана.

а/ хэсэг нь шинжлэх ухаан, соёл, урлаг, утга зохиол, уран барилга, үйлдвэр, хөдөө аж ахуй, эрүүлийг хамгаалах зэрэг салбарын сайн мэргэшсэн эрдэмтэд, мэргэжилтнээс бүрдэнэ;

б/ төрийн шагналд дэвшсэн бүтээлүүдийг бүртгэн авч холбогдох салбар руугаа шилжүүлж сонгон шалгаруулалтад оруулна;

в/ ажлын хэсэг төрийн шагнал хүртээх бүтээлийг өөрөө сурвалжлан олж сонгон шалгаруулалтад оруулж болно. Сонгож олсон бүтээлээ нийтэд мэдээлнэ;

г/ ажлын хэсэг төрийн шагналд сонгон тодруулсан бүтээлийн тухай саналаа тухайн оны 6 дугаар сарын 15-ны дотор Ерөнхийлөгчийн Тамгын газарт ирүүлнэ.

7. Төрийн шагнал хүртээхээр сонгон тодруулсан бүтээлд хянан магадлагаа хийх шинжээчийн хэсгийг Ерөнхийлөгчийн захирамжаар томилно. Шинжээчийн хэсэгт тухайн салбарын тэргүүлэх эрдэмтэд, мэргэжилтнүүдийг оруулна.

а/ шинжээчийн хэсэг нь төрийн шагнал хүртээх бүтээл сонгон тодруулах ажлын хэсгээс ирүүлсэн бүтээлүүдэд хянан магадлагаа хийж төрийн шагнал олгуулах тухай саналаа шагнал гардуулах хугацаанаас 20-иос доошгүй хоногийн өмнө Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид уламжилна;

б/ саналыг судалж Монгол Улсын төрийн шагнал хүртээх тухай Монгол Улсын Ерөнхийлөгч зарлиг гаргаж нийтэд мэдээлнэ.

8. Хэсгүүд Ерөнхийлөгчийн захирамжаар баталсан "Монгол Улсын төрийн шагнал хүртээх бүтээлийг сонгон тодруулах ажлын хэсэг, сонгон тодруулсан бүтээлд хянан магадлагаа хийх шинжээчийн хэсгийн ажиллах журмыг" мөрдөж ажиллана.

9. Хэсгүүд төрийн шагнал хүртээх бүтээлийг сонгон шалгаруулахдаа олон нийтийн саналыг сайтар тусгасан байвал зохино.

10. Төрийн шагналд нэр дэвшиж нийтэд зарлагдсан бүтээлийн талаар төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэд саналаа Ерөнхийлөгчийн Тамгын газарт ирүүлнэ.

11. Төрийн шагналыг жил бүрийн намрын дунд сарын шинийн 17-ны билэг дэмбэрэлт өдөр гардуулна.

12. Монгол Улсын төрийн шагналыг жил тутам 5 хүртэл бүтээлд хүртээж болно.

13. Төрийн шагнал хүртэгчдэд энгэрийн тэмдэг, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн гарын үсэг бүхий дипломыг мөнгөн шагналын хамт олгоно. Мөнгөн шагналын хэмжээ 10 цэн алтны үнэтэй тэнцэнэ.

14. Төрийн шагнал хамтран хүртэгчдэд шагналын мөнгийг олгохдоо уг бүтээлд тэдгээрийн биечлэн оруулсан бодит хувь нэмийг харгалзан дор дурдсан жишгийг баримтлана:

- хэдэн ч зохиогчтой байсан шагналын 50 хувийг үндсэн зохиогчид, үлдсэн хэсгийг хамтран зохиогчид өөрсдөө ярилцан тохирч,
- үндсэн зохиогч тогтоогоогүй бол зохиогчдод тэнцүү хувааж олгоно.

15. Төрийн шагнал хүртээх бүтээлийг сонгон тодруулах, бүтээлүүдэд хянан магадлагаа хийхээр томилогдсон хүмүүст ажлын хөлс олгоно.

16. Төрийн шагнал хүртээхээр шинжээчийн хэсгээс санал болгосон бүтээлүүдийн талаар Засгийн газарт Ерөнхийлөгчийн Тамгын газраас танилцуулна.

17. Төрийн шагнал хүртсэн бүтээлүүдийн тодорхойлолт, холбогдох бусад баримт бичгийг Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын архивт хадгална.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 8 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 20

Улаанбаатар
хот

Зарим монголч эрдэмтдийг “Найрамдал” медалиар шагнах тухай

Монгол Улсын түүх, хэл, утга зохиол, соёлыг судлах, гадаад орнуудад сурталчлах талаар олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж дэлхийн монгол судлалыг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж дор дурдсан монголч эрдэмтдийг “Найрамдал” медалиар шагнасугай.

1. Чарльз Бауден	- Англи Улсын иргэн, Лондонгийн их сургуулийн орлогч захирал
2. Вальтер Хайссиг	- ХБНГУ-ын иргэн, Боннын их сургуулийн монгол судлалын багш
3. Локеш Чандра	- Энэтхэг Улсын иргэн, Энэтхэгийн соёлын олон улсын академийн захирал

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 8 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 21

Улаанбаатар
хот

**МҮЭ-ийн байгууллагын зарим ажилтныг
одон, медалиар шагнах тухай**

МҮЭ-ийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж иргэд, хөдөлмөрчдийн нийтлэг эрх ашгийг хамгаалах, нийгэм, эдийн засгийн тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж дор дурдсан хүмүүсийг одон медалиар шагнасугай.

Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одонгоор

1. Готовын Дамба	- Нийслэлийн II цахилгаан станцын
ҮЭ-ийн хорооны дарга
2. Дагвадоржийн Очирбат	- Биокомбинатын ҮЭ-ийн хорооны
дарга

“Алтан гадас” одонгоор:

1. Чүлтэмийн Балжинням	- Эрчим хүч, геологи, уул уурхайн
ажилчдын ҮЭ-ийн холбооны дарга
2. Зэнэмэдэрийн Баябат	- МҮЭ-үүдийн холбооны ерөнхий
зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга
3. Чойжилжавын Гомбосүрэн	- Хөдөө аж ахуй, хүнсний ҮЭ-ийн
холбооны дарга
4. Цогийн Даваажаргал	- Дорнод аймгийн ҮЭ-ийн хол-
бооны дарга
5. Донровын Жадамбаа	- Нийслэлийн ҮЭ-ийн холбооны
дарга
6. Шаравын Цэндбаяр	- МҮЭ-үүдийн холбооны ерөнхий
зөвлөлийн зохион байгуулах
албаны дарга
7. Магваны Алтанцэцэг	- Төр, олон нийт, соёл урлагийн
ажилтны ҮЭ-ийн холбооны дарга

Хөдөлмөрийн хүндэт медалиар:

1. Янжинжавын Марууш	- Архангай аймгийн Өндөр-Улаан
сумын ҮЭ-ийн холбооны дарга |
|----------------------|---|

2. Дондогийн Тогтохбазар

- Бор-Өндөрийн уулын баяжуулах
үйлдвэрийн ҮЭ-ийн хорооны дарга**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ****Н.БАГАБАНДИ****МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**1997 оны 8 дугаар
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 23

Улаанбаатар
хот**Ц.Цолмонг элчин сайдаар
томилох тухай**

Монгол Улсаас Лалын Бүгд Найрамдах Иран Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар Цэрэндашийн Цолмонг тохоон томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**Н.БАГАБАНДИ****МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**1997 оны 8 дугаар
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 24

Улаанбаатар
хот**Япон Улсын иргэн Сато Нориког “Найрамдал”
медалиар шагнах тухай**

Монголын байгаль орчныг хамгаалах, жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх, шүдний эмчилгээнд шинэ техник технологи нэвтрүүлэх зэргээр Монгол Улс, Япон Улсын харилцааг хөнжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Осако хотын Япон, Монголын соёл, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэгийн ерөнхийлөгч хатагтай Сато Нориког “Найрамдал” медалиар шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**Н.БАГАБАНДИ**

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 8 дугаар
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 25

Улаанбаатар
хот

**Жюня Абэ, Юүзо Каназава нарыг “Найрамдал”
медалиар шагнах тухай**

Монгол, Японы найрамдалт харилцааг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Япон, Монголын соёлын харилцааны нийгэмлэгийн дарга Жюня Абэ, Япон, Монголын нийгэмлэгийн удирдах зөвлөлийн дарга Юүзо Каназава нарыг “Найрамдал” медалиар шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 8 дугаар
сарын 28-ны өдөр

Дугаар 26

Улаанбаатар
хот

**Шашны асуудал эрхэлсэн
зөвлөл байгуулах тухай**

Нэг. “Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай” хуулийн 17 дугаар зүйлийн 6 дугаар заалтыг үндэслэж, “Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хууль”-ийн 5 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн дэргэд Шашны асуудал эрхэлсэн зөвлөлийг дор дурдсан бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулсугай:

Зөвлөлийн зохицуулагч:

Б.Даш-Ёндон

-Ерөнхийлөгчийн улс төрийн
бодлогын зөвлөх, дэд доктор

Зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга:

С.Одхүү

-Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын
референт, дэд доктор

Гишүүд:

1. Ж.Амарсанаа

-Хууль зүйн сайд, дэд доктор

2. Ц.Баасанжав	-Нийслэлийн ИТХ-ын тэргүүлэгч-
дийн дарга
3. С.Бүдрагчаа	-Ерөнхийлөгчийн зөвлөх асан
4. А.Болат	-Улсын Их Хурлын гишүүн
5. Ч.Далай	-Зүүн хойт Ази судлалын төвийн
захирал, академич
6. Ч.Дамбажав	-Дашчойлон хийдийн хамба лам
7. Г.Лувсанцэрэн	-Азийн Буддистуудын энх тайвны
Бага Хурлын Ерөнхий нарийн
бичгийн дарга, дэд доктор
8. О.Очиржав	-Гадаад харилцааны яамны тө-
рийн нарийн бичгийн дарга
9. Л.Тэрбиш	-МУИС-ийн багш
10. Л.Хүрэлбаатар	-ШУА-ийн хэл, зохиолын хүрээл-
лэнгийн салбарын эрхлэгч, док-
тор
11. Д.Чойжамц	-Монголын бурхны шашинтны
төв Гандантэгчилэн хийдийн
тэргүүн хамба
12. Г.Чулуунбаатар	- ШУА-ийн философи, социологи,
политологийн хүрээлэнгийн за-
хирал, дэд доктор

Хоёр. Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх шашны асуудал эрхэлсэн зөвлө-
лийн шинэчилсэн дүрмийг хавсралт ёсоор баталсугай.

Гурав. Энэ зарлиг гарсантай холбогдуулан “Шашны асуудал
эрхэлсэн зөвлөлийг шинэчлэн байгуулах тухай” Монгол улсын
Ерөнхийлөгчийн 1994 оны 51 дүгээр зарлигийг хүчингүй болсонд
тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1997
оны 26 дугаар зарлигийн хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ДЭРГЭДЭХ ШАШНЫ АСУУДАЛ ЭРХЭЛСЭН ЗӨВЛӨЛИЙН ДҮРЭМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх Шашны асуудал эр-
хэлсэн зөвлөл /энэ дүрэмд цаашид “зөвлөл” гэх/ нь төр, сүм

хийдийн болон шашин хоорондын харилцааны талаар Монгол Улсын хуулиар олгогдсон бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид зөвлөх үүрэг бүхий орон тооны бус байгууллага мөн.

2. Зөвлөл үйл ажиллагаандаа Монгол Улсын Үндсэн Хууль; Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хууль, Шашин, сүм, хийдийн талаархи төрийн бодлогын үзэл баримтлал, энэ дүрмийг удирдлага болгоно.

Хоёр. Зөвлөлийн гишүүд

1. Зөвлөл нь төрийн захиргааны холбогдох төв байгууллагын удирдах албан тушаалтан, шашин судлал, мэдлэг ухаан, соёлын түүхийн асуудлаар мэргэшсэн нэр хүндтэй эрдэмтэн мэргэжилтнүүд хийгээд шашны зан үйл, уламжлалыг сайтар мэдэх ахмад сэхээтэн, лам хувраг, төрийн ажилтнаас бүрдэнэ.

2. Зөвлөлийн гишүүдийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар томилж, чөлөөлнө. Зөвлөлийн гишүүд Ерөнхийлөгчийн гарын үсэг, тамга бүхий үнэмлэхтэй байна.

3. Зөвлөлийн гишүүд зөвлөлийн ажилтай холбогдсон мэдээллийн нууцыг хадгалах үүрэгтэй.

Гурав. Зөвлөлийн эрхлэх ажил

1. Зөвлөл нь шаардлагатай үед дор дурдсан үндсэн чиг хүрээний асуудлуудыг хэлэлцэж санал дүгнэлт гаргаж, зөвлөмж боловсруулж байна. Үүнд:

- Монголын төр, сүм хийдийн харилцаа;
- төрөөс шашны талаар баримтлах бодлого;
- ард түмний эв нэгдлийг хадгалан бататгах үүднээс шашин хоорондын харилцааг зохицуулах;
- иргэдийн шүтэх, эс шүтэх эрх чөлөөг хэрэгжүүлэх;
- шашны байгууллагын гадаад харилцаа;
- Монголын төр, сүм хийдийн болон шашин хоорондын харилцааны талаархи Монгол Улсын хууль тогтоомжууд, төрийн бодлогын үзэл баримтлалын хэрэгжилтийн байдал;
- төр, сүм хийдийн болон шашин хоорондын харилцааны тухай хууль, тогтоомжуудыг боловсронгуй болгох чиглэлээр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн баримтлах байр суурь, санал санаачилга;
- Ерөнхийлөгчийн шаардлагатай гэж үзсэн бусад асуудал.

2. Зөвлөл нь ажлаа Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн өмнө хариуцна.

Дөрөв. Зөвлөлийн хуралдаан, ажлын зохион байгуулалт

1. Зөвлөлийн үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь хуралдаан байна.
2. Зөвлөлийн хуралдаанд гишүүдийн олонхи оролцсон бол түүнийг хүчинтэй гэж үзнэ.
3. Зөвлөлийн хуралдаан нь асуудлыг чөлөөтэй хэлэлцэж, цөөнхийн санаа бодлыг хүндэтгэн, олонхийн саналаар шийдвэрлэх зарчимд тулгуурлана.
4. Шаардлагатай бол Зөвлөлийн хуралдааныг холдбогдох байгууллагын төлөөлөгчдийг оролцуулан өргөтгөсөн бүрэлдэхүүнтэйгээр хийж болно.
5. Тодорхой асуудлаар эрдэмтэн, мэргэжилтнүүдээс ажлын хэсэг байгуулж магадлан шинжилгээ хийлгэсэн дүнг Зөвлөлийн хуралдаанаар хийж болно.
6. Зөвлөлийн хуралдаанаас дүгнэлт зөвлөмжийг протоколын хэлбэрээр гаргана.
7. Зөвлөлийн хуралдааны дүгнэлт, зөвлөмжийг Зөвлөлийн зохицуулагч Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид танилцуулна.
8. Зөвлөл ажлаа жилээр төлөвлөнө. Төлөвлөгөөний гүйцэтгэлийг жил бүр хуралдаанаараа хэлэлцэж байна.
9. Зөвлөл лам хувраг, сүсэгтэн олны санаа бодлыг сонсох, төрөөс шашин, сүм хийдийн талаар баримталж байгаа бодлогыг тайлбарлан сурталчлах зорилгоор гишүүдээ томилолтоор явуулж ажиллуулах арга хэмжээ авч болно.
10. Зөвлөл төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хууль, шашин, сүм хийдийн талаархи төрийн бодлогын үзэл баримтлалын хэрэгжилт болон эрхлэх хүрээний бусад асуудлаар хяналт шалгалтын хэсэг томилон ажиллуулна.
11. Төр, сүм хийдийн болон шашин хоорондын харилцааны асуудлаар Ерөнхийлөгчөөс УИХ, Засгийн газарт өгөх чиглэл, зөвлөмж, аймаг, нийслэлийн ИТХ, Засаг дарга нарт явуулах удирдамж даалгаврын төсөл, санал боловсруулна.
12. Зөвлөл шашны асуудал эрхэлсэн сайд, аймаг, нийслэлийн ИТХ-ын тэргүүлэгчдийн дарга, нарийн бичгийн даргатай хуулийн дагуу ажлаа уялдуулан зохицуулна.
13. Зөвлөлөөс төр, сүм хийдийн харилцааны зангилаа чухал асуудлуудаар онол-арга зүйн хурал, хэлэлцүүлэг, ярилцлага зохион байгуулж эрдэм шинжилгээний байгууллагад тодорхой асуудлаар судалгаа хийх, төсөл боловсруулах захиалга өгч болно.

14. Зөвлөлийн болон ажлын хэсгийн үйл ажиллагааг Зөвлөлийн зохицуулагч зохион байгуулна. Зөвлөлийн бичиг хэргийг зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга эрхэлнэ.

15. Зөвлөлийн зардал, бичиг хэрэг, үйлчилгээг Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар хариуцна.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 4-ний өдөр

Дугаар 27

Улаанбаатар
хот

Ш.Гунгаадоржийг элчин сайдын
үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай

Шаравын Гунгаадоржийг Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Кыргыз Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 4-ний өдөр

Дугаар 28

Улаанбаатар
хот

Ю.Сандагийг элчин сайдаар
томилх тухай

Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Кыргыз Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдаар Юмбуугийн Сандагийг тохоон томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 8-ны өдөр

Дугаар 29

Улаанбаатар
хот

Төрийн шагналтны үнэмлэхийн тухай

1. "Монгол Улсын Төрийн шагналтны үнэмлэх"-ийг зураач Л.Саранхөхөөгийн бүтээсэн эх загварын дагуу баталсугай.
2. Үнэмлэхийн тайлал /тайлбар/-ыг хавсралтаар баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1997
оны 29 дүгээр зарлигийн хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ТӨРИЙН ШАГНАЛТНЫ ҮНЭМЛЭХИЙН ТАЙЛАЛ

Монгол Улсын төрийн шагналтны үнэмлэхийн хавтасыг 36х16 см хэмжээтэйгээр арьсаар хийнэ.

Хавтасны нүүрэн дээр 6.4 см диаметртэй 12 гр цэвэр мөнгөн очрыг зөрөлдүүлэн урлаж, очир уулзсаны голд 2.4 см диаметр бүхий ногоон пийцүү чулуун дээр төрийн соёмбыг алтан суулгана.

Очирын доод хэсэгт "Монгол Улсын төрийн шагналтны үнэмлэх" гэсэн үгийг 30х1 см хэмжээгээр, нэг мөрөөр шигтгэн хэвлэнэ. Хавтасны дотрыг бүдэг өнгийн торгомсог материалаар бүрж хавтасны нугалаан дээр үнэмлэхийг тогтооход зориулсан Монгол Улсын төрийн далбааны өнгөтэй хоймслон торгон утас бэхлэнэ.

Үнэмлэхийн дотор хуудас нь 35х30 см хэмжээтэй, алтан шар өнгөтэй, дундуураа нугалаатай байна.

Үнэмлэхийн дотор хуудсыг хүрэн өнгийн түмэн насан хээгээр хүрээлж бат бэхийн билгэ тэмдэг болсон суварган суурь дээр таван ухааны бэлгэдлийг бүдэг өнгөөр дэвсгэр болгон зурна.

Үнэмлэхийн дотор хуудасны дээд тал нь цулгуй бөгөөд доод тал дээр нь

 овогтой

гарамгай бүтээл туурвисан учир Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 1997 оны 9 дүгээр сарын ...-ны өдрийн ...-р зарлигаар Монгол Улсын төрийн шагнал хүртээв.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч

Нацагийн Багабанди

гэсэн бичгийг хар'өнгөөр хэвлэсэн байна.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997оны 9 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 30

Улаанбаатар
хот

Д.Цэвээнравданд Монгол Улсын урлагийн
гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай

Олон арван нийтийн дууны ая, дан хөгжмийн зохиол, бүжгийн хөгжим зохион туурвиж, аймгийн хөгжим бүжгийн дунд сургуулийг байгуулан ажиллуулахад идэвх санаачилга гаргаж хөдөө орон нутагт соёл урлагийг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Завхан аймгийн Хөгжимт драмын театрын хөгжмийн багш, удирдаач Дагвын Цэвээнравданд Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол олгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 31

Улаанбаатар
хот

**Х.Оюунцэцэгт Монгол Улсын гавьяат
жүжигчин цол олгох тухай**

Урын сангаа байнга баяжуулан нийтийн олон арван дууг чадамгай дуулж, хөгжимт драмын жүжгийн 10 гаруй гол дүрийг бүтээн олон түмний талархал хүлээж, улсын хэмжээний уралдаанд удаа дараа тэргүүн байранд шалгарч соёл урлагийг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Завхан аймгийн Хөгжимт жүжгийн театрын гоцлол дуучин Хоодонгийн Оюунцэцэгт Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 32

Улаанбаатар
хот

**С.Сумьяад Монгол Улсын гавьяат
жүжигчин цол олгох тухай**

Монгол ардын уртын дууны урын санг баяжуулан хөгжүүлэх, залгамж хойч үеийхэнд өвлүүлэх талаар олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж байгааг нь үнэлж Өвөрхангай аймгийн хөгжимт жүжгийн театрын дуучин Самбуугийн Сумьяад Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол олгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 33

Улаанбаатар
хот

**Соёл, урлагийн байгууллагын зарим ажилтныг
одон медалиар шагнах тухай**

Соёл, урлагийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж байгааг нь үнэлж Завхан аймгийн Хөгжимт жүжгийн театрын дуучин Төмөрийн Цэцгээг Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одонгоор, Нийслэлийн Хөгжмийн коллежийн багш Цэрэнпилийн Ерөө, Улсын циркийн жүжигчин Ядамсүрэнгийн Амаржаргал, Завхан аймгийн Хөгжимт жүжгийн театрын дарга Сандагдоржийн Нацагдорж, мөн театрын оёдолчин ДамбынЦэрэнхүү нарыг “Алтан гадас” одонгоор тус тус шагнасуугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 34

Улаанбаатар
хот

Зарим барилгачдыг шагнах тухай

Барилгын үйлдвэрлэлийг удирдан зохион байгуулах, барилга угсралтын ажлыг гүйцэтгэхэд үр бүтээлтэй ажиллаж байгааг нь үнэлж дор дурдсан хүмүүсийг одон, медалиар шагнасуугай.

“Алтан гадас” одонгоор

1. Мөнхбаярын Батбаатар	-Барилгын сантехник угсралтын
“Мон-Сан” ХХК-ийн ерөнхий
захирал
2. Жанцангийн Сүрэнжав	-Дархан-Уул аймгийн Дархан
сумын иргэн, ахмад барилгачин

Цэргийн гавьяаны одонгоор

Ичинхорлоогийн Баатар

-Цагдаагийн ерөнхий газрын
Барилга захиалагчийн товчоо-
ны дарга

Хөдөлмөрийн хүндэт медалиар

Янжмаагийн Дэрэм

-Барилга, барилгын үйлдвэрлэл
худалдааны "Есөн бүрд"
ХХК- ийн барилгачин

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ1997 оны 9 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 35

Улаанбаатар
хотЗарим хүнийг "Шударга журам"
медалиар шагнах тухай

Дундговь аймагт сүйрэлд орж шатсан Ю-12 онгоцны нисгэгч, зорчигчдын амь насыг аврахад эр зориг авхаалж самбаа гарган ажиллаж онцгой үүрэг гүйцэтгэсэн Дундговь аймгийн Цахилгаан шугам сүлжээний газрын жолооч Дашдаваагийн Батбаяр, Гал унтраах ангийн гал сөнөөгч Бархасын Баярбаатар, Нисэх буудлын цахилгаанчин Самдангийн Сайханбаяр, мөн буудлын холбооны техникч Магванжавын Батбаатар нарыг "Шударга журам" медалиар шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 36

Улаанбаатар
хот

**Ц.Батбаяр, Л.Жаргал нарыг “Шударга
журам” медалиар шагнах тухай**

Эр зориг, авхаалж самбаа гарган үерийн уснаас олон хүний амийг аварч иргэний үүргээ нэр төртэй биелүүлсэн Баянхонгор аймгийн Эрдэнэцогт сумын ногоочин Цэвэлмаагийн Батбаяр, мөн аймгийн Баян-Овоо сумын малчин Ловонжавын Жаргал нарыг “Шударга журам” медалиар шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 39

Улаанбаатар
хот

**Ш.Доржжүгдэр, Т.Дэмбэрэлсүрэн нарыг Хөдөл-
мөрийн хүндэт медалиар шагнах тухай**

Соёл урлагийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж байгааг нь үнэлж Завхан аймгийн Хөгжимт жүжгийн театрын бүжгийн багш Шарын Доржжүгдэр, мөн театрын жүжигчин Түмэн-Өлзийн Дэмбэрэлсүрэн нарыг Хөдөлмөрийн хүндэт медалиар тус тус шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 40

Улаанбаатар
хот

Төрийн шагнал хүртээх тухай

Шинжлэх ухаан, оюуны соёлын гарамгай бүтээл туурвисан дараах хүмүүст 1997 оны Төрийн шагнал хүртээсүгэй.

1. Хавтгайн Намсрай. “Цэгэн бус үйлчлэлийн квант орны онол ба санамсаргүй квант механик” эрдэм шинжилгээний бүтээл;

2. Жанчивын Нарантуяа, Даваажавын Нямсүрэн, Муухайн Намсрай, Өлзийн Бямбаа, Лхамсүрэнгийн Янжин, Жадамбаагийн Эрдэнэцэцэг. “Түүрүү булчирхайн хоргүй хавдрын оношлогоо, эмчилгээг иж бүрдлээр шийдсэн нь” бүтээл;

3. Халтарын Билэгжаргал. Төгөлдөр хуур, найрал хөгжмийн концерт, “Ламбугайн нулимс” дуурийн хөгжим.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 18-ны өдөр

Дугаар 41

Улаанбаатар
хот

Пьерлуйжи Лоро Пианаг “Найрамдал” медалиар шагнах тухай

Үйлдвэр худалдааны “Говь” хувьцаат компанитай хамтран ажиллаж үйлдвэрлэлийн техник, технологийг боловсронгуй болгох, бүтээгдэхүүний чанарыг дээшлүүлж, гадаад зах зээлийг өргөжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Итали улсын “Лоро Пиана” пүүсийн захирал Пьерлуйжи Лоро Пианаг “Найрамдал” медалиар шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 42

Улаанбаатар
хот

**Б.Жаргалд Монгол Улсын Соёлын
гавьяат зүтгэлтэн цол олгох тухай**

Монгол телевизэд олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж үзэгчдийн талархал хүлээсэн олон арван нэвтрүүлэг телекино, жүжиг бүтээн туурвиж соёл, урлагийг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Монгол телевизийн “Эв эе” студийн найруулагч Будын Жаргалд Монгол Улсын Соёлын гавьяат зүтгэлтэн цол олгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 43

Улаанбаатар
хот

**Телевизийн байгууллагын зарим ажилтныг
одон, медалиар шагнах тухай**

Телевизийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж байгаа дор дурдсан хүмүүсийг одон, медалиар шагнасугай.

Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одонгоор

1. Дагвын Содном	-Монгол телевизийн “Малчин”
студийн найруулагч
2. Дашдоржийн Цэдэнноров	-Мөн телевизийн зураглаач
3. Жамъяангийн Вандандорж	-Мөн телевизийн тайз, чимэг-
лэлийн албаны дарга
4. Чулуундоржийн Янжмаа	-Мөн телевизийн найруулагч
5. Түдэвийн Гоош	-Мөн телевизийн ерөнхий
зураач
6. Ламжавын Умбанямба	-“ММ” агентлагийн зураглаач

“Алтан гадас” одонгоор

1. Санжмятавын Дорж	- Радио телевизийн программ
техникийн хяналтын албаны
ахлах инженер
2. Дашийн Пүрэвсүрэн	- Телевизийн “Эй Ди Си”
студийн найруулагч
3. Раднаагийн Цэрэнлхам	- Монгол телевизийн дууны
операторч
4. Жамъяандоржийн Бямбаа	- Мөн телевизийн нэвтрүүлэгч
5. Дашцэрэнгийн Нарантуяа	- Мөн телевизийн нэвтрүүлэгч
6. Сандуйжавын Бямбадорж	- Мөн телевизийн ахлах
зураглаач
7. Дамдингийн Дондовравдан	- Мөн телевизийн засварын
техникч
8. Лувсандамдингийн
Жаргалсайхан	- “МН-25-р суваг” телевизийн
инженер
9. Даржаагийн Чулуунбаатар	- “ММ” агентлагийн хариуц-
лагатай редактор
10. Цэрэннадмидийн Пунсаа	- “Эй Ди Си” студийн захи-
рал

Хөдөлмөрийн хүндэт медалиар

1. Дэмчигийн Доржзовд	- Монгол телевизийн уран сайхны
гэрэлтүүлгийн цехийн ахлах инженер
2. Баярын Буриад	- Мөн телевизийн дууны найруулагч
3. Дугаржавын Туяа	- Мөн телевизийн техникийн төвийн
техникч
4. Жигмиддоржийн Баяр	- “Улаанбаатар” телевизийн уран
сайхны удирдагч

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1997 оны 9 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 44

Улаанбаатар
хот

**Т.Одсүрэнд Монгол Улсын гавьяат
холбоочин цол олгох тухай**

Холбооны болон телевизийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж манай оронд телевизийн анхны тоног төхөөрөмжийг суурилуулах, түүнийг цаашид засварлаж шинэчлэх, хэвийн найдвартай ажиллуулах үйл хэрэгт оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Монгол телевизийн явуулын станцын ээлжийн ахлах инженер Түмэнжаргалын Одсүрэнд Монгол Улсын гавьяат холбоочин цол олгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 176

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай Монгол Улсын хуулийн 10 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

"Аймаг дахь төрийн өмчийн төлөөлөгчийн ажиллах журам"-ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

Засгийн газрын 1997 оны 176
дугаар тогтоолын хавсралт

АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН ӨМЧИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧИЙН АЖИЛЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Аймаг дахь төрийн өмчийн төлөөлөгчийн үйл ажиллагааг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хууль, энэхүү журмаар зохицуулна.

2. Аймаг дахь төрийн өмчийн төлөөлөгч нь /цаашид "төлөөлөгч" гэнэ/ төрийн өмчийн бодлогыг тухайн нутаг дэвсгэр дээр хэрэгжүүлэх ажлыг эрхлэх үүрэг бүхий төрийн албан хаагч мөн.

3. Төлөөлөгчийг аймгийн Засаг даргатай зөвшилцөж, Төрийн өмчийн хорооны дарга томилж, чөлөөлнө.

4. Төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны зардлыг Төрийн өмчийн хороо батална. Төлөөлөгч нь шаардлагатай үед Төрийн өмчийн хороо, Сангийн яамтай тохиролцож орон тоо, цалингийн сан батлуулсны үндсэн дээр алба ажиллуулж болно.

5. Төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны хөрөнгийн зарцуулалтад Төрийн өмчийн хороо хяналт тавина.

6.Төлөөлөгч нь зохих журмын дагуу хийгдсэн тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

Хоёр.Төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны чиглэл

7.Төлөөлөгч нь төрийн өмчийн холбогдолтой хууль, тогтоомжийн хэрэгжилтийг тухайн нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд зохион байгуулж, биелэлтэд нь хяналт тавина.

8.Орон нутгийн өмчийг удирдах ажилд мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлнэ.

9.Төлөөлөгч нь дараахь асуудлыг аймгийн Засаг даргатай зөвшилцөж Төрийн өмчийн хороонд оруулж шийдвэрлүүлнэ. Үүнд:

а/орон нутаг дахь төрийн өмчит үйлдвэрийн газрын захирлыг томилох, чөлөөлөх;

б/орон нутаг дахь төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх захирлыг томилох, чөлөөлөх саналыг тухайн хуулийн этгээдийн төлөөлөн удирдах зөвлөлд оруулах;

в/Төрийн өмчийн хорооны шийдвэрийг үндэслэн орон нутаг дахь төрийн өмчийг хувьчлах ажлыг зохион байгуулж, гүйцэтгэлийг тайлагнах.

10.Орон нутаг дахь төрийн өмчийн эд хөрөнгийг түрээслүүлэх ажлыг хариуцна.

11.Төрийн өмчийг хувьчилсны орлого болон түрээсийн төлбөрийг улсын төсөвт төвлөрүүлнэ.

12.Орон нутаг дахь төсөвт байгууллагын үл хөдлөх болон үндсэн хөрөнгөд хамаарах хөдлөх хөрөнгийг данснаас хасах, шилжүүлэх, шинээр авах тухай санал боловсруулж Засаг даргаар шийдвэрлүүлнэ.

13.Орон нутаг дахь төрийн өмчит үйлдвэрийн газрын үл хөдлөх болон үндсэн хөрөнгөд хамаарах хөдлөх хөрөнгийг данснаас хасах, шилжүүлэх, олж авах санал, захиалгыг нэгтгэн хянан үзэж Төрийн өмчийн хороогоор шийдвэрлүүлнэ.

14.Орон нутаг дахь төрийн өмчийн эзэмшилт, хадгалалт хамгаалалтын байдалд хяналт тавьж, дүнг хагас, бүтэн жилээр гарган Төрийн өмчийн хороонд танилцуулна.

15.Орон нутаг дахь төрийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газрын эд хөрөнгийн анхан шатны бүртгэл хөтлөх ажлыг зохион байгуулж хяналт тавина.

16.Орон нутаг дахь төрийн өмчийн бүртгэл, судалгааг батлагдсан маягт, журмын дагуу хагас, бүтэн

жилээр гаргаж аймгийн Засаг даргад танилцуулж, Төрийн өмчийн хороонд ирүүлнэ.

Гурав.Төлөөлөгчийн эрх, үүрэг

17.Төлөөлөгч нь ажлаа Төрийн өмчийн хорооны өмнө бүрэн хариуцна.

18.Төлөөлөгч нь өөрийн чиг үүрэг, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай эд хөрөнгийн жагсаалт, зардлын тооцоог санхүүгийн жил эхлэхээс гурван сарын өмнө гаргаж Төрийн өмчийн хороонд ирүүлнэ.

19.Төлөөлөгчийн үйл ажиллагааны тайланг хагас, бүтэн жилээр Төрийн өмчийн хорооны хурлаар хэлэлцэж дүгнэлт гаргана.

20.Төлөөлөгч нь төрийн өмчийг хувьчилсны орлого болон түрээсийн төлбөрийн тайланг улирал тутам гаргаж дараа улирлын эхний сарын 25-ны дотор, жилийн эцсийн тайланг дараа оны 2 дугаар сарын 25-ны дотор Төрийн өмчийн хороонд ирүүлнэ.

21.Төлөөлөгч нь шаардлагатай бол төрийн өмчит хуулийн этгээдэд санхүүгийн хяналт шалгалт хийлгүүлэх саналаа холбогдох хяналт шалгалтын байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 177

Улаанбаатар
хот

Дүрэм батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1."Шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийх дүрэм"-ийг хавсралтын ёсоор баталсугай.

2.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан Шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадлах товчооны дүрэм батлах тухай Засгийн газрын 1991 оны 2 дугаар сарын 8-ны өдрийн 39 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

ШҮҮХ-НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН МАГАДАЛГАА ХИЙХ ДҮРЭМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Өмчийн холбогдолтой эрүү, иргэний хэргийн талаар гарсан маргаантай асуудалд шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийж дүгнэлт гаргах, улс, орон нутгийн хэмжээнд шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийх аргачилсан заавар, энэхүү дүрмийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж, удирдлагаар хангах ажлыг Сангийн яамны Бүртгэл-магадалгааны хэлтэс эрхлэн гүйцэтгэнэ.

2. Бүртгэл-магадалгааны хэлтэс нь шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийх орон тооны болон орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэнтэй байна.

Орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтнээр аж ахуйн нэгж, байгууллагын мэргэшсэн нягтлан бодогч ажиллах ба магадалгааны ажилд холбогдох мэргэжлийн бусад хүмүүсийг татан оролцуулж болно. Аймаг, нийслэлийн төлөвлөлт, санхүү-эдийн засгийн хэлтэс нь хуулийн байгууллагатай тохиролцон орон тооны бус магадлагч нягтлан бодогч, мэргэжилтнээр ажиллуулах хүмүүсийг сонгон авч тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг даргын захирамжаар томилуулан ажиллуулна.

3. Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын дэргэд шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийх зааврын хэрэгжилтэд хяналт тавьж, уг ажлыг аргачилсан удирдлагаар хангах, шаардлагатай тохиолдолд орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтний хийсэн шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгааны дүгнэлтийг хянан хэлэлцэх үүрэгтэй шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгааны орон тооны бус комисс /цаашид "орон тооны бус комисс" гэнэ/ ажиллана. Орон тооны бус комиссын бүрэлдэхүүнд аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын төлөвлөлт, санхүү-эдийн засгийн хэлтсийн дарга /комиссын дарга/, нягтлан бодох бүртгэлийн мэргэжилтэн /комиссын нарийн бичгийн дарга/, орон тооны бус зарим магадлагч-нягтлан бодогч нар орно.

4. Орон тооны бус комиссын ажиллах журмыг Сангийн сайд Хууль зүйн сайдтай хамтран тогтоох бөгөөд комисс нь тусгай тэмдэг хэрэглэнэ.

5. Улсын дээд шүүх, Улсын прокурорын газар, Цагдаагийн ерөнхий газрын Улсын мөрдөн байцаах газрын шийдвэрийн дагуу явуулах магадлан шинжилгээг Сангийн яамны бүртгэл-магадалгааны хэлтэс, аймаг, нийслэл, дүүргийн шүүх, прокурор, цагдаагийн газрын шийдвэрийн дагуу явуулах магадлан шинжилгээг тухайн аймаг, нийслэлийн орон тооны бус комисс зохион байгуулан орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогчоор тодорхой хугацаа заан хийлгэж, дүгнэлт гаргуулан хяналт тавина.

6. Шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадлагчаар дор дурдсан тохиолдолд хийнэ:

а/баримтын шалгалтаар тогтоосон эд хөрөнгийн дутагдал буюу илүүдэл нь тухайн хэргийн бодит байдалтай тохирохгүй байгаа;

б/эд хөрөнгийн дутагдал, илүүдлийн хэмжээг баримтын шалгалт хийсэн улсын байцаагч үнэн зөв тодорхойлж чадаагүй нь мөрдөн байцаалтын явцад илэрсэн;

в/анхны тооцоо бодсон акт, баримт сэлтийг эрх бүхий байгууллагаас дахин шалгаж тогтоосон акт нь тухайн хэргийг шийдвэрлэх бүрэн үндэслэл болж чадахгүй байгаа;

г/баримтын шалгалтаар тавьсан акт буюу эрх бүхий байгууллагын дахин шалгаж тогтоосон акт буруу гэдгийг холбогдох этгээд тодорхой баримтаар нотлон маргасан нөхцөлд.

7. Шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадлагчаар хийж дүгнэлт гаргахдаа урьд нь хийгдсэн баримтын шалгалтын акт, санхүүгийн үндсэн баримт, нягтлан бодохын бүртгэл, тайлан, хэргийн материал болон холбогдох бусад баримтад тулгуурлан хуулийн байгууллагаас тавьсан асуултын хүрээнд авч үзэх бөгөөд магадлагч-нягтлан бодогч нь нэг хэргийн талаар дахин баримтын шалгалт хийх буюу тооллого явуулж болохгүй.

8. Орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтний хийсэн магадлагчааны дүгнэлтийг Сангийн яамны бүртгэл-магадалгааны хэлтсээр хянуулах шаардлагатай гэж үзвэл тухайн хуулийн байгууллага үндэслэлээ тодорхой зааж, Сангийн яаманд хүсэлтээ тавьж болно.

9. Шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадлагчаар хийхээр томилогдсон орон тооны бус магадлагч-нягтлан

бодогч, мэргэжилтнийг түүний ажиллаж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага нь магадалгаа хийх хугацаанд үндсэн ажлаас нь түр чөлөөлж, үндсэн цалинг хэвээр олгоно.

10. Шаардлагатай тохиолдолд орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн нараар шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгааг хийлгэхдээ нэг аймгаас нөгөө аймагт сэлгүүлэн томилон ажиллуулж болно.

Хоёр. Магадалгааны ажлын хөлс

11. Орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн нарт болон орон тооны бус комиссын дарга, гишүүдэд Сангийн сайдаас тогтоосон хэмжээгээр бодож ажилласан цаг тутамд нь хөлс олгоно.

12. Шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийлгэхээр ирүүлсэн шийдвэрт заасан ажлыг бүрэн хийгээгүй, хэргийн шийдвэрлэхэд үндэс болж чадах зөв дүгнэлт гаргаагүй орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэнд магадалгааны ажлын хөлс олгохгүй.

13. Орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтний хийсэн шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгааны дүгнэлт хянагдаж хэлэлцэгдсэний дараагаар тэдний ажилласан цагийн бүртгэлийг үндэслэн ажлын хөлсийг магадалгаа хийлгэхээр томилсон байгууллага зохих журмын дагуу олгуулах асуудлыг хариуцна.

14. Орон нутагт ажилласан орон тооны болон орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтний албан томилолтын бүх зардлыг томилсон байгууллага тогтоосон журмын дагуу олгоно.

15. Орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн нарын шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийсэн хугацааны цалинг яллагдагч, шүүгдэгчийн ажиллаж байгаа буюу ажиллаж байсан аж ахуйн нэгж, байгууллагаас нь хууль сахиулах байгууллага үл маргалдах журмаар гаргуулан авч, орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтний ажилладаг аж ахуйн нэгж, байгууллагын буюу төв, орон нутгийн санхүүгийн байгууллагын дансанд шилжүүлэн оруулна.

Харин төлбөрийн чадваргүй сэжигтэн, яллагдагч, шүүгдэгчийн хэрэгт хийсэн магадалгааны ажлын хөлсийг төв, орон нутгийн төсвөөс гаргана.

**Гурав. Магадлагч-нягтлан бодогч,
мэргэжилтний үүрэг, эрх**

16. Магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн дор дурдсан үүрэг гүйцэтгэнэ:

а/шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийж, шинжээч томилсон байгууллагын тавьсан асуултын дагуу дүгнэлт гарган, түүнийхээ үнэн зөв болохыг өөрөө бүрэн хариуцах;

б/шинжээч томилсон байгууллагад өөрийн хийсэн магадалгаа, гаргасан дүгнэлтийг мэргэжлийн талаар үнэн зөв тайлбарлах;

в/шинжээч томилсон тогтоолд тавьсан асуулт, хавтаст хэргийн доторхи материалын нууцыг задруулахгүй байх;

г/хэд хэдэн магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн магадалгааг хийж байгаа тохиолдолд асуудлыг харилцан зөвлөж, саналаа солилцож нэгдсэн дүгнэлт гаргана. Хэрэв магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн нар санал зөрүүтэй байвал хүн бүр тус тусдаа дүгнэлт гаргах;

д/магадалгаа хийхэд шаардагдах баримт материалыг шинжээч томилсон байгууллагаар дамжуулан нарийн бүртгэлтэйгээр хүлээн авч, магадалгаа хийж дууссаны дараа албан ёсоор хүлээлгэж өгөх;

е/хэргийн холбогдолтой хүлээн авсан баримт материалын бүрэн бүтэн байдлыг хариуцах;

ж/магадалгаа явуулахад шаардагдах баримт материалыг бүрэн хянаж магадлах, шаардлагатай үед нэмэлт баримт, материалыг зохих журмын дагуу гаргуулж авах;

з/магадалгаа хийх арга барил, мэдлэг мэргэжлээ байнга дээшлүүлэх.

17. Магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн дор дурдсан эрх эдэлнэ:

а/шүүх-нягтлан бодох бүртгэлийн магадалгаа хийхэд шаардагдах баримт материалтай танилцах;

б/шинжээч томилсон байгууллагаар дамжуулан холбогдох хүмүүсийг дуудан ирүүлж асууж лавлах;

в/магадалгаа хийх явцад шинжээч томилсон тогтоолд дурдаагүй шинэ асуудал илэрвэл уг асуудлыг тодруулан шалгаж дүгнэлтдээ бичих;

г/шинжээч томилсон тогтоолд тавьсан асуулт нь магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтний тусгай мэдлэгийн хүрээнээс хэтэрсэн буюу ирүүлсэн материал нь дүгнэлт гаргахад дутагдалтай байвал энэ талаар шинжээч томилсон байгууллагад бичгээр мэдэгдэл өгөх;

д/шаардлагатай тохиолдолд шинжээч томилсон байгууллагатай тохиролцсоны үндсэн дээр магадалгааг зөрчил дутагдал гарсан байгууллагад нь очиж хийх;

е/магадалгааны ажлын арга барил, чанар, үр нөлөөг дээшлүүлэх саналаа дээд шатны байгууллагад тавих болон өмч хөрөнгийн хадгалалт, тооллого тооцоог сайжруулахтай холбогдсон санал дүгнэлт боловсруулах;

ж/орон тооны бус магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн магадалгаа хийж дүгнэлт гаргасны хөлсийг эрх бүхий байгууллагаас тогтоосон хэмжээгээр авах.

18. Магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтнүүдээс магадалгаа хийхэд дор дурдсан зүйлийг хориглоно:

а/хэргийн баримт материалыг биеэ дааж бүрдүүлэх буюу тооллогын комиссын ажиллагаанд оролцох;

б/санхүү, бүртгэл тооцооны ажиллагаатай холбогдолгүй асуудлаар тодорхойлолт, тайлбар авах;

в/хуулийн байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр яллагдагч, хохирогч, хариуцагч, гэрчтэй биеэ дааж харилцах;

г/яллагдагч, шүүгдэгчтэй хувийн харилцаа холбоо тогтоох, хэрэгт холбогдох баримт материалыг өөртөө хадгалах;

д/өөрт нь ногдсон үүргийг бусдаар хийлгэх;

е/өөрийн мэргэжилд холбогдолгүй аливаа асуудлаар дүгнэлт гаргах;

ж/магадалгааны дүгнэлтийг зөвхөн яллагдагч, шүүгдэгч, гэрч, нэхэмжлэгч, хариуцагчийн мэдүүлэг дээр үндэслэн гаргах.

19. Магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн нар хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр магадалгаа хийх үүргээсээ татгалзах буюу зайлсхийх эсвэл санаатайгаар худал дүгнэлт гаргавал Монгол Улсын хууль, тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээнэ.

20.Магадлагч-нягтлан бодогч, мэргэжилтэн нар нь хууль тогтоомжид заасан үндэслэлээр магадлан шинжилгээ хийхээс татгалзаж болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 178

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Яам, тохируулагч агентлагаас нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгийг хянаж бүртгэх журам"-ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

2. Нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгийг Хууль зүйн яаманд хянуулж, улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлсний дараа нийтэд мэдээлж, сурталчлах арга хэмжээ авч байхыг яам, тохируулагч агентлагийн удирдлагад үүрэг болгосугай.

3. Яам, тусгай газрын /хуучин нэрээр/ бүтэц, зохион байгуулалт өөрчлөгдсөнтэй холбогдуулан тэдгээрээс урьд өмнө нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа эрх зүйн баримт бичгийг нэг бүрчлэн хянаж, шаардлагатай гэж үзвэл хүчингүй болгох буюу өөрчлөн шинэчилж, улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлэх, бүртгэлд байгаа эрх зүйн баримт бичгийн хувьд хууль тогтоомжид нийцүүлэн шинэчилж өөрчлөх арга хэмжээг энэ оны III улиралд багтаан авч хэрэгжүүлэхийг яам, тохируулагч агентлагийн удирдлагад, энэ талаар мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэхийг Хууль зүйн сайд Ж.Амарсанаад даалгасугай.

4. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Журам батлах тухай" Засгийн газрын 1993 оны 5 дугаар сарын 8-ны өдрийн 78 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Хууль зүйн сайд

Ж.АМАРСАНАА

Засгийн газрын 1997 оны 178
дугаар тогтоолын хавсралт

**Яам, тохируулагч агентлагаас нийтээр
дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн
баримт бичгийг хянаж бүртгэх журам**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Яам, тохируулагч агентлагаас нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжид нийцэж буй эсэхийг Хууль зүйн яам улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэхэд энэ журмыг мөрдөнө.

2. Нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичиг гэдэг нь яам, тохируулагч агентлагаас хуулиар олгогдсон өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудлаар гаргасан тухайн салбарын болон улсын хэмжээнд байнга дагаж мөрдүүлэх заалт бүхий эрх зүйн хэм хэмжээ тогтоосон баримт бичиг /тушаал, тогтоол/-ийг хэлнэ.

3. Яам, тохируулагч агентлаг нь зөвхөн хууль тогтоомжоор тусгайлан эрх олгосон нөхцөлд нийтээр дагаж мөрдүүлэх эрх зүйн баримт бичиг гаргана. Нийтээр дагаж мөрдүүлэх хэм хэмжээ тогтоосон эрх зүйн баримт бичгийн тэмдэглэх хэсэгт тусгайлан эрх олгосон хууль тогтоомж болон Засгийн газрын тогтоолын заалтыг үндэслэл болгон заавал дурдаж байна.

Хоёр. Эрх зүйн баримт бичгийг хүлээн авах, бүртгэх

1. Яам, тохируулагч агентлаг нь нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгийнхээ албан ёсны эх хувийг ажлын 5 өдрийн дотор /хэрэв хоёр буюу түүнээс олон яам, тохируулагч агентлаг хамтарч гаргасан бол тухайн баримт бичигт нэр нь эхлэн бичигдсэн яам, тохируулагч агентлаг хариуцан мөн хугацаанд/ улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлэхээр Хууль зүйн яаманд ирүүлнэ.

2. Эрх зүйн баримт бичгийг Хууль зүйн яам хүлээн авснаас хойш ажлын 5 өдрийн дотор хянаж, хариуг дор дурдсан хэлбэрээр албан ёсоор бичгээр мэдэгдэх

бөгөөд хянуулахаар ирүүлсэн баримт бичгийн эх хувийг буцаахгүй:

а/уг баримт бичиг нь хууль тогтоомжид нийцэж байна гэж үзвэл эрх зүйн баримт бичгийн албан ёсны эх хувь дээр улсын бүртгэлд оруулсан тухай тусгай тэмдэглэл хийн баталгаажуулж, нийтээр дагаж мөрдүүлэхийг зөвшөөрч улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэж дугаар олгосон тухай мэдэгдэх хуудас хүргүүлнэ. 2 буюу түүнээс дээш яам, тохируулагч агентлаг хамтран гаргасан баримт бичгийг хянаж бүртгэсэн тухай уг баримт бичигт нэр нь эхлэн бичигдсэн яам, агентлагт мэдэгдэнэ;

б/баримт бичиг нь бүхэлдээ буюу түүний аль нэг заалт нь Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжийн заалтыг зөрчсөн байвал уул зөрчлийг арилгуулах тухай тодорхой үндэслэл, тайлбар бүхий дүгнэлт гаргаж албан бичгээр хүргүүлнэ.

3.Тухайн баримт бичиг холбогдох хууль тогтоомжид харшилж байгаа тухай Хууль зүйн яамны дүгнэлтийг хүлээн авсан яам, тохируулагч агентлаг өөрийн гаргасан эрх зүйн баримт бичгийнхээ хууль зүйн үндэслэлийг ажлын 5 өдрийн дотор дахин хянан үзэж, зохих хууль тогтоомжид нийцүүлэн өөрчилж улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлэхээр ирүүлнэ.

Хэрэв Хууль зүйн яамны дүгнэлтийг хүлээж авах үндэслэлгүй гэж үзвэл энэ тухайгаа Хууль зүйн яаманд ажлын 5 өдрийн дотор мэдэгдэнэ.

Ийнхүү тухайн яамнаас ирүүлсэн хариуг хууль зүйн үндэслэлгүй гэж үзвэл Хууль зүйн яам дүгнэлтээ Засгийн газарт өргөн мэдүүлж эцэслэн шийдвэрлүүлнэ.

4.Хууль зүйн яаманд хянуулж, улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлээгүй яам, тохируулагч агентлагийн нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгийг Хууль зүйн яамнаас өргөн мэдүүлсний дагуу Засгийн газар уг эрх зүйн баримт бичгийг бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн хүчингүй болгох, эсвэл үйлчлэлийг тодорхой хугацаагаар түр зогсоож зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох даалгавар өгнө. Ийнхүү даалгавар өгөхдөө Засгийн газрын хуралдааны протоколд тэмдэглэнэ. Тухайн яам, агентлаг хэрхэн арга хэмжээ авсан тухайгаа Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газарт ажлын 5 өдрийн дотор мэдэгдэнэ.

5.Хэрэгжүүлэгч агентлагаас батлан гаргасан ийм төрлийн баримт бичгийг эрхлэх асуудлын хүрээ,

харьяаллын дагуу тухайн яам хянан хууль тогтоомжид нийцүүлэх арга хэмжээ авна.

6. Шаардлагатай гэж үзвэл холбогдох байгууллагуудын даалгавар, шаардлагаар Хууль зүйн яам, хэрэгжүүлэгч агентлагийн нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгийг энэ журамд заасны дагуу хянаж болно.

7. Яам, тохируулагч агентлаг нь нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгээ хүчингүй болгосон тухай шийдвэрээ ажлын 5 өдөрт багтааж Хууль зүйн яаманд ирүүлж улсын нэгдсэн бүртгэлээс хасуулах арга хэмжээ авахуулна.

Гурав. Эрх зүйн баримт бичгийг мэдээлэх

8. Яам, тохируулагч /шаардлагатай бол хэрэгжүүлэгч/ агентлагаас нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргаж энэ журмын дагуу бүртгүүлсэн эрх зүйн баримт бичиг болон түүнд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн талаар Хууль зүйн яам нийтэд тогтмол мэдээлж байна.

9. Яам, тохируулагч агентлагийн нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан эрх зүйн баримт бичгийн бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санг Хууль зүйн яам эрхлэн байгууллага, иргэдэд мэдээллээр зохих журмын дагуу үйлчилнэ.

10. Яам, тохируулагч агентлаг нь өөрийн салбарт нийтээр дагаж мөрдүүлэх эрх зүйн баримт бичгийн бүртгэл, мэдээллийн сан байгуулах, эмхтгэл, лавлагааны материалыг хэвлүүлэхдээ түүнд орж байгаа эрх зүйн баримт бичгүүд нь улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэгдсэн тухай Хууль зүйн яамны албан ёсны тодорхойлолтыг заавал авна.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 179

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Боловсролын тухай хуулийн тавдугаар бүлгийн 33 дугаар зүйлийн 6 дахь заалт, 34 дүгээр зүйлийн 2-ын 3,4 дэх заалт, 35 дугаар зүй-

лийн 1 дэх заалт, Дээд боловсролын тухай хуулийн 20, 21 дүгээр зүйлийн холбогдох заалтуудыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Дотоод, гадаадын их, дээд сургууль, коллежид дипломын болон бакалаврын боловсрол эзэмшигчдийг төлбөртэйгээр суралцуулж байхаар тогтоосугай.

2. "Их, дээд сургууль, коллежид дипломын болон бакалаврын боловсрол эзэмшигчдэд хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламж олгох журам"-ыг 1 дүгээр хавсралтын ёсоор баталж 1997 оны 9 дүгээр сарын 1-нээс мөрдсүгэй.

3. Суралцагчдад хөнгөлөлттэй зээл олгох, буцалтгүй тусламж үзүүлэх Сургалтын төрийн санг Гэгээрлийн яамны харьяанд ажиллуулахыг Гэгээрлийн сайд Ч.Лхагважав, Сангийн сайд П.Цагаан нарт зөвшөөрсүгэй.

4. "Сургалтын төрийн сан"-гийн дүрмийг 2 дугаар хавсралтын ёсоор баталсугай.

5. Гэгээрлийн сайд Ч.Лхагважав, Сангийн сайд П.Цагаанд даалгах нь:

а/ "Сургалтын төрийн сан"-гийн захиргааны орон тоо, цалингийн санг баталж мөрдүүлсүгэй;

б/ "Сургалтын төрийн сан"-д шаардагдах хөрөнгийг "1997 оны төсвийн тухай" хуулийн болон түүний тодотголын дагуу төвлөрсөн төсвөөс бүрдүүлэх арга хэмжээг 1997 оны 9 дүгээр сараас авч хэрэгжүүлсүгэй.

6. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан Засгийн газрын 1995 оны 11 дүгээр сарын 1-ний өдрийн "Журам батлах тухай" 194 дүгээр тогтоолын нэг болон дөрөвдүгээр заалт, мөн тогтоолоор баталсан "Мэргэжлийн сургуульд суралцагчдад хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламж олгох журам"-ыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Гэгээрлийн сайд

Ч.ЛХАГВАЖАВ

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

Засгийн газрын 1997 оны 179 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

ИХ, ДЭЭД СУРГУУЛЬ, КОЛЛЕЖИД ДИПЛОМЫН БОЛОН БАКАЛАВРЫН БОЛОВСРОЛ ЭЗЭМШИГЧДЭД СУРГАЛТЫН ТӨЛБӨРИЙН ЗЭЭЛ, БУЦАЛТГҮЙ ТУСЛАМЖ ОЛГОХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Боловсролын хуулийн дагуу сургалтын ажил эрхлэхээр тусгай зөвшөөрөл авч магадлан итгэмжлэгдсэн өмчийн бүх хэлбэрийн их, дээд сургууль, коллежийн өдрийн сургалтанд хамрагдан амжилттай суралцагчдад сургалтын төлбөрийн зээл, буцалтгүй тусламж олгоход энэхүү журмыг мөрдөнө. Засгийн газрын 1995 оны 194 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан журмын дагуу зээл, буцалтгүй тусламж авсан иргэдэд энэхүү журам нэгэн адил үйлчилнэ.

2. Их, дээд сургууль, коллеж нь боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын мэдээлэл, хяналт, шинжилгээ, үнэлгээний газартай зөвшилцөн суралцагчдад зайлшгүй үзүүлэх үйлчилгээний хураамжийн хэмжээ, кредит цагийн үнийг үндэслэн сургалтын төлбөрийн хэмжээг тогтооно. Төрийн өмчийн их, дээд сургууль, коллежийн хичээлийн байрны цахилгаан, дулааны эрчим хүч, усны зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

3. Боловсролын болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас зээлээр суралцах, буцалтгүй тусламж олгох суралцагчдад шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн төвлөрсөн төсөвт тусгах бөгөөд түүнд зээлийн хөрөнгөөр суралцаж төгссөн суралцагчийн зээлийн болон хүүгийн төлбөрөөс орсон орлогыг сургалтын зээлд буцаан ашиглах зориулалтаар оруулна.

4. Санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас сургалтын төлбөрийн зээлийн хөрөнгийг хичээлийн жилийн сар тутам "Сургалтын төрийн сан"-д шилжүүлнэ.

5. Сургалтын төлбөрийн хөрөнгийг төвлөрүүлэн бүрдүүлэх, зээлийн гэрээг баталгаажуулах, сургалтын зээл, буцалтгүй тусламж олгох, буцааж төлүүлэх, шүүхэд нэхэмжлэх, тайлагнах үүргийг "Сургалтын төрийн сан" хариуцна.

Хоёр. Сургалтын төлбөрийн зээл олгох

1. Боловсролын болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас баталсан хяналтын тоонд багтаж, их, дээд сургууль, коллежид зохих журмын дагуу элсэн амжилттай су-

ралцаж байгаа суралцагчдад дор дурдсан нөхцөлийг харгалзан дараахь зээлийг "Сургалтын төрийн сан"-гаас гэрээгээр олгоно:

а/ Засгийн газраас тогтоосон амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой нэн ядуу өрхийн суралцагч, оюуны болон хөдөлмөрийн чадвараа бүрэн алдсан хараагүй, дүлий иргэд бүхий өрхийн нэг суралцагч, амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгосон гишүүдтэй өрхийн /эцэг, эх нь хоёулаа / хоёроос илүүгүй суралцагч, хагас өнчин суралцагчид сургалтын төлбөрийн зээл;

б/ энэ журмын хоёрын 1-ийн "а"-д хамаарагдах өрхөөс Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу гадаадад суралцагчдад гэрээ байгуулан сургалтын төлбөр, тэтгэлэг, сургуульд очих, төгсөөд буцаж ирэх замын зардлын зээл;

в/ багшийн мэргэжлээр суралцагчдад сурлагын болон эрдэм шинжилгээний ажлын амжилтыг харгалзан тэтгэлгийн зээл;

2. Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу тэнцүү солилцоогоор гадаадын их, дээд сургууль, коллежид суралцагчид дотоодын адилтгах сургуулийн сургалтын төлбөрийн жишгээр сургалтын болон тэтгэлгийн төлбөрийг "Сургалтын төрийн сан"-д төлж байна.

3. Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу гадаад орноос тус улсын их, дээд сургууль, коллежид суралцагчдын сургалтын болон тэтгэлгийн зардлыг тухайн суралцах сургуульд "Сургалтын төрийн сан"-гаас дээрх заалтын дагуу төвлөрсөн хөрөнгөөс шилжүүлж байна.

4. Сургалтын төлбөрийн зээлээр болон буцалтгүй тусламжаар суралцахыг хүссэн иргэн дор дурдсан баримтыг бүрдүүлнэ:

а/ их, дээд сургууль, коллежид элссэнийг нотлон элсэлтийн төв комиссоос олгосон томилолт буюу суралцагчийн авьяас, чадварыг болон захиалгат мэргэжлээр суралцаж буйг тодорхойлсон холбогдох байгууллагуудын тодорхойлолт, суралцагчийн өөрийн болон эцэг /эх/ буюу асран хамгаалагчийн гараар бичсэн өргөдөл, зээлийг эргүүлэн төлөх тухай нотариатаар гэрчилсэн гэрээ;

б/ Засгийн газраас тогтоосон амьжиргааны баталгаажих түвшингээс доогуур орлоготой нэн ядуу өрхийн суралцагчийн эцэг /эх/ буюу асран хамгаалагчийн амьдралын байдлын талаархи болон авсан зээлийг төгссөний дараа төлүүлэх талаар авах арга хэмжээний тухай харьяалах хороо, сумын болон дүүрэг, аймгийн Засаг даргын албан ёсны тодорхойлолт;

в/ Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу гадаадын их, дээд сургууль, коллежид суралцуулах тухай боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын тушаал, шийдвэр, нөхцөл, зээл авахыг хүссэн суралцагчийн өөрийн болон эцэг /эх/

буюу асран хамгаалагчийн өргөдөл, зээлийн төлбөрийн тухай нотариатаар гэрчилсэн гэрээ.

5. Их, дээд сургууль, коллежиуд өгөгдсөн хяналтын тоонд багтаан энэхүү журмын дагуу сургалтын төлбөрийн зээл, буцалтгүй тусламжийн гэрээг эхлэн байгуулах бөгөөд уг гэрээ нь "Сургалтын төрийн сан"-гаас баталгаажуулсны дараа хүчин төгөлдөр болно. Үүний дараа зээл авагчдад зээлийн дэвтэр, карт олгоно.

6. "Их, дээд сургууль, коллежид дипломын болон бакалаврын боловсрол эзэмшигчдэд сургалтын төлбөрийн хөнгөлөлттэй зээл олгох гэрээ"-ний загварыг "Сургалтын төрийн сан"-гийн удирдах зөвлөл батална.

7. Энэ журмын хоёрын 5-д заасны дагуу холбогдох баримт бүрдүүлж зээлийн гэрээг байгуулж баталгаажуулсны дараа "Сургалтын төрийн сан"-гаас сургалтын төлбөрийг санхүүжүүлнэ.

8. Хичээлийн жилийн улирал тутамд тухайн нөхцөлөөр суралцагчдын сурлагын байдлын талаархи сургууль бүрээс ирүүлсэн тодорхойлолтыг үндэслэн сургалтын төлбөрийн зээлийн гэрээг сунгах бөгөөд бүрдүүлэх ёстой багц цагийн гүйцэтгэл 75 хувиас доош болсон тохиолдолд суралцагчийн гэрээг түдгэлзэн, санхүүжилтийг зогсооно.

9. Зээлээр суралцагч холбогдох их, дээд сургуулийн сургалтын хөтөлбөрийг бүрэн хангаж дуусмагц ажиллах байгууллагатай гэрээ хийлгэх зорилгоор тухайн сургуулиуд түүний зээлийн дэвтэр, зээлийн картыг сургууль төгссөн дипломын хамт "Сургалтын төрийн сан"-д албан ёсоор хүлээлгэн өгнө.

10. "Сургалтын төрийн сан"-гаас их, дээд сургууль, коллежид сургалтын зээлээр суралцагчдын төлбөрийг сарын хувааритайгаар, бэлэн бусаар шилжүүлнэ.

11. Их, дээд сургууль, коллежийн нягтлан бодогч өөрийн сургуулийн захирлын тушаалаар баталсан тухайн хичээлийн жилийн сургалтын төлбөрийн хэмжээгээр суралцагчийн зээлийн дэвтэр, картад бичилт хийж хичээлийн жил бүрийн нэг, хоёрдугаар улирлын эцэст "Сургалтын төрийн сан"-тай тооцоо нийлэн гэрээний сунгалт болон төгсөгчдийн төлбөрийн хаалтыг хийнэ.

12. Сургалтын төлбөрийн зээл нь их, дээд сургууль, коллежийн сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг эзэмших хугацаанд хүүгүй байна.

13. Суралцагч сургалтын төлбөрийн зээлийг сургууль төгссөний дараахь оны эхнээс эхлэн сар бүрийн инфляцийн түвшнээс нэг хувийн илүү хүүтэйгээр төлнө.

14. Суралцагч зээлийг хүүгийн хамт сургуулиа төгссөний дараахь 6 хүртэлх жилд багтаан төлж барагдуулна. Хэрэв дээрх хугацааг хэтрүүдбэл төлөгдөөгүй зээлийн хүүг тухайн үед мөрдөж буй банкны

хугацаа хэтэрсэн зээлийн төлбөрийн нөхцөлийг баримтлан төлүүлнэ.

15. Зээлээр суралцагч хүүхэд төрүүлсэн, өвчний улмаас холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу чөлөө авсан тохиолдолд зээлийн гэрээг түдгэлзэн түүний санхүүжилтийг түр зогсооно.

16. Дээрхээс бусад шалтгаанаар цаашид суралцахгүй болсон тохиолдолд сургалтын төлбөрийн зээлийн санхүүжилтийг зогсооно. Зээлийг зогсоосны дараахь сараас эхлэн сарын 3 хувийн хүүтэйгээр 2 жилийн дотор төлүүлнэ.

17. Суралцагч сургалтын төлбөрийн зээлийг сургуулиа төгссөний дараахь эхний жилд багтаан төлж барагдуулбал түүний хүүг 100 хувь, хоёр дахь жилд 50 хувь, гурав дах жилд 25 хувиар тус тус хөнгөлнө.

18. Суралцагч нас барсан болон тахир дутуугийн нэгдүгээр группэд орсон нөхцөлд зээлийн болон түүний хүүгийн төлбөрөөс чөлөөлнө.

Гурав. Суралцагчдад буцалтгүй тусламж олгох

1. Мэргэжлийн сургуульд суралцагч бүтэн өнчин, асран хамгаалагчгүй, тахир дутуугийн группэд орсон бол сургалтын зардал болон тэтгэлгийг буцалтгүй тусламжийн хэлбэрээр олгоно. Тэтгэлгийн хэмжээг боловсролын болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тогтооно.

2. Суралцагчдад буцалтгүй тусламжаар олгох сургалтын зардал, тэтгэлгийг энэ журмын хоёрын 10-г заасны адилаар "Сургалтын төрийн сан"-гаас шилжүүлнэ.

3. Буцалтгүй тусламжийг бүтэн өнчин, асран хамгаалагчгүй, тахир дутуу суралцагчид аймаг, сум, хороо, дүүргийн Засг даргын албан ёсны тодорхойлолт, бусад баримт бичиг, хувийн өргөдөл зэргийг үндэслэн "Суралцагчид буцалтгүй тусламж олгох гэрээ" байгуулж олгоно.

4. Сургалт, эрдэм шинжилгээний ажилд өндөр амжилт гаргасан, онцгой авьяас чадвартай суралцагчдад нэрэмжит тэтгэлэг олгох, сургалтын төлбөрийг хөнгөлөх буюу бусад хэлбэрээр хөхүүлэн дэмжихийг мэргэжлийн сургуулийн захиргаа өөрөө шийдвэрлэж санхүүжүүлнэ.

Дөрөв. Суралцагчдыг үнэ төлбөргүй сургах

1. Олон улсын хэмжээнд зохиогдсон олимпиадад шагналт байр эзэлсэн их, дээд сургууль, коллежид элсэн суралцагчдын төлбөрийг сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг эзэмших хугацаанд шагналын хэлбэрээр төр хариуцна.

2. Ерөнхий боловсролын сургуулийг төгсөх жилдээ олон улсын олимпиадын төрлүүдээр дотоодод зохиогддог олимпиадад эхний 3 байр эзэлж их, дээд сургууль, коллежид элсэн суралцагчдын сургалтын төлбөрийг эхний 2 жилд чөлөөлж түүнийг шагналын хэлбэрээр төр хариуцна.

3. Сургалт, эрдэм шинжилгээний ажилд онцгой амжилт гаргаж, боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас баталсан сурлагын үнэлгээний журмын дагуу байнга өндөр үнэлгээтэй байгаа суралцагчид суралцаж байгаа сургуулийн тодорхойлолтыг үндэслэн 5 дугаар улирлаас эхлэн сургалтын төлбөрийн буцалтгүй тусламжийг гэрээгээр олгоно.

Тав. Хүлээлгэх хариуцлага

1. Суралцагчдын хөнгөлөлттэй зээл, буцалтгүй тусламжийн гэрээ, санхүүжилттэй холбогдон гарсан маргааныг "Сургалтын төрийн сан"-гийн удирдах зөвлөлөөр хэлэлцэж зохих байгууллагаар шийдвэрлүүлнэ. Энэ шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл гомдлоо шүүхэд гаргаж болно.

2. Сургалтын төлбөрийн зээл авах суралцагчийн талаар орон нутгийн Засаг дарга албан ёсны тодорхойлолт гаргаж, түүний үнэн зөв болохыг хуулийн өмнө хариуцна.

3. Сургалтын төлбөрийн зээл, буцалтгүй тусламж олгох суралцагчдын талаар хуурамч бичиг баримт бүрдүүлсэн нөхцөлд гэрээг бүрмөсөн зогсоохоос гадна тодорхойлолт гаргасан гэм буруутай төрийн албан хаагчид Монгол Улсын Иргэний болон Эрүүгийн хуулийн холбогдох заалтын дагуу арга хэмжээ авна.

Засгийн газрын 1997 оны 179 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт

СУРГАЛТЫН ТӨРИЙН САНГИЙН ДҮРЭМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. Боловсролын тухай хуулийн тавдугаар бүлгийн 33 дугаар зүйлийн 6 дахь заалтыг үндэслэн "Суралцагчдад хөнгөлөлттэй зээл олгох, буцалтгүй тусламж үзүүлэх зорилгоор сургалтын төрийн сан /цаашид "сан" гэнэ/ ажиллуулна. Энэ сангийн хөрөнгийг зарцуулах журмыг Засгийн газар тогтооно" гэж заасныг удирдлага болгоно. Тус сангийн үйл ажиллагааг энэхүү дүрмээр зохицуулна.

2. Сангийн үйл ажиллагааг удирдан зохицуулах, хөрөнгийн бүрдүүлэлт, хуваарилалт, зарцуулалтад хяналт тавих, чиглүүлэх үүрэгтэй орон тооны бус Сангийн удирдах зөвлөл ажиллах бөгөөд уг зөвлөл дараахь бүрэлдэхүүнтэй байна:

- Дарга - Гэгээрлийн яамны Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга
- Гишүүд: - Сангийн яамны Төсвийн бодлогын газрын дарга;
- Гэгээрлийн яамны Стратегийн удирдлага, төлөвлөлтийн газрын дарга;
- Гэгээрлийн яамны боловсрол, шинжлэх ухааны төсөв, санхүүгийн нөөцийн асуудал хариуцсан мэргэжилтэн;
- Сангийн яамны боловсролын санхүүжилт хариуцсан мэргэжилтэн.

Удирдах зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд боловсролын олон нийт, сонирхлын бүлгүүдийн төлөөлөл байж болно. Удирдах зөвлөлийн гишүүдийн бүрэлдэхүүнийг Гэгээрлийн сайдын тушаалаар томилно.

3. Удирдах зөвлөл нь сангийн үйл ажиллагааны тайланг улирал, хагас жилээр хэлэлцэж үнэлэлт, дүгнэлт өгөх, салбарын бодлого, чиглэлтэй нийцүүлэн сангийн хөрөнгийн жил бүрийн гүйцэтгэлд хяналт тавихын хамт сангийн үйл ажиллагаатай холбогдсон асуудлаар удирдах зөвлөлийн саналыг үндэслэн сангийн гүйцэтгэх захирлыг Гэгээрлийн сайдын тушаалаар томилох буюу чөлөөлнө.

Хоёр. Сангийн хөрөнгийн эх үүсвэр

4. Сангийн хөрөнгийг дор дурдсан эх үүсвэрээс бүрдүүлнэ:

- а/ улсын төвлөрсөн төсвийн хөрөнгө;
- б/ эргэн төлөгдсөн зээлийн хөрөнгө, хүү;
- в/ аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдийн хандив, тусламж;
- г/ бусад эх үүсвэр.

5. Батлагдсан хуваарь, зориулалтын нь дагуу сангийн хөрөнгийг хуваарилах, зээлийн хөрөнгийг эргүүлэн төлүүлэх замаар сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зохистой зарцуулах, тайлагнах, ашиглалтад хяналт тавих зэрэг өдөр тутмын үйл ажиллагааг сангийн захиргаа эрхэлнэ.

Сангийн захиргааны орон тоо, ажиллах журам, санхүүжүүлэх зарчмыг Гэгээрлийн сайд, Сангийн сайд нар хамтран тогтооно.

6. Сургалтын төрийн сан нь бие даасан хуулийн этгээд болж улсын бүртгэлд бүртгүүлэн тогтоосон журмаар хийсэн тэмдэг,

хэвлэмэл хуудас хэрэглэж, Сангийн яамны зөвшөөрлийг үндэслэн банкинд харилцах данстай байна.

7. Сургалтын төрийн сангийн захиргаа нь Сангийн удирдах зөвлөлийн удирдамж, чиглэлийн дагуу сангийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу захиран зарцуулна.

Гурав. Сангийн захиргааны үүрэг, эрх

8. Сангийн захиргаа нь дор дурдсан үүрэгтэй:

а/ сангийн хөрөнгийг энэ дүрмийн 4 дүгээр зүйлд заасны дагуу бүрдүүлэх, уг хөрөнгийг төвлөрүүлэн зарцуулах, арвижуулах, тайлагнах ажлыг гүйцэтгэх;

б/ төрийн болон хувийн хэвшлийн их, дээд сургууль, коллежид дипломын болон бакалаврын боловсрол эзэмшигчдэд сургалтын төлбөрийн зээл, буцалтгүй тусламж үзүүлэхийн зэрэгцээ зээлээр олгогдсон хөрөнгийн баталгааг бүрдүүлэн эргүүлэн төлүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

в/ сангаас олгогдох хөрөнгийн хэмжээг тусгасан санхүүгийн нэгдсэн төлөвлөгөөг боловсруулан жил бүрийн төвлөрсөн төсөвт оруулах;

г/ сангийн хуваарилсан хөрөнгийн талаар харилцагч байгууллагуудаас тайлан гаргуулан гүйцэтгэлийн тайлан, тэнцлийг боловсролын болон санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагуудад цаг хугацаанд нь тайлагнаж байх;

д/ санг бүрдүүлэх болон төвлөрүүлэн зарцуулах, тайлагнах үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх.

9. Сангийн захиргаа нь дор дурдсан эрхтэй:

а/ сургалтын төлбөрийн зээл, буцалтгүй тусламжаар суралцагчдын сурлагын болон шилжих хөдөлгөөний мэдээ, зээлийн хөрөнгийн зарцуулалтын үр дүнг харилцагч сургууль, байгууллагуудаас тогтоосон хугацаанд шаардаж гаргуулах;

б/ хөрөнгийг зориулалтын бусаар ашигласан, сангаас олгосон зээл, зээлийн хүүг эргүүлэн төлөхөөс зайлсхийсэн байгууллага, иргэдэд зохих хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээлгэх асуудлыг холбогдох байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх;

в/ олгосон зээлийг хариуцагч этгээдээс нэхэмжлэх;

г/ зээлийн гэрээг баталгаажуулах.

Дөрөв. Сургалтын төлбөрийн зээл, буцалтгүй тусламжийг санхүүжүүлэх

10. Төрийн болон хувийн хэвшлийн их, дээд сургууль, коллежид дипломын болон бакалаврын боловсрол эзэмшигчдэд сургалтын

төлбөрийн зээл, буцалтгүй тусламжийг зохих болзол, холбогдох нөхцөлөөр хийж баталгаажуулсан гэрээний дагуу санхүүжүүлнэ.

11. Зээлийн гэрээнд Засгийн газар, төрийн захиргааны төв байгууллагуудаас баталсан зохих болзол, холбогдох нөхцөл, шаардлага, зээлдэгчийн үүрэг, хариуцлага, санхүүжүүлэх зарчим, үе шат, хугацаа, зээлийн хүү, түүний нөхцөл зэргийг тодорхой тусгасан байна.

12. Зээлийн гэрээг зээлдэгч, түүний ажиллаж байгаа болон суралцаж байгаа сургууль, байгууллагатай улирал, жилээр тооцоо хийж, тэдгээрээс зээл, түүний хүүг гэрээний дагуу хугацаанд нь эргүүлэн төлснөөр уг үйл ажиллагааг дуусгавар болсонд тооцно.

13. Сан нь эргэн төлөгдсөн зээл, зээлийн хүүг болон тухайн жилд зарцуулагдаагүй хөрөнгийн үлдэгдлийг дараагийн жилд шилжүүлэн зарцуулах эрхтэй байна.

14. Сангийн хөрөнгийг дүрэмд заасан зорилготой холбогдолгүй үйл ажиллагаанд болон Сангийн журамд зааснаас өөр зүйлд зарцуулахыг хориглоно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 181

Улаанбаатар
хот

**Эрүүл мэндийн даатгалын
хураамжийн хэмжээг шинэчлэн
тогтоох тухай**

Иргэний эрүүл мэндийн даатгалын хуулийн 8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Иргэний эрүүл мэндийн даатгалын хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3-8-д заасан даатгуулагч, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч малчин болон хоригдлын даатгалын хураамжийг 250 төгрөгөөр тогтоож, энэ оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс мөрдсүгэй.

2. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Эрүүл мэндийн даатгалын 1997 оны хураамжийн хэмжээ, даатгалтай иргэдийн эмчилгээний зардлын дээд хязгаарыг тогтоох тухай" Засгийн газрын 1997 оны 3 дугаар сарын 12-ны өдрийн 67 дугаар тогтоолын 1 дүгээр зүйлээс "...мөн зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3-8-д

заасан даатгуулагч, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч малчин болон хоригдлын эрүүл мэндийн даатгалын хураамжийг 200 төгрөгөөр тогтоож ...” гэснийг хассугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Эрүүл мэнд, нийгмийн
хамгааллын сайд

Л.ЗОРИГ

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 182

Улаанбаатар
хот

Зарим тогтоол, тогтоолын
заалтыг хүчингүй болсонд
тооцох тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

Шинээр гарсан хууль тогтоомжид нийцүүлэн эрх зүйн актуудыг хянан шинэчилж байгаатай холбогдуулан Засгийн газрын зарим тогтоол, тогтоолын заалтыг хавсралтын ёсоор хүчингүй болсонд тооцугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.Энхсайхан

Хууль зүйн сайд

Ж.Амарсанаа

Засгийн газрын 1997 оны 182
дугаар тогтоолын хавсралт

ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТОГТООЛ, ТОГТООЛЫН ЗААЛТ

1. "Зарим салбарын бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний үнэ, тарифын талаар авах арга хэмжээний тухай" 1992 оны 1 дүгээр сарын 3-ны өдрийн 2 дугаар тогтоолын 4 дүгээр зүйл.

2. "Өмч хувьчлах ажлын 1991 оны дүн, цаашид авах арга хэмжээний тухай" 1992 оны 1 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 5 дугаар тогтоол.

3. "Монголын ард түмний ахмад үеийн талаар баримтлах төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай" 1992 оны 3 дугаар сарын 13-ны өдрийн 45 дугаар тогтоолын 2-ын "а" заалтын "... рашаан сувиллын зар бичгийн үнийг тэдний хувьд 50 хувиар хөнгөлж шаардагдах хөрөнгийг гаргаж байхыг..." гэсэн хэсэг.

4. "Тэмээн сүргийг хамгаалах, өсгөн үржүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай" 1992 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн 93 дугаар тогтоол.

5. "Цөцгийн тос үйлдвэрлэлийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай" 1992 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн 94 дүгээр тогтоол.

6. "Зээл тусламжийн хөрөнгийг хуваарилах, түүний ашиглалт, зохицуулалтыг сайжруулах зарим арга хэмжээний тухай" 1992 оны 6 дугаар сарын 26-ны өдрийн 104 дүгээр тогтоол.

7. "Олон улсын валютын сантай тохирсон хөтөлбөрийг биелүүлэхтэй холбогдсон зарим арга хэмжээний тухай" 1992 оны 9 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 26 дугаар тогтоол.

8. "Гаалийн хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон зарим арга хэмжээний тухай" 1992 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн 48 дугаар тогтоол.

9. "Худалдаа, үйлдвэрийн яамны удирдлагын орон тоонд өөрчлөлт оруулах тухай" 1992 оны 11 дүгээр сарын 6-ны өдрийн 53 дугаар тогтоол.

10. "Өмч хувьчлалын ажлын зохион байгуулалт, нэн тэргүүнд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай" 1992 оны 11 дүгээр сарын 6-ны өдрийн 55 дугаар тогтоол.

11. "Цалингийн тухай" 1994 оны 1 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 7 дугаар тогтоол.

12. "Нийгмийн халамж, хүнсний хангамжийн үйлчилгээг сайжруулах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай" 1994 оны 4 дүгээр сарын 2-ны өдрийн 72 дугаар тогтоолын 4 дүгээр зүйлийн "в" заалт.

13. "Алт олборлолтын талаар урьд гарсан зарим шийдвэрийг өөрчлөх тухай" 1992 оны 5 дугаар сарын 6-ны өдрийн 76 дугаар тогтоол.

14. "Өмч хувьчлалыг эрчимжүүлэх талаар авах арга хэмжээний тухай" 1994 оны 10 дугаар сарын 15-ны өдрийн 179 дүгээр тогтоол.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 185

Улаанбаатар
хот

Тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Төрийн албаны тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Засгийн газрын 1995 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдрийн 94 дүгээр тогтоолоор баталсан "Төрийн үйлчилгээний албаны албан тушаалын ангилал, зэрэглэлд хамаарах албан тушаалын жагсаалт"-ын ТҮ-5-д заасан "Бага боловсрол олгох багш, цэцэрлэгийн багш" гэсэн хэсгийг ТҮ-6-д, ТҮ-6-д заасан "Цэцэрлэгийн эрхлэгч" гэсэн хэсгийг ТҮ-7-д тус тус хамааруулсугай.

2. Засгийн газрын 1996 оны 2 дугаар сарын 23-ны өдрийн 38 дугаар тогтоолоор баталсан "Багшлах эрх, мэргэжлийн зэрэг олгох, хасах тухай журам"-ын дагуу багшлах эрх авсан цэцэрлэгийн болон бага ангийн багш, цэцэрлэгийн эрхлэгчийн албан тушаалын цалингийн жишгийг 1997 оны 9 дүгээр сарын 1-нээс эхлэн энэхүү тогтоолын 1 дүгээр зүйлийн дагуу /цалингийн сандаа багтаан/ өөрчлөхийг төсвийн захирагч нарт зөвшөөрсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Гэгээрлийн сайд

Ч.ЛХАГВАЖАВ

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 187

Улаанбаатар
хот

Зарим хүмүүсийг ажилд томилох,
ажлаас чөлөөлөх тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Дамбадаржаагийн Жаргалсайханыг Засгийн газрын хэрэг-жүүлэгч агентлаг-Гадаадын хөрөнгө оруулалтын газрын даргаар 1997 оны 9 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн томилсугай.

2. Өөр ажилд шилжих болсонтой холбогдуулан Батын Намхайнямбууг Гадаадын хөрөнгө оруулалтын газрын даргын үүрэгт ажлаас 1997 оны 9 дүгээр сарын 1-ний өдрөөр тасалбар болгон чөлөөлсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 8 дугаар
сарын 27-ны өдөр

Дугаар 188

Улаанбаатар
хот

Цэргийн атташе суулгах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

Монгол Улсаас БНСУ-д суугаа Элчин сайдын яаманд цэргийн атташе суулгах нь зүйтэй гэж үзэж, түүний хэргийг БНХАУ-д суугаа цэргийн атташед хавсран гүйцэтгүүлэхээр тогтоосугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Батлан хамгаалахын сайд

Д.ДОРЛИГЖАВ

Гадаад харилцааны сайд

Ш.АЛТАНГЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 3-ны өдөр

Дугаар 189

Улаанбаатар
хот

Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай

"Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хууль"-ийн 10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

"Төрийн өмчийн хорооны гишүүдийн бүрэлдэхүүнийг батлах тухай" Засгийн газрын 1996 оны 8 дугаар сарын 22-ны өдрийн 207 дугаар тогтоолд өөрчлөлт оруулж, суралцах болон өөр ажилд шилжих болсонтой нь холбогдуулан Ж.Батхуяг, Ч.Жүгдэрнамжил нарыг төрийн өмчийн хорооны орон тооны бус гишүүнээс чөлөөлж, Монгол Улсын Ерөнхий сайдын Эдийн засгийн зөвлөх Д.Төрбат, Сангийн яамны Төсвийн бодлогын газрын дарга Л.Дашдорж нарыг Төрийн өмчийн хорооны орон тооны бус гишүүнээр томилсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 190

Улаанбаатар
хот

Тогтоолын хавсралтад нэмэлт оруулах тухай

"Агнуурын нөөц ашигласны төлбөр, ан амьтан агнах, барих зөвшөөрлийн хураамжийн тухай хууль"-ийн 5 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

"Жагсаалт, үнэлгээ, төлбөр, хураамжийн хувь, хэмжээг батлах тухай" Засгийн газрын 1995 оны 8 дугаар сарын 25-ны өдрийн 152 дугаар тогтоолын 4 дүгээр хавсралтад "24.Шонхор 3000" гэсэн

хэсэг, 5 дугаар хавсралтад "24.Шонхор тус тус нэмсүгэй. 2550 210" гэсэн хэсэг

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Байгаль орчны сайд

Ц.АДЪЯАСҮРЭН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 191

Улаанбаатар
хот

М.Энхбаярыг ажилд томилох тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

Мөнхбаатарын Энхбаярыг Монгол Улсын Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Улсын геодези, зураг зүйн газрын даргаар томилсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Дэд бүтцийн хөгжлийн сайд

Г.НЯМДАВАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 192

Улаанбаатар
хот

**Нягтлан бодох бүртгэлийг шинэчлэх
ажлыг эрчимжүүлэх тухай**

Монгол Улсын нягтлан бодох бүртгэлийн хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, 8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Аудитын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйл, Улсын Их Хурлын 1996 оны 61 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Сангийн сайд П.Цагаанд ДААЛГАХ нь:

а/Олон улсын нягтлан бодох бүртгэлийн стандартыг 1997 онд, Аудитын стандартыг 1998 онд орчуулан хэвлүүлж сурталчлах,

ашгийн төлөө ба ашгийн төлөө бус байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцүүлэн шинэчлэх ажлыг 1998 онд багтаан дуусгах зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч ажилласугай.

б/Засгийн газрын байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлийг шинэчлэхэд гадаадын зээл тусламжийг оновчтой ашиглах, бүртгэлийн зарим мэргэжилтнүүдийг гадаадад туршлага судлуулан, ажлын үр дүнг тооцож байсугай;

в/Үндэсний татварын ерөнхий газартай хамтран ашгийн төлөө байгууллагын санхүүгийн тайлан тэнцэл, татварын тайлангийн уялдаа холбоог зохицуулсан заавар, аргачлалыг боловсруулан 1997 оны 10 дугаар сард батлан гаргаж, холбогдох байгууллагуудад хүргүүлж мөрдүүлсүгэй;

г/Аудитын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх дүрэм, журмыг боловсруулж мөрдүүлэхийн хамт аудитор ёс зүйн дүрмийг сахиж байгаа болон аудитын байгууллагын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг мэдэгдэхүйц сайжруулах ажил зохион байгуулсугай.

д/төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгж, төсөвт байгууллагуудад Олон улсын нягтлан бодох бүртгэлийн стандартыг нэвтрүүлэх ажилд үр бүтээлтэй ажилласан захирал /дарга/, нягтлан бодогч нарыг шалгаруулан шагнаж урамшуулах журам боловсруулж энэ оны 4 дүгээр улиралд батлан гаргаж мөрдүүлсүгэй.

2. Засгийн газрын тохируулагч, хэрэгжүүлэгч агентлаг, Төрийн өмчийн хорооны дарга, бүх шатны Засаг дарга нарт ДААЛГАХ нь:

а/нийслэл, орон нутгийн аж ахуйн нэгж, төсөвт байгууллагуудыг мэдлэг чадвартай мэргэжлийн нягтлан бодогчоор хангаж тэднийг тогтвор суурьшилтай ажиллуулсугай;

б/төрийн өмчийн оролцоотой аж ахуйн нэгж, төсөвт байгууллагад ерөнхий болон ерөнхий эрхтэй ахлах нягтлан бодогчийг ажилд томилохдоо аймаг, нийслэл, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газрын холбогдох хэлтсээс мэргэшлийн талаар дүгнэлт гаргуулан авдаг журам тогтоосугай;

в/тухайн байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлийн хөтлөлтөд олон улсын стандартыг нэвтрүүлж, сар, улирал, жилийн санхүүгийн тайланг хугацаанд нь үнэн зөв гаргасан эсэхийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлагын ажил дүгнэх гол үзүүлэлт болгосугай;

г/нягтлан бодох бүртгэлийг олон улсын стандартаар хөтлөөгүй, түүнд хайнга хандсан аж ахуйн нэгж, байгууллагын дарга, нягтлан бодогч нарт зохих хуулийн дагуу арга хэмжээ авч байсугай.

3. Улсын хэмжээнд бүртгэл тайлан, тооцооны ажлыг зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцооны шаардлагыг хангахуйцаар зохион байгуулах, түүнд тавих хяналтыг сайжруулах зорилгоор аймаг, нийслэл, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газрын холбогдох хэлтсийн бүртгэлийн мэргэжилтэнд улсын байцаагчийн эрх олгосугай.

4. Нягтлан бодох бүртгэлийн багш нарын мэргэжлийг дээшлүүлэх, нягтлан бодогчдыг түргэвчлэн сургах зорилгоор мэргэжлийн сургуулиудын хооронд тендер зарлаж нягтлан бодогчдын мэргэжил дээшлүүлэх ажлыг тодорхой төлөвлөгөө, графикийн дагуу жил бүр зохион байгуулж байхыг Сангийн сайд П.Цагаан, Гэгээрлийн сайд Ч.Лхагважав нарт даалгасугай.

5. Олон улсын стандартын дагуу нягтлан бодох бүртгэлийн судлах зүйлийн жагсаалтыг урьдчилан бэлтгэж хүргүүлсний үндсэн дээр аймаг, нийслэл, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газрын холбогдох хэлтэс, Татвар болон Санхүүгийн хяналт шалгалтын хэлтсийн дарга, мэргэжилтнүүд, улсын байцаагч нарын бүртгэлийн мэдлэгийн түвшин тогтоох шалгалтыг 1998 оны 3 дугаар улиралд багтаан явуулж, дүнг Засгийн газарт танилцуулахыг Сангийн сайд П.Цагаан, Үндэсний татварын ерөнхий газрын дарга Ж.Баасандаш нарт үүрэг болгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 193

Улаанбаатар
хот

**Өнчин, эцэг эхийн хараа хяналтаас
гарсан хүүхдийн талаар авах зарим
арга хэмжээний тухай**

Улсын Их Хурлын 1997 оны 52 дугаар тогтоолын 6 дугаар заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ нь:**

1. Өнчин, эцэг, эхийн хараа хяналтаас гарсан хүүхдийн талаар зохиох үйл ажиллагааны чиглэлийг хавсралтын ёсоор баталж, хэрэгжүүлэхийг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Л.Зориг, хэрэгжилтийн явцад хяналт тавьж ажиллахыг Хууль зүйн сайд Ж.Амарсанаа, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Л.Зориг, Гэгээрлийн сайд Ч.Лхагважав нарт даалгасугай.

2. Өнчин, эцэг эхийн хараа хяналтаас гарсан хүүхдийн талаар зохиох үйл ажиллагааны чиглэлийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг улсын төвлөрсөн төсөвт жил бүр тусган шийдвэрлэж, зарцуулалтын байдалд хяналт тавьж үр дүнг тооцож ажиллахыг

Сангийн сайд П.Цагаан, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Л.Зориг нарт тус тус даалгасугай.

3. Хүүхэд гэр орондоо өсч, хүмүүжих нөхцөлийг бүрдүүлэх, тэдний эрүүл мэндийг хамгаалах, зохих шатны боловсрол олгох, гэр бүлийг нь дэмжих, шаардлагатай тохиолдолд халамжийн үйлчилгээнд хамруулах замаар хүүхэд тэнэмэл болохоос урьдчилан сэргийлэхэд чиглэгдсэн үйл ажиллагааг орон нутгийн хэмжээнд зохион байгуулахын зэрэгцээ эцэг эхийн хараа хяналтаас гарч төв суурин газарт ирсэн хүүхдийг орон нутагт нь буцаах, үүнтэй холбогдож гарах зардлыг санхүүжүүлэх асуудлыг бие даан шийдвэрлэж байхыг аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.

4. Өнчин, эцэг эхийн хараа хяналтаас гарсан болон нэн ядуу айл өрхийн хүүхдүүдийн амьдрал байдлыг сайжруулах зориулалтаар 1997 оны 2 дугаар хагаст 100 сая төгрөг, хэрвээ харж хандах хүнгүй хүүхдэд зориулсан халамж үйлчилгээний төв байгуулан ажиллуулахад олон улсын халамжийн байгууллагуудаас хөрөнгө гаргахаар бол энэ арга хэмжээнд 50 сая төгрөг тус тус улсын төвлөрсөн төсвөөс гаргахыг Сангийн сайд П.Цагаан, уг хөрөнгийг үр ашигтай зарцуулж, хяналт тавьж ажиллахыг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Л.Зориг нарт тус тус даллгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Гэгээрлийн сайд бөгөөд Эрүүл
мэнд, нийгмийн хамгааллын
сайдын үүрэг гүйцэтгэгч

Ч.ЛХАГВАЖАВ

Засгийн газрын 1997 оны 193
дугаар тогтоолын хавсралт

ӨНЧИН, ЭЦЭГ ЭХИЙН ХАРАА ХЯНАЛТААС ГАРСАН ХҮҮХДИЙН ТАЛААР ЗОХИОХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЧИГЛЭЛ

№	Үйл ажиллагааны чиглэл	Хариуцах байгууллага
1.	Өнчин, эцэг эхийн хараа хяналтаас гарсан хүүхдийг асрамж, халамжийн үйлчилгээнд хамруулахаас гадна тэднийг гэр бүл, эцэг эхийн хараа хяналтанд өсч бойжих бололцоогоор хангах чиглэлээр сургууль, багш, хамт олны хүчийг дайчлах.	Хүүхдийн төлөө үндэсний зөвлөл, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам, Гэгээрлийн яам, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга

2.	Өнчин, эцэг эхийн хараа хяналтаас гарсан хүүхдийг нутаг дэвсгэрийн харьяаллаар нь цэцэрлэгт хүмүүжүүлэх, өдөр өнжүүлэх болон хөдөлмөрийн дадлага чадвар олгох сургалтанд хамруулах.	Гэгээрлийн яам, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга
3.	Хүүхэд эцэг эхийн хараа хяналтаас гарахаас урьдчилан сэргийлэх, тэдний авьяас, сонирхлыг хөгжүүлэх зорилгоор Бямба гаригийг хүүхэд, багш, хамт олонтойгоо өнгөрүүлэх өдөр болгон, энэ өдөр хүүхдийн нас, сэтгэхүйн онцлогт тохирсон урлаг, спорт, сургалт-хүмүүжлийн арга хэмжээ зохион байгуулж хэвшүүлэх.	Гэгээрлийн яам, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам
4.	Хүүхдийн авьяас сонирхлыг хөгжүүлэх тэдэнд нийгмийн халамж үзүүлэх үйл ажиллагаа явуулж байгаа сургууль, олон улсын болон өөрийн орны төрийн ба төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжих, уялдуулан зохион байгуулах.	Гэгээрлийн яам, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам, хүүхдийн төлөө үндэсний төв
5.	Өнчин, эцэг эхийн хараа хяналтаас гарсан хүүхдүүд болон тэдний гэр бүлийг ивээн тэтгэх ажил зохион байгуулах	Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам, Хүүхдийн төлөө үндэсний төв
6.	Хүүхдийг гадаадын хүнд үрчлүүлэх талаарх Гаагийн Конвенцид нэгдэн орох асуудлыг боловсруулж шийдвэрлүүлэх.	Хууль зүйн яам, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам
7.	Гэр орондоо байх боломжгүй, ар гэрийн хүнд гачигдалтай хүүхдүүдийг судалгааны үндсэн дээр халамжийн төвд авч хүмүүжүүлэх ажлыг зохион байгуулах	Хүүхдийн төлөө үндэсний төв, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга
8.	Халамжийн төвд байх хугацаанд нь хүүхдүүдэд тасралтгүй боловсрол олгох асуудлыг шийдвэрлэж, тэдэнд албан бус боловсрол эзэмшүүлэх хөтөлбөр гарган мөрдүүлэх.	Гэгээрлийн яам, Хүүхдийн төлөө үндэсний төв

9.	Жингийн алдагдалтай, архаг хууч өвчтэй болсон хүүхдийг эрүүлжүүлэх арга хэмжээ авах	Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам
10.	Ядуурлыг бууруулах Үндэсний хөгөлбөрт ядуурлын улмаас хүүхэд гудамжинд гарах үзэгдлийг арилгахад чиглэгдсэн нэмэлт тодотгол оруулж хэрэгжүүлэх.	Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам, Ядуурлыг бууруулах хөгөлбөрийн газар, Хүүхдийн төлөө үндэсний төв
11.	Өнчин, эцэг эхийн хараа хяналтаас гарсан хүүхдийг хамгаалахад чиглэгдсэн төслүүд боловсруулан олон улсын болон гадаад, дотоодын хандивлагчдад санал болгох ажлыг зохион байгуулах.	Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам, Гэгээрлийн яам, Хүүхдийн төлөө үндэсний төв
12.	Удаан хугацаагаар гэр орноосоо дайжсан ахлах насны хүүхдийг хөдөлмөрийн дадлага, чадвар олгох сургалтад хамруулах, насанд хүрснийх нь дараа хөдөлмөр эрхлэх боломжоор хангах асуудлыг шийдвэрлэх.	Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам, Хүүхдийн төлөө үндэсний төв, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга
13.	Хүүхдээ хараа хяналтаасаа гаргасан эцэг эхэд хүлээлгэх хариуцлагыг өндөржүүлэх эрх зүйн тогтолцоо бүрдүүлж, дагаж мөрдүүлэх.	Хууль зүйн яам, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 194

Улаанбаатар
хот

Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг батлах тухай

Сайн дурын авлагагүй донорын хөдөлгөөнийг дэмжиж, цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах Үндэсний хөтөлбөрийг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах зорилгоор 18-50 насны эрүүл иргэд сайн дураараа авлагагүйгээр цусаа бэлэглэх

хөдөлгөөнийг өрнүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээ авахыг аймаг, нийслэл, сумдын Засаг дарга нарт даалгасугай.

3. Цусны албаны хэвийн үйл ажиллагааг хангахад шаардагдах санхүүгийн эх үүсвэрийг жил бүрийн төсөв төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлэх, бүтээгдэхүүний үнэд зохицуулалт хийн хянаж байхыг Сангийн сайд П.Цагаан, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалын сайд Л.Зориг нарт үүрэг болгосугай.

4. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулах үүргийг гүйцэтгүүлэх асуудлаар Засгийн газрын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу Монголын улаан загалмайн нийгэмлэгтэй гэрээ байгуулж ажиллахыг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Л.Зоригт зөвшөөрсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

**Гэгээрлийн сайд бөгөөд Эрүүл
мэнд, нийгмийн хамгааллын
сайдын үүрэг гүйцэтгэгч**

Ч.ЛХАГВАЖАВ

Засгийн газрын 1997 оны 194
дүгээр тогтоолын хавсралт

МОНГОЛ УЛСЫН ЦУС, ЦУСАН БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ХАНГАМЖИЙГ САЙЖРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР

**Нэг. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийн өнөөгийн
байдал, түүнийг сайжруулах шаардлага**

Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийн асуудлыг мэргэжлийн байгууллага гүйцэтгэж эхэлсэн анхны жилдээ буюу 1963 онд 1700 донорт үйлчилж, 400 литр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байсан бол одоо жилд 15000-16000 донорт үйлчилж, 8-10 нэр төрлийн нийт 3000-3500 литр цус, цусан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх болсон байна.

Гэвч цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл хангамжийн байдал нь эмнэлгүүдийн зайлшгүй хэрэгцээнээс ихээхэн хоцорч байна. Тухайлбал, өнөөгийн байдлаар эмнэлгүүдэд хэрэгцээтэй улаан эсийн бэлдмэлийн 80-85 хувь, сийвэнгийн бэлдмэлүүдийн 60 хувийг хангаж, ялтаст эс, цагаан эс, уургийн бэлдмэл, бүлэгнүүлэгч хүчин зүйлүүд зэрэг өндөр идэвхтэй бэлдмэлүүдийг үйлдвэрлэх боломжгүй

байдалд хүрчээ. Мөн сүүлийн жилүүдэд донорын хөдөлгөөн, цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хангамжид тавих анхаарал бүх шатанд суларснаас донорын тоо эрс буурч, цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хэвийн явуулах тоног төхөөрөмжгүй болсон нь эмнэлгүүдийн цус, цусан бүтээгдэхүүний аюулгүй бөгөөд найдвартай хангалт алдагдаж, олон хүнийг хамарч болох байгалийн гамшиг, элдэв ослын үед шаардагдах улсын ямар ч нөөцгүй байх зэрэг ноцтой сөрөг үр дагаварт хүргэсэн байна.

Энэ бүхнээс үндэслэн цус, цусан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хангамжийг сайжруулах зайлшгүй шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байна.

Хоёр. Зорилго, зорилт

Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийн зорилго нь сайн дураар авлагагүйгээр цусаа өгөгч донорын хөдөлгөөнийг бүх талаар дэмжин өрнүүлэх, энэ үндсэн дээр эмнэлэг, иргэний хамгаалалтад шаардагдах цус, цусан бүтээгдэхүүний хэрэгцээг ямар ч аюулгүй бөгөөд чанарын бүрэн баталгаатай бүтээгдэхүүнээр найдвартай хангах үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бүрдүүлэн төлөвшүүлэхэд оршино.

Хөтөлбөрийн үндсэн зорилгын хүрээнд дараахь зорилтуудыг дэвшүүлж байна:

1. Сайн дураараа авлагагүйгээр цусаа өгөх хөдөлгөөнийг хүн амын дунд өрнүүлж, донорын эгнээг өргөтгөн, улсын хэмжээний нийт донорын тоог 20000-22000-д хүргэх ба сайн дурын авлагагүй донор, байнгын идэвхтэн донорын тооны харьцааг нийслэлд 4:1, аймгийн түвшинд 1:1 болгоно.

2. Цусны үйлдвэрлэл, хадгалалт болон чанарын хяналтын зориулалттай тоног төхөөрөмж, технологийг шинэчилж, шинэ бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх технологи эзэмшин, үндэсний түвшинд бүтээгдэхүүний нэр төрлийг 18-20-д хүргэж чанарын баталгааг найдвартай болгоно.

3. Цусаа өгөгч доноруудын эрүүл мэндийг хамгаалах, цус сэлбүүлэгчдийг цусаар дамждаг бүх төрлийн халдвараас найдвартай сэргийлэхийн тулд чанарын хяналтын түвшинг олон улсын стандартын шаардлагын хэмжээнд хүргэж хүний дархлалын олдмол хам шинж, вируст гепатит В, С, тэмбшүү, бруцеллөз зэрэг өвчний лабораторийн шинжилгээг цусны албаны бүх байгууллагад хийж баталгаажуулдаг болно.

4. Цусны албаны удирдлагын менежмент, санхүүжилтийн механизмыг боловсронгуй болгож, найдвартай байдлыг хангана.

Гурав. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаа

Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг 1997-2000 онд хэрэгжүүлнэ.

Дөрөв. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалт

1. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг мэргэжлийн байгууллагууд хэрэгжүүлэх ба тэдний үйл ажиллагааг үндэсний хэмжээнд удирдан зохицуулах ажлыг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайдтай байгуулсан гэрээний дагуу Монголын улаан загалмайн нийгэмлэг гүйцэтгэнэ.

2. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан байгуулах гэрээний төслийг боловсруулах, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг мэрэгжил, арга зүйн удирдлагаар хангах, хяналт тавьж мэдээлэх, дүгнэх үүргийг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам гүйцэтгэнэ.

Тав. Хөтөлбөрийн санхүүжилт

Хөтөлбөрийн хүрээнд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг дараахь эх үүсвэрээс санхүүжүүлнэ:

1. Цус, цусан бүтээгдэхүүний борлуулалтын орлого;
2. Улсын болон орон нутгийн орлого;
3. Олон улсын улаан загалмай, Улаан хавирган сар нийгэмлэгүүдийн холбоо, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага, сонирхогч бусад олон улсын байгууллага, гадаад орны хандив, тусламжийн хөрөнгө;
4. Бусад.

Зургаа. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, үр дүнг тооцох

Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд тусгасан арга хэмжээ бүрээр хагас, бүтэн жилээр тооцон гаргаж, урьдчилан тооцсон үр дүнтэй зэрэгцүүлэн дүгнэнэ. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн дүнг Монголын Улаан Загалмайн нийгэмлэг жил бүр нэгтгэн гаргаж, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайдад тайлагнана.

**Долоо. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамжийг сайжруулах
үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх арга
хэмжээний төлөвлөгөө**

№	Хийж гүйцэтгэх ажил	Хариуцах эзэн	Хугацаа	Гарах үр дүн
I зорилт. Донорын эгнээг өргөтгөх тухай				
1.	Өөрийн орны хүн амын онцлогт тохирсон донорын эрүүл мэндийн шалгуур үзүүлэлтийг шинэчлэн боловсруулж мөрдөх.	МУЗН Цусны төв	1997 он	Донор бүрийн эрүүл мэндийг хянах, бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах журам, мэдээллийн бааз бүрдэнэ.
2.	Донорын эгнээг өргөжүүлэх хүн амыг авлагагүй донорын хөдөлгөөнд хамруулах ажлыг сурталчилгааны бүхий л хэлбэрийг ашиглан тогтмол явуулах	МУЗН Цусны төв Аймаг, хотын салбар станцууд	1997- 2000	Авлагагүй сайн дурын донорын эгнээ өргөжиж, 60-75 хувьд хүрнэ. Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамж сайжран, өөрийн орны хэрэгцээг бүрэн хангана.
3.	18-50 насны эрүүл иргэд цусаа сайн дураараа өгөх хөдөлгөөн өрнүүлэх	МУЗН, Донорын холбоо, Залуучууд оюутны байгуул- лага, шашны байгуул- лага, Засаг дарга нартай хамтран	1997 оноос тогтмол	Сайн дурын авлагагүй Донорын эгнээ өргөжиж, цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамж сайжран, донорын тоо 20000-22000-д хүрнэ.
	Байгалийн болзошгүй гамшиг, үйлдвэрлэлийн болон тээврийн томоохон осол, зарим халдварт өвчний болзошгүй дэгдэлтийн үед шаардагдах цус, цусан бүтээгдэхүүний нөөцийг бий болгох.	МУЗН, Улсын байнгын онцгой комисс, Улсын иргэний хамгаалалтын газар	1998 он	Болзошгүй гамшигийн үед шаардагдах зохих хэмжээний улсын нөөцтэй болно. /альбумин, хуурай болон хөлдүү сийвэн гэх мэт./
	Доноруудад үзүүлэх зарим хөнгөлөлт, гэдний эрүүл мэндийг хамгаалах болон нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх асуудлыг холбогдох байгуул-	МУЗН	1997 он	Донорын эгнээг өргөтгөж, бүх нийтийн сайн дурын хөдөлгөөн болгон өрнүүлнэ.

	лагуудад тавьж шийдвэрлүүлэх.			
II зорилт. Цусны албаны зориулалтын тоног төхөөрөмжийг шинэчилж, цус, цусан бүтээгдэхүүнийг тохирсон хэлбэр, хэрэгцээт хэмжээгээр нь чанарын өндөр түвшинд ханган үйлдвэрлэх талаар				
1.	Цус, цусан бүтээгдэхүүний одоогийн болон хэтийн хэрэгцээг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй тогтоох, түүнийг хангах.	ЭМНХЯ, Цусны төв, МУЗН	1997-2000	Зохистой хэрэгцээг хангахад шаардагдах донорын тоог тогтоох, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг зохицуулна.
2.	Шаардлагатай бүтээгдэхүүнүүдийг бэлтгэх, хадгалах, зориулалтын аппарат, тоног төхөөрөмжөөр хангах төсөл хэрэгжүүлэх	МУЗН, ЭМНХЯ	1997-2000	Эмнэлгийн байгууллагуудыг 18-20 төрлийн чанарын баталгаатай бүтээгдэхүүнээр хангах.
3.	Цусны үйлдвэрлэлд шаардагдах хэрэгслээр /1 удаа хэрэглэх/ найдвартай хангагдсан байх	МУЗН, Цусны төв	Тогтмол	Цус, цусан бүтээгдэхүүнээр халдвар тархах явдлыг таслан зогсоож, бүтээгдэхүүний чанар сайжирна.
III зорилт. Донорын эрүүл мэндийг хамгаалах, цус, цусан бүтээгдэхүүний аюулгүй байдал, чанарын баталгааг хангах талаар				
1.	Донорын эрүүл мэндийг хянах хяналтын системийг сайжруулах	Цусны төв, Аймаг, хотын станцууд	Тогтмол	Донор болон цус сэлбүүлэгчдийн аюулгүй байдлыг хангана.
2.	Цусаар дамжин халдварлах өвчнөөс сэргийлэх ажлыг олон улсын жишигт хүрсэн арга технологи хэрэглэж гүйцэтгэх.	Цусны төв	1997 оноос тогтмол	ДОХ, вирус гепатит В,С болон бусад шинжилгээг олон улсын түвшинд хүргэнэ. Цус сэлбэлтийн дараахь вирус гепатитийг халдварыг 10000 сэлбэлт тутамд 1-ээс хэтрүүлэхгүй болгох багасгана.
3.	Цусны албаны бүх шатанд бүтээгдэхүүн бүр УСТ болон эмчилгээний шаардлага хангасан байх.	Цусны төв, Аймаг хотын станцууд	1997 оноос тогтмол	Цусны албаны бүх шатанд өндөр идэвхтэй бүтээгдэхүүний стандартыг хангана.
IV зорилт. Цусны албаны удирдлага менежментийн асуудал				
1.	Цусны албаны эмч, мэргэжилтнүүдийг эн тэргүүнд сургаж мэргэшүүлэх.	ЭМНХЯ, МУЗН, Цусны төв	1997 он	1.Нарийн мэргэжил эзэмшинэ. 2.Судалгаа шинжилгээний ажил хийж түвшинд хүргэнэ. 3.Төвийн эмч, мэргэ

				жилтнүүдийг багшлах түвшинд хүргэнэ. 4.Орон нутагт бүсчилсэн семинар сургалт явуулах боломжтой болно.
2.	Цусны албанд шинэ технологи нэвтэрсэнтэй холбоотой чанарын хяналтын үйл ажиллагааг өндөр түвшинд гаргах.	МУЗН, Цусны төв		Цусны албаны бүх түвшинд бүтээгдэхүүний чанар дээшилж, хяналтын ажил сайжирна.
3.	"Цус, цусан бүтээгдэхүүний зохистой хэрэглээ" сэдвээр АУИС-ын оюутан болон дипломын дараахь сургалтын хөтөлбөрт тодорхой тусгах	ЭМНХЯ, АУИС, Цусны төв		Гемотрансфузиологийн анхны мэдэгдэхүүн олгож, цус, цусан бүтээгдэхүүний зохистой хэрэглээнд сургана.
4.	Цус, цусан бүтээгдэхүүний аюулгүй байдал, зохистой хэрэглээний асуудлаар сургалтын материаллаг баазыг бий болгох.	ЭМНХЯ, МУЗН, Цусны төв		Төвлөрсөн болон алсын зайны сургалт явуулах боломжтой болно.
5.	Орон нутагт бүсийн семинар, сургалт зохиох. /Аймаг, нийслэлийн эмч, мэргэжилтнүүдийг бүсчилэн хамруулах /	МУЗН, ЭМНХЯ, Цусны төв	1997 оноос 2 жилд 1 улаа	Бүх түвшинд үйлдвэрлэл технологийн дагуу явагдана. Хөрөнгө, төсөв хэмнэх.
6.	Цусны аюулгүй ажиллагааны талаар алсын зайны сургалт явуулах.	ЭМНХЯ, ЭМСАЗТ, Цусны төв	1998 оноос тусгай хөтөл- бөрөөр	Хөдөө орон нутагт ажиллаж буй эмч, мэргэжилтэн нарыг сургалтад өргөн хамруулна.
7.	Цусны төвийн үйл ажиллагаанд цитаферез, уургийн фракцын аргыг нэвтрүүлж үр дүнг тооцох	Цусны төв	1997- 2000	2-3 нэрийн шинэ бэлдмэл гарган авч үр дүнг тооцно.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 195

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

"Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай" Монгол Улсын хуулийн 4, 5, 18 дугаар зүйл болон "Стандартчилал, чанарын баталгаажуулалтын тухай" Монгол Улсын хуулийн 5,6 дугаар зүйлийг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэх зөвшөөрөл олгох, хяналт тавих журам"-ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

2. Согтууруулах ундааны улсын стандартад аюулгүй байдлын зарим үзүүлэлт шаардлагыг өндөржүүлсэн буюу дэлгэрүүлсэн хэм хэмжээг нэмж тусган, олон улсын стандартын жишигт тохируулан шинэчлэх, экстракттай болон тусгай технологиор үйлдвэрлэсэн согтууруулах ундаанд байгууллагын стандарт мөрдүүлэхтэй холбогдсон арга хэмжээг 1998 оны эхний хагаст багтаан авахыг Стандарт хэмжил зүйн үндэсний төвийн дарга Н.Баярмагнай, Эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын албаны дарга Р.Сайжаа нарт тус тус даалгасугай.

3. Согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, аттестатчилал явуулах ажлын хэсгийг улсын байцаагчийн эрх бүхий мэргэжлийн хүмүүсийн бүрэлдэхүүнтэйгээр байгуулж ажиллуулан энэ чиглэлээр тавих хяналтаа өндөржүүлэхийг аймаг, нийслэлийн Засаг нарт даалгасугай.

4. Энэхүү тогтоол гарсантай холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн газрын 1994 оны 4 дүгээр сарын 6-ны өдрийн 76 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар баталсан "Согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэхэд зөвшөөрөл олгох, хяналт тавих журам"-ыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД

М.ЭНХСАЙХАН

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД

Л.НЯМСАМБУУ

Засгийн газрын 1997 оны 195
дугаар тогтоолын хавсралт

СОГТУУРУУЛАХ УНДААНЫ ҮЙЛДВЭРЛЭЛ ЭРХЛЭХЭД ЗӨВШӨӨРӨЛ ОЛГОХ, ХЯНАЛТ ТАВИХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1. "Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай" Монгол Улсын хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, 5, 8 дугаар зүйлд заасны дагуу согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэх зөвшөөрөл олгох, хяналт тавихад энэхүү журмыг мөрдөнө.

2. Олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулах гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж, олон улсын болон гадаадын үйлдвэрийн газар, байгууллагад энэ журам нэгэн адил хамаарна.

3. Эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх, олгосон зөвшөөрлийг бусдад дамжуулан ашиглахыг хориглоно.

ХОЁР. Зөвшөөрөл олгох журам

4. Согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэхэд дараахь нөхцөлүүдийг бүрдүүлсэн байна:

а/үйлдвэрлэлийг ажиллуулах исгэлтийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн хүмүүсийг бэлтгэсэн байх;

б/эрүүл ахуй, ариун цэвэр, техникийн болон галын аюулгүйн шаардлага хангасан үйлдвэрлэлийн байртай байх асуудлыг шийдвэрлэсэн байх;

в/бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх техник, технологийн баталгааг хангах, үүний тулд суурилуулах тоног төхөөрөмжийн техник технологийн баталгаат үзүүлэлт, бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэхэд мөрдөх батлагдсан стандарт, технологийн болон лабораторийн шинжилгээний заавар, ариун цэвэр, техникийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм, бүтээгдэхүүний чанарын өдөр тутмын хяналт явуулах лабораторийн нөхцөл, хэрэглэх багаж төхөөрөмж, урвалжийн жагсаалт гаргасан байх;

г/үйлдвэр барьж байгуулах техникийн нөхцөлийг бэлэн болгосон байх;

д/согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэхэд мэргэжлийн хяналтын байгууллагуудын санал дүгнэлт авсан байх.

5. Согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх тухай өргөдлийг аж ахуйн нэгжүүд тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газарт гаргана. Өргөдөлд үйлдвэрлэл эрхлэх нөхцөлийг хангасан тухай

баримт бичгүүд, эдийн засгийн үндэслэл тооцоо, технологийн бүдүүвч зураг, зургийн даалгаврын төслийг хавсаргасан байна.

6. Өргөдөл, материалыг аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар хүлээн авч энэхүү журмын дагуу нэгтгэн хянаад, аж үйлдвэрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад жил бүрийн 1 дүгээр улиралд багтаан ирүүлсэн байна. Мөн аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, дэвсгэр нутагтаа ажиллаж байгаа согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааны жилийн тайланг, эдгээр аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаа, бүтээгдэхүүний чанар, стандарт, эрүүл ахуйн байдалд хяналт тавьсан ажлын дүн, цаашид үргэлжлүүлэн ажиллуулах эсэх талаар санал, дүгнэлтээ хамт ирүүлнэ.

7. Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газраас ирүүлсэн материалыг аж үйлдвэрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хүлээн авч тухайн орон нутагт согтууруулах ундааны хэрэгцээ, хангалтын бодлоготой уялдуулан хянаад шаардлага хангасан гэж үзвэл үйлдвэрлэл эрхлэх зөвшөөрөл гаргуулахаар Засгийн газарт оруулж шийдвэрлүүлнэ.

8. Засгийн газраас согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэх зөвшөөрөл авсан аж ахуйн нэгж зургийн даалгаврын дагуу мэргэжлийн байгууллагаар зураг төсөв хийлгэж зохих газруудаар хянуулан цехийг барьж байгуулах, ашиглалтад бэлэн болгох, туршилт явуулах ажлыг зохион байгуулахын дээр ажиллагсдыг бэлтгэх, мэргэжлийн заавар зөвлөмж өгөх, тэдгээрийг эрүүл мэндийн үзлэгт оруулах, хүнсний үйлдвэрлэлийн ариун цэвэр, халдвар хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны дүрэм заавартай танилцуулах, сургалтад хамруулах болон даралтат савыг шалгуулж баталгаажуулах зэрэг асуудлыг шийдвэрлэсэн байна.

9. Согтууруулах ундааны үйлдвэр, цех ашиглалтад бэлэн болмогц Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яамнаас Эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын алба, Стандартчилал хэмжил зүйн үндэсний төв, тухайн аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Гал түймрийг эсэргүүцэх газартай хамтран үйлдвэрийн байр, тоног төхөөрөмжийн угсралт, технологийн горим, түүхий эд, бүтээгдэхүүний чанар, лабораторийн нөхцөл, ариун цэвэр, эрүүл ахуй, техникийн болон галын аюулгүй байдлыг шалгаж дүгнэлт гаргана.

10. Уг дүгнэлтийг үндэслэн зохих шаардлага хангасан аж ахуйн нэгжид Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн сайдын тушаалаар үйлдвэрлэл эрхлэх гэрчилгээ олгож улсын бүртгэлд бүртгэнэ.

Гэрчилгээнд согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэх шийдвэр, байршил, үйлдвэрлэх бүтээгдэхүүний нэр төрөл, чанарт хийсэн шинжилгээний дүн, дүгнэлт, үйлдвэрлэл эрхлэх хугацааг заана.

11. Сүү, цагаан идээгээр 12-оос доош хатуулгатай архи үйлдвэрлэх эрх олгох, үйлдвэрлэлийн ажиллагаанд хяналт тавих ажлыг аймаг, нийслэлийн Засаг даргын захирамжаар зохицуулна.

ГУРАВ. Хяналт тавих

12. Согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэх зөвшөөрөл авсан аж ахуйн нэгжийн бүтээгдэхүүний чанарт Стандартчилал хэмжил зүйн төв, Эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын алба болон тэдгээрийн харьяа аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн хяналтын байцаагч нар байнгын хяналт тавьж байхын дээр согтууруулах ундааны чанарын шинжилгээг экспертиз шинжилгээ хийх эрх олгогдсон сорилтын лабораториудад улиралд 2-оос доошгүй удаа хийж дүгнэлт гаргана. Шинжилгээний дээжийг хяналтын байцаагчид газар дээр нь зохих журмын дагуу авч байна.

13. Үйлдвэр нь технологийн дамжлага бүрт технологийн горимыг тодорхойлсон анхан шатны бүртгэл хөтлөнө. Экстракттай болон тусгай технологиор үйлдвэрлэсэн согтууруулах ундаанд улсын стандартын үзүүлэлт, шаардлагыг өндөржүүлсэн буюу дэлгэрүүлсэн хэм хэмжээг заасан байгууллагын стандартыг батлуулж мөрдсөн байна.

14. Аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газраас томилогдсон мэргэжлийн хэсэг согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжүүдийн техник, технологийн ажиллагаа, эрүүл ахуй, ариун цэвэр, бүтээгдэхүүний чанар, хөдөлмөр хамгаалал, галын аюулгүйн шаардлагын биелэлтэд жил бүр шалгалт хийж аттестатчилал явуулан үйлдвэрлэлийг үргэлжлүүлэх эсэхийг Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүсэлт тавьж, үйлдвэрлэлийг үргэлжлүүлэх хугацааг эрхэлсэн сайдын тушаалаар шийдвэрлүүлж байна.

15. Хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хохироож байгаа болон чанарын шаардлага хангахгүй бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгдсэн нь тогтоогдсон, үйлдвэрлэлийн ажиллагаанд гарсан зөрчлийг арилгах талаар мэргэжлийн байгууллагаас тавьсан шаардлагыг хэрэгжүүлээгүй, зөвшөөрөлгүй үйлдвэрлэл эрхэлсэн болон үйлдвэр байгуулах зөвшөөрөл авснаас хойш үйлдвэрлэлээ эрхлэлгүй хоёр жилийн хугацаа өнгөрсөн зэрэг шалтгаанаар согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхлэх зөвшөөрлийг тодорхой хугацаагаар зогсоох буюу хүчингүй болгож болно. Хүчингүй болгох шийдвэрийг зохих журмын дагуу Засгийн газарт оруулж шийдвэрлүүлнэ.

16. Согтууруулах ундаа үйлдвэрлэхэд зөвхөн стандарт, эрүүл ахуй, аюулгүйн шаардлага хангасан хүнсний спирт хэрэглэх үүргийг уг үйлдвэрлэлийг эрхэлж буй аж ахуйн нэгж бүр хүлээх бөгөөд энэхүү

шаардлагыг санаатай зөрчин, техникийн спирт хэрэглэж, хэрэглэгчдийн эрх ашиг, эрүүл мэндэд муугаар нөлөөлөх нөхцөл бүрдүүлсэн аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааг бүрмөсөн зогсоох арга хэмжээ авна. Бүтээгдэхүүний чанар, технологийн горимын зөрчлийн талаар мэргэжлийн байгууллагуудаас өгсөн дүгнэлт, шийдвэрийг биелүүлээгүйгээс хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хохироож байгаа аж ахуйн нэгжийг шүүхэд шилжүүлж болно.

17. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яам, Стандартчилал хэмжил зүйн үндэсний төв, Эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын албанаас томилогдсон ажлын хэсэг согтууруулах ундааны үйлдвэрлэл эрхэлж буй аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаанд аймаг, нийслэлийн мэргэжлийн хяналтын байгууллагууд хэрхэн хяналт тавьж ямар үр дүнд хүрч байгаа талаар улсын үзлэгийг жил бүр 2-оос доошгүй аймаг болон нийслэлийн 1-ээс доошгүй дүүрэгт явуулж холбогдох арга хэмжээ авч байна.

ДӨРӨВ. Бусад зүйл.

18. Согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж нь байршлаа өөрчлөн тухайн сум, аймаг, хотоос өөр сум, аймаг, хотод шилжих, өөрийн салбарыг шинээр нээн ажиллуулах тохиолдолд уг үйлдвэрлэлийг шинээр эрхлэгчдийн нэгэн адил материал бүрдүүлж энэхүү журмын хоёрдугаар бүлэгт заасны дагуу шийдвэрлүүлнэ.

19. Энэхүү журмыг мөрдөх явцад үйлдвэрлэгч нь зөвшөөрөл олгох эрх бүхий байгууллага, мэргэжлийн байгууллагуудын хяналт шалгалтын дүгнэлт, шийдвэрийг эс зөвшөөрч байгаа бол гомдлоо дээд шатны байгууллагад эсвэл шүүхэд гаргаж болно. Дээд шатны байгууллага гомдлыг хүлээн авсан өдрөөс эхлэн нэг сарын дотор хянан шийдвэрлэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 196

Улаанбаатар
хот

Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай

Улсын Их Хурлын 1997 оны 46 дугаар тогтоолын 1 дэх заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

“Яамдын орон тоо, цалингийн санг батлах тухай” Засгийн газрын 1996 оны 8 дугаар сарын 29-ний өдрийн 219 дүгээр

тогтоолын 1 дүгээр хавсралтын Хууль зүйн яаманд хамаарах нийт орон тооны "60" гэснийг "72", төрийн захиргааны "52" гэснийг "64", ТЗ-6-ийн "33" гэснийг "45" гэж тус тус өөрчилж 1998 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэн мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД

М.ЭНХСАЙХАН

**САНГИЙН САЙД БӨГӨӨД ХУУЛЬ ЗҮЙН
САЙДЫН ҮҮРЭГ ГҮЙЦЭТГЭГЧ**

П.ЦАГААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 197

Улаанбаатар
хот

Дүрэмд нэмэлт оруулах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

Монгол Улсын Засгийн газрын 1995 оны 11 дүгээр сарын 11-ний өдрийн 210 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Худалдаа, үйлдвэр, үйлчилгээний улсын хяналтын дүрэм"-ийн 10 дугаар хэсгийн "н" заалтын дараа доорхи нэмэлтийг оруулсугай:

о/ нефтийн бүтээгдэхүүний чанар, стандартын хэрэгжилт, хадгалалтын явцын аюулгүй ажиллагааны байдал,

п/ жижиглэн борлуулалтын явц дахь түгээгүүр болон хэмжих хэрэгслэлийн улсын баталгаажилт, тохиргоо, сав, шугам хоолойн битүүмжлэл, түгээгүүрийн шахалт хэвийн хэмжээнд байгаа эсэх,

р/ шатахуун түгээх станцаас гадна хот, суурин газрын гудамж талбайд зөвшөөрөлгүйгээр буюу хориглосон газарт нефть бүтээгдэхүүний худалдаа, үйлчилгээ явуулж байгаа эсэх,

с/ нефть, нефть бүтээгдэхүүний худалдаа, үйлчилгээ эрхэлж буй байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд, хэрэглэгчдээс байгаль орчин, галын аюулгүй байдлын талаар гарсан хууль тогтоомж, дүрэм журмыг хэрэгжүүлж байгаа байдал,

т/ бүтээгдэхүүний хэвийн хорогдлыг тооцож байгаа байдал,

у/ борлуулж байгаа бүтээгдэхүүнийг эрх бүхий байгууллагаар шинжлүүлсэн байдал,

ф/ гал, хөдөлмөр хамгааллын багаж хэрэгслийн иж бүрдэлт, тэдгээрийн ашиглалтын бэлэн байдал,

х/ нефть бүтээгдэхүүний үйлчилгээний зориулалт, хэрэглээний шинж чанар, хадгалах, ашиглах арга хэрэглээний баталгаат хугацааны талаар хэрэглэгчид өгч байгаа мэдээлэл үнэн зөв эсэх.”

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД

М.ЭНХСАЙХАН

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД

Л.НЯМСАМБУУ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 198

Улаанбаатар
хот

**Буцалтгүй тусламжийн үр ашгийг дээшлүүлэх
зарим арга хэмжээний тухай**

“Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хууль”-ийн 9 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

1. Япон улсын Засгийн газрын буцалтгүй тусламжаар Баян-Эрхтийн битумжсан чулуулаг ашиглан Баяндаваа-Эрдэнэ сум чиглэлийн зам тавих төслийг хэрэгжүүлэхээр нийлүүлэгдсэн тоног төхөөрөмж, машин, техник, ажиллах хүчийг түшиглүүлэн зам, гүүрийн барилгын “Эрдэнэ зам” компани /Төрийн өмчит аж ахуйн тооцоотой үйлдвэрийн газар/-ийг шинээр байгуулсугай.

2. Зам, гүүрийн барилгын “Эрдэнэ зам” компанид дээрх төслийн хүрээнд нийлүүлэгдсэн машин, тоног төхөөрөмжийг хүлээлгэн өгч, ашиглалтад нь хяналт тавин үр дүнг тооцох, компанийн бүтэц, зохион байгуулалттай холбоотой бусад арга хэмжээ авч хэргэжүүлэхийг Дэд бүтцийн хөгжлийн сайд Г.Нямдаваа, Төрийн өмчийн хорооны дарга З.Энхболд нарт даалгасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД

М.ЭНХСАЙХАН

ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН САЙД

Г.НЯМДАВАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 9 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 199

Улаанбаатар
хот

“Ногоон хувьсгал” Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай

Хүнсний тухай Монгол Улсын хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дүгээр заалт, “Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Айл өрхийн амьжиргааны түвшинг дээшлүүлж, ядуурлыг бууруулах, ажлын байр шинээр бий болгох, хүн амын орлогыг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Ногоон хувьсгал” хөдөлгөөнийг бүх нийтийн үйлс болгон орон даяар өрнүүлсүгэй.

2. “Ногоон хувьсгал” үндэсний хөтөлбөрийг хавсралтын ёсоор баталсугай.

3. Хөтөлбөрт дэвшүүлсэн зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг Эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх жил бүрийн үндсэн чиглэл, улсын төсвийн төсөлд тусгах буюу бусад сангуудаас хөрөнгө хуримтлуулах замаар шийдвэрлэж байхыг Сангийн сайд П.Цагаан, Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн сайд Л.Нямсамбуу нарт даалгасугай.

4. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн газрын 1996 оны “Засгийн газрын комисс”, Үндэсний зөвлөл, хо-роо, ажлын хэсгийн тухай 238 дугаар тогтоолд “5. “Ногоон хувьсгал” Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг Улсын хэмжээнд зохицуулах үүрэг бүхий үндэсний зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг 5 дугаар хавсралтын ёсоор” гэсэн нэмэлт оруулсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД

М.ЭНХСАЙХАН

ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД

Л.НЯМСАМБУУ

Засгийн газрын 1997 оны 199 дүгээр
тогтоолын хавсралт

ӨРХИЙН ОРЛОГЫГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ
"НОГООН ХУВЬСГАЛ" ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР
/1997-2004/

Нэг. "Ногоон хувьсгал" хөтөлбөрийн үндэслэл

1.Өнөөгийн байдал

Статистикийн мэдээгээр улсын хэмжээнд 1996 оны эцсийн байдлаар бүртгэгдсэн ажилгүйчүүдийн тоо 55,4 мянга, 1997 оны эхний 7 сарын байдлаар ажил эрхлээгүй хөдөлмөрийн чадвартай хүмүүс 225,0 мянга, түүнээс бүртгэгдсэн нь 65,0 мянгад хүрч, нийт хүн амын 20-25 хувь нь амьжиргааны нэн доод түвшинд өлмөн зөлмүүн амьдарч байна.

Манай улс 1996 онд үр тариа 225,0 мянган тонн, төмс 47,0 мянган тонн, хүнсний ногоо 22,6 мянган тонныг тус тус хураан авсан нь 1985-1990 оны жилийн дундажтай харьцуулахад үйлдвэрлэсэн үр тариа 3,4 дахин, төмс 2,7 дахин, хүнсний ногоо 2,0 дахин буурчээ. Сүүлийн жилүүдийн статистикийн мэдээ баримтаас харахад Монгол Улсын нэг хүнд ногдож байгаа төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ /кг-аар/ ногдож байна.

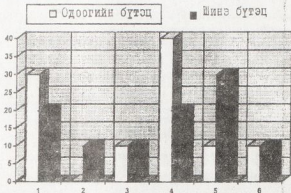
	Төмс	Хүнсний ногоо	Жимс, жимсгэнэ	Хэрэглэсэн хүнсний зүйлийн илчлэг /ккал/
1989	27,5	21,5	12,1	2621,0
1991	18,0	9,6	1,2	2407,0
1992	12,0	3,4	0,4	1980,8
1993	7,0	3,0	1,4	1962,9
1994	13,0	4,8	0,5	2103,5
1995	11,3	7,9	0,4	2277,0
1996	11,0	8,5	0,3	2278,2
Хэрэглэвэл зохих	50,0	100,0	36,5	3200-4000

1996 оны хэрэглээг 1989 оныхтой харьцуулахад төмс ба хүнсний ногоо 2,5 дахин, жимс жимсгэнэ 40 дахин буурч, хэрэглэвэл зохих хэмжээнээс төмс, хүнсний ногоо 4,5-

11,8, жимс, жимсгэнэ 121,7 дахин бага байна. Жишсэн дундаж хүний нэг хоногт хэрэглэсэн хүнсний зүйлийн илчлэг 189 онд 2621,0 ккал, 1996 онд 2278,2 ккал байгаа нь ажлын ачааллаас шалтгаалан едөрт авч байх ёстой дундаж хэмжээ болох 3200-4000 ккал-той харьцуулахад туйлын хангалтгүй хэмжээ юм.

Хүнсний хэрэглээний бүтцийг авч үзвэл:

1. Мах, махан бүтээгдэхүүн
2. Өндөг, загас, шувуу
3. Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн
4. Гурил, гурилан бүтээгдэхүүн
5. Төмс, хүнсний ногоо, жимс
6. Бусад / чихэр, будаа гэх мэт/

Одоогийн хэрэглээнд хонь, үхрийн мах, гурил зэрэг бүтээгдэхүүн зонхилж байна. Үүнээс зөвхөн гурилын хэвийн хангамжийг бий болгоход 1997 онд 100 гаруй мянган тонн гурил импортлох шаардлага гарч байгаа билээ.

Мөн түүнчлэн энэхүү хэрэглээ хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлж, элдэв өвчлөлтийг нэмэгдүүлж байгаа нь цаашид монгол хүний хоол хүнсний бүтцэд еөрчлөлт хийх шаардлагатайг харуулж байна.

Өнгөрсөн онд хураан авсан төмс, хүнсний ногоо нь хүн амын хэрэгцээний 10-40 хүртэлх хувийг хангах төдий байсан бөгөөд нэлээд хэсгийг импортоор худалдан авч нийлүүлсэн байна.

1991 онд Улаанбаатар хотын хэмжээнд 800 айл өрх 117 га-д төмс, хүнсний ногоо тариалж байсан бол 1996 онд 21,0 мянган өрх 498,2 га-д хүнсний ногоо, 1013 га-д төмс тариалж, тариалан эрхлэх айл өрхийн тоо энэ хугацаанд 26 дахин нэмэгджээ.

Төмс хүнсний ногоо тариалж хоол хүнсэнд өргөн хэрэглэснээр улаан буудайн гурилын хэрэгцээг наад зах нь 2 дахин багасгах, шувуу, загас зэрэг уламжлалт бус аж ахуйн үйлдвэрлэлээс махан бүтээгдэхүүний тодорхой хэсгийг орлуулах, цагаан будааны импортыг шар будаа, гурвалжин будаа, овъёос, вандуй, шонин хэрэглээгээр үлэмж бууруулах, мөн элсэн чихэр буюу цэвэр сахарозыг фруктоз (чацаргана, беерелзгөнө, үхэр нүд, тошлой, нохойн хосуу г.м.), зөгийн бал, тарвасаар баяжуулж хэрэглээний бүтцэд үндсэн эргэлт хийх, айл өрхүүд зарцлаа хэмээнснээр ашиг орлогоо нэмэгдүүлэх бүрэн боломжтой.

2. Хөтөлбөрийг боловсруулсан үндэслэл

Сүүлийн жилүүдэд хот, суурин газрын айл өрхийн тодорхой хэсэг төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэний тариалалт эрхлэж, тахиа шувуу үржүүлж улмаар харьцангуй богино хугацаанд хоол тэжээлийнхээ хангамжийг сайжруулан өрхийн бодит орлогыг нэмэгдүүлж буй идэвхи санаачлагыг дэмжиж,

- Төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ, тэжээлийн ургамлын тариалалтыг жижиг аж ахуйн нэгж, айл өрхөд голлон эрхлүүлж 2004 он гэхэд хот суурин газрын 350,0 мянган өрхийн талаас доошгүй хувийг хамруулснаар хүн амын хүнсний зарим хэрэгцээг хангах боломж;
- 1960-аад онд Энэтхэг, Индонези зэрэг хөгжиж буй улс орнууд "Ногоон хувьсгал" өрнүүлснээр олон сая туйлын ядуу өрхийн хүнсний хангамжийг сайжруулж, улмаар хүнсний үйлдвэрлэлийг дотоодын түүхий эдээр тасралтгүй хангах асуудлыг шийдвэрлэж цаашдын эрчимтэй хөгжлийнхээ үндэс суурийг тавьсан туршлага;
- Хөгжиж буй орнуудын хөдөө аж ахуйн сайд нарын 1995 оны хаврын Люцерний ажлын уулзалтаас дэлхийн хүн амын хурдацтай өсөлт хийгээд хөрс, усны элэгдэл бохирдолтыг харгалзан "Давхар ногоон хувьсгал" ("Double Green Revolution") буюу "үнэмлэхүй ногоон" хувьсгал өрнүүлж өлмөн зэлмүүн байдал, байгалийн бохирдлыг арилгахаар гаргасан уриалга;

- Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хоол хүнсний асуудлыг 2000 он ба түүнээс цаажих хугацаанд хэрхэн шийдвэрлэх талаар 1996 оны 11 дүгээр сард Ром хотноо болсон дэлхийн дээд хэмжээний чуулга уулзалтаас гаргасан "Үйл ажиллагааны хөтөлбөр";
- Монгол Улсын Засгийн газраас 1994 онд батлагдсан "2000 он хүртэл монгол хүний хоол хүнсний байдлыг сайжруулах" хөтөлбөрийг үндэс болгон өрхийн тариаланг хөгжүүлэх хөдөлгөөнийг улс орон даяар өрнүүлэх "Ногоон хувьсгал" үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулав.

" Ногоон хувьсгал " үндэсний хөтөлбөр нь шинээр ажлын байр бий болгох, ядуурлыг бууруулах, өндөр настан, олон хүүхэдтэй өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг амьдралын баталгаатай болгох зэрэг тулгамдсан цөөнгүй зорилтыг нэгэн зэрэг шийдвэрлэх чухал ач холбогдолтой.

3. Хөтөлбөрийн зорилго

Дотоод нөөц бололцоогоо бүрэн ажиглах замаар хүн амын бодит орлогыг богино хугацаанд мэдэгдэхүйц дээшлүүлж "Иргэн баян бол улс баян" гэдэг зарчмыг хэрэгжүүлэн байгаль орчноо хайрлан хамгаалах ухамсар, амьдрах ухааныг хүн бүрд төлөвшүүлж, улс орноо эрчимтэй хөгжлийн замд оруулах баттай үндэс суурийг бүрдүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх явцад дараах зорилтыг шийдвэрлэнэ:

- Эрс тэс уур амьсгалтай манай орны хувьд өөх тостой илчлэг хоол хүнс шаардагдах боловч мах, гурил зэргийг ахиу хэрэглэж байгаагаас хүний биед зайлшгүй шаардлагатай аминдэм, эрдэс бодисоор баялаг төмс, хүнсний ногоог зохих хэмжээнээс 4,5-11,8 дахин, жимс жимсгэнийг түүнээс ч бага хэрэглэж байгаа хомсдлыг арилгах;

Төмс, хүнсний ногооны эрэлт хэрэгцээ их, нийлүүлэлт бага, хэрэглэгчдийн худалдан авах чадвар муугаас шалтгаалан чанаргүй, хямд өртөгтэй бүтээгдэхүүн импортлох, тээвэрлэлтийн явцад чанар муудах зэргийг багасгаснаар хүнсний аюулгүй байдлыг дээшлүүлэх;

- Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг дэмжсэнээр өрхийн орлогыг жилд дунджаар 150000-200000 орчим төгрөгөөр нэмэгдүүлэх;
- Монгол оронд ургах боломжтой хүнсний ногоо, жимс, жимсгэнийг тарих, өргөнөөр ашиглах, үржүүлэх талаар бодлого боловсруулан хэрэгжүүлснээр хүн амын хүнсний хангамжийг сайжруулах;
- Байгалийн нөөц баялгийг боломжит хэмжээнд нь зүй зохистойгоор ашиглах, хойч үеийн эрх ашгийг дээдлэх, эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг хангахад хүвч нэмэр оруулах.

4. Үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл

“Ногоон хувьсгал” хөтөлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд өрхийн аж ахуйг дараахи чиглэлээр хөгжүүлнэ:

- 1) Монгол оронд ургаж болох бүх төрлийн хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ, үр тариа, мөөг, эмийн болон цайны ургамал тарьж ургуулах;
- 2) Монгол оронд тарималын ургалтын хугацааг уртасгах хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлэх;
- 3) Газар тариалангийн бүтээгдэхүүнийг дахин боловсруулах, хорогдол багатайгаар хадгалах, савлах;
- 4) Гахай, шувуу, зөгий, загасны аж ахуй хөгжүүлэх.

5. Өрхийн тариалалтад нөлөөлж буй зарим хүчин зүйл

Хот хөдөөгийн айл өрхүүдийн дунд явуулсан судалгааны дүн, үйл ажиллагааны туршлагаас харахад төмс хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ тарьж ургуулахад манай орны нөхцөлд тохирсон чанар сайтай үр, үрслэг, суулгац ховор, усан болон дулаан хангамж хангалтгүй, багаж хэрэгсэл, материал, бордоо, хор, ургамал хамгаалах бодисын нийлүүлэлт муугаас гадна тариалалт, арчилгаа, хадгалалт, хэрэглээ зэрэгт бүхий л төрлийн мэргэжлийн зөвлөгөө, сургалт, дутагдаж байна.

Зах зээлийн эдийн засгийн нөхцөлд тохируулан Монгол орны байгаль цаг уурын нөхцөлд зохицсон эрэлт хэрэгцээ нхтэй хөдөө аж ахуйн ургамлын селекцийн ажлыг орчин үеийн түвшинд зохион байгуулах, арвин их ургац өгөх сайн чанарын шинэ таримал сорт, үр суулгацыг дотооддоо үйлдвэрлэн өөрийн орны хэрэгцээг хангах асуудал туйлын хангалтгүй байна.

Төмс, хүнсний ногооны зарим сортын үрийг үржүүлж байгаа боловч тэдгээр нь чанар, нэр төрөл, тоо хэмжээний хувьд байнга өсөн нэмэгдэж байгаа эрэлт хэрэгцээг бүрэн хангахгүй байна.

6. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд эн тэргүүнд шийдвэрлэх асуудлууд

6.1. Усан хангамж

- Байгаль орчны багц хуулийн хүрээнд газар, усны нөөцийг азиглах арга, зарчмыг хүн амд сурталчлах;
- Гадаргын болон гүний усыг усалгаанд ашиглах экологийн үндэслэлийг тогтоож, усны эх булгийг бохирдуулахгүй ашиглахад сургаж, дадлагажуулах;
- Өрхийн тариалангийн талбайн усан хангамжийн асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд худаг ухах, шуудуу татах, усан сан байгуулах гэх мэт усалгааны технологийн боломжит бүх хувилбаруудыг хослуулан ашиглах;
- Аймаг, орон нутаг бүрт байгаль, цаг уурын онцлогийг нь харгалзан усны асуудлыг шийдвэрлэх төслүүдийг боловсруулан хэрэгжүүлэх;
- Айл өрх бүрийг цас, мөс, борооны усыг хуримтлуулан усан сан байгуулж ашиглах аргад сургах;
- Дээр үеэс тариаланд ашиглаж байсан усалгааны зориулалтын суваг шуудууг сэргээх;

6.2. Үр, үрслэг, суулгачын бэлтгэн нийлүүлэлт

- Монгол орны байгаль цаг уурын нөхцөлд зохицсон таримал ургамлын төрөл сортын судалгаа шинжилгээг шинэ түвшинд гаргаж мэдээллийн бааз байгуулах;
- Үр үйлдвэрлэх хөрс, цаг уурын бүс нутгийг зөв сонгож авах, тэргүүний техник, технологи нээтрүүлэх, үр үржүүлгийн хүлэмжийн аж ахуйг бий болгох;
- Химсгэний модны суулгац үржүүлэх;
- Үрийн үйлдвэрлэл эрхлэх байгууллага, аж ахуйн нэгжид техник, технологийн зориулалтаар хөнгөлөлттэй зээл олгож, гадаадын зээл тусламжаар санхүүжүүлэх төсөлд хамруулах.

7.3. Гар багаж, бага оврын техник

- Гар багаж, бага оврын техник дотооддоо үйлдвэрлэх хувь хүн, аж ахуйн нэгжүүдийг тодруулан шалгарсан байгууллага, хүмүүст захиалга өгч үйлдвэрлүүлэх;
- Хямд үнэтэй, найдвартай ажиллагаатай бага оврын техник, төхөөрөмжийг сонгон импортоор авч нийлүүлэх.

6.4. Бордоо, хор, ургамал хамгаалах бодис

- Айл өрхүүдэд бууц, сангас, компост зэрэг органик нэгдлүүдийг бордоо болгон ашиглах энгийн технологийг эзэмшүүлэх;
- Дотооддоо үйлдвэрлэн ашиглаж буй гумины, циолитын, биоазотын (бактерийн), шим бордооны үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх.

6.5 Дулаан хангамж

- Дулаан хангамжийн асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор Голланд, Өмнөд Солонгос зэрэг улсад өргөн дэлгэрч үр дүнгээ өгсөн төрөл бүрийн дан ба давхар хальсан хучлагат хүлэмж байгуулах, хөшиг ургамал тариалах, төвлөрсөн болон өөрийн дулааны хангамжийн эх үүсвэрт холбогдсон байнгын ажиллагаатай хүлэмж барих зэрэг аргуудыг орон нутгийн нөөц бололцоонд тулгуурлан өргөн хэрэглэх;
- Ургамал ургуулах хугацааг уртасгах хүлэмжийн аж ахуй байгуулахад шаардагдах материал, хэрэгслийн хангамжийг сайжруулах.

6.6 Сургалт, сурталчилгаа

- Телевиз радиогоор байнгын хичээл, өрхийн үйлдвэрлэлтэй холбогдсон хөгжөөнт тэмцээн уралдаан бэлтгэн явуулах;
- Төрийн төв, орон нутгийн хэвлэлүүдэд тусгай булан нээн ажиллуулах;
- Улаанбаатар хот болон аймаг сумын төвд өрхийн аж ахуйн биет үзүүлэн бүхий Агропарк /Сургалтын төв/ байгуулах.

Хоёр. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх механизм

Бодлого зохицуулалтын
түвшин

Засгийн газар, төрийн хамт
(Аймаг, нийслэлийн засаг
даргын тамгын газар)

Удирдлага зохион
байгуулалтын түвшин

"Ногоон хувьсгал" Үндэсний зөвлөл:

Гүйцэтгэгч
байгууллагууд

Орон
нутгийн

Аймаг
нийслэлийн

- Хөдөө аж ахуйн газар
- "Ядуурлаас гарах арга зам" судалгааны төв
- Монголын радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газар
- Хөдөө аж ахуйн их сургууль
- Дархан-Уул аймаг дахь Ургамал, газар тариалангийн сургалт, эрдэм шинжилгээний хүрээлэн
- Шинжлэх ухааны академын Биологийн хүрээлэн
- Геоэкологийн хүрээлэн
- Хөдөө аж ахуйн шинжлэх ухааны туршилт, үйлдвэрлэл нэвтрүүлэлтийн төв
- Хөдөө аж ахуйн техникийн корпорац
- Экологийн сургалтын төв
- Төрийн бус байгууллагууд

Оролцсоны түвшин

Төрийн болон төрийн бус, Бизнесийн байгууллагууд

Айл өрх, иргэд

Айл өрх, иргэд

Айл өрх, иргэд

7. Засгийн газар, төрийн яамд, орон нутгийн засаг захиргаанаас авах арга хэмжээ

7.1. Засгийн газар

- Хөрсний үржил шим, үр, ус, бордоо, хортон шавьж зэрэг ургамал тарихад зайлшгүй шаардлагатай хүчин зүйлийг судлаж буй эрдэм шинжилгээ, сургалтын байгууллагын туршилтын газар, үрийн аж ахуйн эдэлбэр талбайг газрын төлбөрөөс чөлөөлөх асуудлыг судлан шийдвэрлүүлэх;
- Хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд төр захиргаа, эрдэм шинжилгээ, сургалт, судалгаа, бизнесийн болон төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг чиглүүлэхэд дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх;
- Хот суурин газрын хүн амын хэт төвлөрлийг зохицуулахын тулд төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ тарих сонирхолтой боловч эдэлбэр газаргүй өрх айл хөдөөд шилжин суурьшихад дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх.

7.2. Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яам

- Хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх хүчин зүйлсийг бүрдүүлэхтэй холбогдсон болон үйл ажиллагааны үндсэн чиглэлүүдээр дотоод, гадаадын шинжлэх ухааны ололт, тэргүүний техник технологийг нэвтрүүлэх төслүүдийг сонгон шалгаруулж санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх;
- Ерөнхий боловсролын сургууль болон үлгэр жишээ үзүүлж чадахуйц тариалан эрхэлж байгаа байгууллага, айл өрхийг түшиглүүлэн аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт сургалт үйлдвэрлэлийн "Агропарк" байгуулахад дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх;
- Бага оврын техник, төмс, хүнсний ногооны үр импортлох, гар багаж дотооддоо үйлдвэрлэхэд шаардагдах анхны хөрөнгө оруулалтын 60,0 сая төгрөгийг Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангаас санхүүжүүлэх.

7.3. Сангийн яам

- Өрхийн тариалан эрхлэх иргэдэд жижиг /бичил/ зээл олгох асуудлыг зохион байгуулж, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх;
- "Ногоон хувьсгал" хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үйл ажиллагааны зардлыг жил бүрийн төвлөрсөн болон орон нутгийн төсөвт тусган санхүүжүүлэх;

- Хөтөлбөр хэрэгжүүлэх эхний үе шат буюу 1997-1998 онд аймаг тус бүрт нэг, бүгд 21 сургалт үйлдвэрлэлийн "Агропарк" байгуулахад шаардагдах 65,3 сая төгрөг, мөн Улаанбаатар хот дахь Төв Агропарк хийгээд хүйтэн, хуурай бүс нутгийн ургамлын ургацыг тодорхойлох олон улсын "Колдагро" туршилт, судалгааны станц байгуулах зардлыг яам, сангуудтай зөвшилцсөний үндсэн дээр шийдвэрлэх.

7.4. Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам

- Усалгааны жижиг систем барих, худаг ухах, хүлэмж барих, үр үрслэг бэлтгэх болон төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ боловсруулалтын үйлдвэрлэл байгуулах зэрэг чиглэлээр өрхийн аж ахуй эрхлэхэд зориулсан "Жижиг зээлийн тогтолцоо"-г бүрдүүлэх;
- "Ногоон хувьсгал" хөтөлбөрийг Ядуурлыг бууруулах, Ажлын байр шинээр бий болгох хөтөлбөрүүдтэй уялдуулах.

7.5. Гэгээрлийн яам

- Аймаг, сум дахь "Агропарк" -ийн үйл ажиллагааны нэг хэсгийг сургуулийн материал, техник, сургалтын бааз болон байгаль шинжлэл, хөдөлмөрийн хичээлийн багш, сурган хүмүүжүүлэгч нарт түшиглэн явуулах;
- Хүүхдэд багаас нь тариалан эрхлэх сонирхол төрүүлэх, дадлага туршлага суулгах улмаар хүүхдээр дамжуулан айл өрх бүрт мэдлэг түгээх ажлыг зохион байгуулах.

7.6. Байгаль орчны яам

- Усны ундарга, булаг шандыг хамгаалах зорилгоор хэрэгжүүлж буй төслийг жимс, жимсгэний бутлаг ургамал, төжээлийн болон эмийн ургамал их хэмжээгээр тариалах зорилттой уялдуулах.

7.7. Батлан хамгаалах яам

- Ангш, нэгтгэл бүрийн туслах аж ахуйг өргөжүүлж таримлын төрлийг олшруулан цэргийн хүнсний хангамжийг сайжруулах;
- Цэргийн албан хаагчдад хүнсний олон төрлийн таримал тариалах мэдлэг олгож, тэдгээрийг боловсруулах, хэрэглэх дадлага туршлагыг эзэмшүүлэх.

7.8. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн

Засаг даргын Тамгын газар

- Орон нутгийн төрийн захиргаа, эрдэм шинжилгээ, сургалт, судалгаа, бизнесийн болон төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг "Ногоон хувьсгал"-ын хөдөлгөөнд хамруулах;
- Хөдөлмөр зохицуулалтын албадыг өргөнөөр оролцуулах;
- "Ногоон хувьсгал"-ын орон нутгийн салбар штабыг байгуулж дэд хөтөлбөр, төсөл боловсруулан хэрэгжүүлэх;
- Дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг зохих хууль тогтоомжийн дагуу орон нутгийн төсөвт тусгаж байх;
- Өрхийн тариалан эрхлэхэд зориулж газар олгох.

8. Хөтөлбөрийн удирдлага зохион байгуулалт, ажил үүргийн хуваарь

8.1. "Ногоон хувьсгал" Үндэсний зөвлөл

- "Ногоон хувьсгал"-ын Төв болон салбар штабыг хот, хөдөөд зохион байгуулж орон нутгийн дэд хөтөлбөр, гүйцэтгэх ажлын төлөвлөгөөг батлах, биелэлтийг хянах;
- Засгийн газар болон дотоод, гадаадын холбогдох байгууллагатай хамтран орон нутагт олгох тусламжийн болон зээлийн хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлэх;
- Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явцыг хагас жил тутамд Засгийн газарт тайлагнаж байх.

8.2. Аймаг, нийслэлийн салбар штаб

- Өрхийн аж ахуй эрхлэх боломж, чиглэл, жижиг зээл олгох нөхцөл байдлыг тодруулах судалгаа явуулах;
- Орон нутгийн онцлог байдлыг тусгасан "Ногоон хувьсгал" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх;
- Төрийн өмчийн, төрийн бус, хувийн хэвшлийн байгууллага, иргэдэд хандах өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай уриалга гарган "Ногоон хувьсгал" хөдөлгөөнд идэвхтэй оролцуулах;
- Айл өрх, иргэдэд бичил зээл олгох, авсан зээлийг зориулалтаар ашиглахад хөндлөнгийн хяналт тавих, зээлийг хугацаанд нь эргүүлж төлөх зээл төлөлтийн оновчтой механизмыг бүрдүүлэх;

- Хотын дүүрэг, аймаг, сумын засаг дарга нар, салбар паркийн захирал, туршлагатай ногоочдын чуулга уулзалт, ургацын баяр зохион байгуулах.

3.3. Гүйцэтгэгч байгууллагууд

Олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр байнгын сургалт сурталчилгааг зохион байгуулах;
 Хот хөдөөгийн хөдөлмөрчдөд аж ахуй эрхлэх эрдэм мэдлэгийг өдөр тутам шуурхай хүргэж байх зайн сургалтын боловсронгуй тогтолцоог бүрдүүлэх үүднээс улсын төв телевиз, радиогийн нэвтрүүлэгт хичээл сургалт, уралдаант тэмцээн тогтмол зохион байгуулах;
 Эрдэм шинжилгээний байгууллагууд нь "Ногоон хувьсгал" үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд гүйцэтгэх ажлыг эрдэм шинжилгээний төсөл болгон боловсруулж хэрэгжүүлэх;
 Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх эхний үе шатанд гадаадаас худалдан авах богино хугацааны болцтой, өндөр ургац өгөх үрийн судалгаа явуулж сонголт хийн нийлүүлэх;
 Хүйтэн, хуурай бүс дэх ургамлын олон улсын COLDAGRO туршилт, үйлдвэрлэлийн станц байгуулж шинэ төрлийн ургамал тарьж түрших талбайг сонгох;
 Дотоодын үрийн аж ахуйг хөгжүүлэн зах зээлийг чанар сайтай үр, үрслэгээр хангах ажлыг зохион байгуулах;
 Өрхийн тариалангийн багаж хэрэгслийн үйлдвэрлэлийг дотоодын нөөц бололцоонд тулгуурлан зохион байгуулах;
 Газар тариалангийн бага оврын техник хэрэгсэл, материалын захиалга авч гадаад худалдаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн дунд тендер зарлан нийлүүлэх;
 Цас хураах, борооны ус нөөцлөх зэрэг энгийн аргуудыг ашиглахын зэрэгцээ эвдэрсэн худаг болон усалгааны системүүдийг сэргээх замаар усан хангамжийн асуудлыг зохион байгуулж шийдвэрлэх;
 Хортон шавьжийг химийн болон биологийн аргаар устгах, ургамлын өвчлөл, хог ургамалтай тэмцэх судалгаа, шинжилгээний ажлыг эрчимжүүлж, олон нийтэд түгээх гарын авлага, зөвлөмжүүдийг бэлтгэх;
 Сургалт, сурталчилгаа, судалгаа эрхлэн явуулах АГРОПАРК-ийг аймгийн төвүүдэд /шаардлагатай тохиолдолд сумдад/ байгуулах;
 Дүрс болон авиа бичлэгийн студи байгуулан хот, хөдөөгийн Агропаркуудыг сургалтын үзүүлэн, материалаар хангах.

8.4. Орон нутгийн Агропарк

- Монголд ургаж болох зарим төрлийн хүнсний ургамлыг тариалж хүмүүст үзүүлэх, сурталчлах;
- Өрхийн аж ахуйд шаардагдах багаж хэрэгсэл эд материалыг ханган нийлүүлэх;
- Мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх, сургалт явуулах;
- Газар тариалангийн техник төхөөрөмж түрээслэх, хөрс боловсруулах болон бусад үйлчилгээг захиалгаар гүйцэтгэх.

Агропарк нь дараахь чиглэлээр биет үзүүлэн бий болгох тэдгээрт түшиглэн сургалт сурталчилгаа явуулах, үр, урслэг, бордоо, ариутгагч, дайжуулагч, багаж төхөөрөмжийн захиалга авч нийлүүлэх замаар өрхийн аж ахуйг хөгжүүлэхэд туслалцаа дэмжлэг үзүүлнэ:

- Төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ тарьж ургуулах, арчлах, хураах;
- Ногоогоор хоол хүнс бэлтгэх, даршлах, хадгалах сургалт явуулах;
- Мод, сүрэл, төмөр, шавар, чулуу гэх мэт орон нутгийн материалаар хүлэмж барих;
- Гэрийн нөхцөлд зоорь барих;
- Цас, борооны ус хуримтлуулах сан байгуулах.

Шаардлагатай тохиолдолд дараахь чиглэлээр Агропаркийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэн зохисон байгуулах боломжтой:

- Мөөг ургуулах;
- Тахиа үржүүлэх;
- Зөгийний аж ахуй эрхлэх;
- Бууцны биогаз болон шахмал түлшний хэмнэлттэй халаалтын технологи;
- Өрхийн бичил баян барих;
- Дарханы газарт морины тах, газар тариалангийн багаж хийх;
- Ногоо давсалж даршлах, шавар ваар хийх;
- Ургамлын тос шахах, өөх тосны илүүдлээр барааны саван хийх;
- Арьс ширний анхан шатны боловсруулалт хийх.

9. Төрийн болон төрийн бус, бизнесийн байгууллагуудын оролцоо, үүрэг

- Албан байгууллага бүр "Ногоон хувьсгал" хөдөлгөөнд ажиллагсдаа /гигшүүдээ/ оролцуулж, тэдний тариалан эрхлэх ажилд бүх талын дэмжлэг үзүүлэх;
- Байгууллага нь өөрийн дотоод нөөц бололцоог дайчлан ажилтан, албан хаагчиддаа жижиг зээл олгох, түүнийг зориулалтын дагуу үр дүнтэй ашиглахад хяналт тавих, бүтээгдэхүүнийг борлуулахад туслалцаа дэмжлэг үзүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэн ажиллах.

10. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үе шат

Үе шат	Хугацаа	Зорилт
I	1997.VII - 1998.X	Хот суурин газрын нийт айл өрхийн 10% буюу 35 000 гаруй өрхийг шинээр өрхийн аж ахуйтай болгох
II	1998.X- 2000.X	20% буюу 70 000 гаруй айл өрхийг шинээр аж ахуйтай болгох
III	2000.XI- 2004.X	Хот суурин газрын нийт 350 000 гаруй айл өрхийн 50-иас доошгүй хувийг өрхийн аж ахуй эрхэлдэг болгох

11. Хөтөлбөрийн хамтын ажиллагаа

Ядуурлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр, Монгол Улсын тогвортой хөгжил хөтөлбөр, Жижиг зээлийн хөтөлбөр, Ажлын байр нэмэгдүүлэх төсөл, Архангай аймгийн Хөдөөгийн ядуурлыг бууруулах төсөл зэрэг хүн амын ядуурлын түвшинг бууруулах, ажилгүйдлийг багасгах, амьжиргааны түвшинг дээшлүүлэх талаар улс орны хэмжээнд авч хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр төслүүдтэй нягт уялдаа холбоотой ажиллана.

Хөтөлбөрийн үр дүнг сайжруулах зорилгоор ядуурлыг бууруулах сан, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, Орон нутгийг хөгжүүлэх сан, Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан, Халамжийн сан болон Английн хүүхдийг ивээх сан Пакт, Адра, Жайка, Койка, Дэлхийн зөн зэрэг олон улсын байгууллагуудтай тодорхой төсөл, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх талаар хамтран ажиллана.

Гурав. "Ногоон хувьсгал" үндэсний хөтөлбөрийн санхүүжилт

12. Хөтөлбөрийн санхүүжилтийн механизм

Хөрөнгийн эх үүсвэр:

Зориулалт:

Хөдөлмөр эрхлэлтийн
сан

- Ядуурлыг бууруулах сан
- Байгууллага, иргэдийн хуримтлал*
- Вичил зээлийн сан /шинээр байгуулах/

Зээл, тусламж

Орхийн тариалан эрхлэхэд
даардаг хөрөнгөтэй байхгүй

Хугацаа: 3 сараас - 1 жил

- ♦ Гадаадын зээл, тусламж
- ♦ Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан
- ♦ Орон нутгийг хөгжүүлэх сан
- ♦ Бизнесийн байгууллага болон хувь хүмүүсийн хуримтлал **

Хөрөнгө оруулалт

Орхийн тариалан эрхлэх мөхөөл
бүрдүүдэх (эр, үргэлэг, багаж,
материал, жор) борлооны
үйлчлэвэрлэлийг хөгжүүлэх

Хугацаа: 6 сараас - 2 жил

- Төвлөрсөн болон орон нутгийн төсөв
- Олон улсын байгууллагын тусламж

"Ногоон хувьсгал" хөтөлбөрийн
хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны
запал

Тайлбар: * (**) Байгууллага, иргэдийн дотоод нөөц
бололцоог дайчлан ажиллах шаардлагатай.

13. "Ногоон хувьсгал" хөдөлгөөн өрнүүлэх зардлын урьдчилсан тооцоо

I. АЙЛ ӨРХӨД ОЛГОХ ЖИЖИГ ЗЭЭЛ

80 000 төгрөг х 30 000 айл

2400.0 сая төг.

II. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДАЛ

1. Хөтөлбөрийн газрын үйл ажиллагааны зардал

7,5 сая төг

2. Аймаг бүрт сургалт, судалгаа, сурталчилгааны "Агропарк" байгуулах (Ядуурлыг бууруулах, Жижиг үйлдвэрлэл, орон нутаг хөгжүүлэх зэрэг хөтөлбөрийн дагуу) 33,6 сая төг

3. Сургалт, сурталчилгаа

- Радио, телевизийн сургалтын нэвтрүүлэг явуулах;
- Төвийн хэвлэлд уншигчийн булан нээн ажиллуулах;
- Радио, телевизийн 7 хоног бүрийн уралдаант хөгжөөнт нэвтрүүлгийг зохион явуулах;
- Гарын авлага, сургалтын зурагт хуудас хэвлэх;
- Зөвлөх багш нарыг хөдөөд илгээх;
- Гудамж талбайд сурталчилгааны самбарууд хийх

10,0 сая төг

4. Үлгэр жишээ байгууллагуудыг сонгон шалгаруулж урамжуулах (үйлдвэр, цэцэрлэг, эмнэлэг, соёлын байгууллага, цэргийн анги..)

4,0 сая төг

5. Аймгуудын "Агропарк"-ийн захирлуудын ажил хэргийн үлзалт, биет сургалт /Зүүн Хараад/

2,2 сая төг

6. "Ногоон хувьсгал" эхлэж буйг тохиолдуулан Ургацны баяр зохион байгуулах

8,0 сая төг

Дүн:

65,3 сая төг

ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ

Дотоодод гар багаж үйлдвэрлэх

5,0 сая төг

Гаднаас бага оврын тоног төхөөрөмж худалдан авах

15,0 сая төг

Гадаадаас сайн чанарын үр авах

40,0 сая төг

Дүн:

60,0 сая төг

Бүгд (I+II+III):

2525,3 сая төг

14. Аймаг, орон нутагт "Агропарк" байгуулах зардлын төлөвлөгөө

А. СУМЫН ЗАХИРГААНААС ХИЙСЭН БАЙХ АЖИЛ

1. Хүлэмж, зоорь, тахиа, галууны болон мөөг ургуулах байрыг орон нутгийн материал ашиглан хямд төсөр аргаар барих, хашаа бэхлэх тариалалтын талбайг цэгцэлсэн байх;
2. Хариуцан ажиллах айлыг тодруулах (тухайн айл урьд өмнө нь газар тариалангийн ажил эрхэлж байсан, мөн ажиллах, харж хамгаалах хүн хүч сайтай байх хэрэгтэй).

Б. БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖИЙГ ЭХЛҮҮЛЭХЭД ДЭМЖЛЭГ ҮЗҮҮЛЭХ

1. Шатахууны зардал	
/100 км -т 40 литр/:1000 кмт-	96000 төг
2. Нийлэг хальс, будаг, шил, цемент, төмөр тор авах, гадна дотор хэсгийг чимэглэж үзэмж оруулах-	434000 төг
3. Тохижуулалтын ажил гүйцэтгэх 3 хүний цалин:	
30 000 төг x 3 хүн x 3 сар =	270 000 төг
Дүн:	800 000 төг

В. АГРОПАРК БАЙГУУЛСНЫ ДАРАА ОЛГОХ ТУСПАМЖИЙН ХӨРӨНГӨ

1. Үзэсгэлэн сургалтын танхим тохижуулах. Үүнд:	
(а) Гарын авлага	32000 төг
(б) үзүүлэнгийн зурагт материал -	48000 төг
(в) Телевиз, дүрс бичлэг тоглуулагч -	240000 төг
(г) Бичлэгтэй хуурцаг (5ш) -	16000 төг
(д) Захиалга авах загварын багажнууд (20ш)	48000 төг
2. Үр, үрслэг нийлүүлэх -	80000 төг
3. Тахиа, галууны 10 дэгдээхэй нийлүүлэх	48000 төг
4. 100 кг хуурай сүрэлд зориулж 10 кг мөөгний хөрөнгө -	16000 төг
5. Зоорь ариутгах уусмал -	8000 төг
6. Гар худаг хийх, насос тавих -	160 000 төг
7. Тээврийн зардал -	80 000 төг
8. Бусад -	24 000 төг
Дүн:	800 000 төг
Нийт	1 600 000 төг

Нэг аймгийн "Агропарк" байгуулахад 1,6 сая төгрөгийн, нийт улсын хэмжээнд 21 аймагт 33,6 сая төгрөгийн санхүүжилт шаардлагатай.

**15. Өрхийн аж ахуй эрхлэхэд шаардлагатай
жижиг зээлийн захиалгын хүүдас**

Газар: м ² .		Одоо байгаа (м ²)		Шинээр (м ²)	
Ногооны талбай					
Байр сууц					
Малын хашаа сараач					
Тахиа, галууны байр					
Хүлэмж					
Мөөг үржүүлгийн байр					
Зоорь					

2.	Хашаа м.	Шаардлагатай хөрөнгийн хэмжээ /төгрөгөөр/			
	Үүнээс:	Одоо байгаа м.	Шинэчлэн засварлах м.	Шинээр барих м.	
	Ашиглах материал:	мод ☐	чулуу ☐	төмөр ☐	тор ☐
		өөр ☐			

3.	Усалгаа	Суваг шуудуу татах ☐	Худаг ухах ☐	Зөөвөрлөх ☐	Байгалийн усан сан ☐
----	---------	---	-------------------------------------	------------------------------------	---

4.	Сургалт:	Балтгал ажил ☐	Тариалах ☐	Арчлах ☐	Хураах ☐	Хадгалах ☐	Өөр бусад ☐
----	----------	---------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------

5.	Багаж:	Нэр	Тоо ширхэг	Нэлжийн үнэ	Үнийн дүн
		хүрээ			
		тармуур			
		сийрүүлэгч			
					
					
					

6.	Үр	Тариалах талбай (м ²)	Жин хэмжээ (гр)	Үнийн дүн (төгрөг)
	1. төмс			
	2. байцаа			
	3. сонгино			
	4. манжин			
	5. лууван			
	6. өргөст хэмх			
	7. улаан лооль			
	8.			
	9.			
	10.			

7.	Бордоо:	Нэр төрөл:	Хэмжээ: кг.	Үнэ: төг.
----	---------	---------------------------------	----------------------------------	--------------------------------

8.	Саяг:	Хаяг:
	Нэр:	

Дөрөв. Хөтөлбөрийн хүлээгдэж буй үр дүн

16. Өрхийн тариалангийн орлого, зарлагын дундаж үзүүлэлт (мөнгөн дүнгээр)

Орлого

Тариалах ногоо	Талбай	Ургацны хэмжээ	Нэгжийн үнэ * /төг/	Мөнгөн дүнгээр илэрхийлэгдэх орлого
Төмс	100 м ²	300 кг	200	60 000 төгрөг
Байцаа	10 м ²	60 кг	200	12 000 төгрөг
Сонгино	10 м ²	10 кг	250	2 500 төгрөг
Манжин	5 м ²	8 кг	200	1 600 төгрөг
Лууван	5 м ²	8 кг	400	3 200 төгрөг
Улаан лооль	5 м ²	30 кг	700	21 000 төгрөг
Өргөст хэмх	5 м ²	30 кг	500	15 000 төгрөг
Үхэр нүд	10 м ²	30 кг	1000	30 000 төгрөг
Дүн	190 м ²	353 кг		145 300 төгрөг

зарлага (зөвхөн эхний 1-2 жилд гарна)

Багаж хэрэгсэл:	Үнэ
1. Хүрз	2 500 төгрөг
2. Тармуур	1 500 төгрөг
3. Гаапуу	1 000 төгрөг
4. Маажуур	1 000 төгрөг
5. Мөр гаргагч	1 000 төгрөг
5. Шүршүүр (төмрөн)	4 800 төгрөг
6. Усны торх	5 000 төгрөг
7. Шуудай (100 ширхэг)	5 000 төгрөг
8. Полиэтилен хучилга (20м урт, 1.6 м өргөн)	10 000 төгрөг
Дүн	31 800 төгрөг
Үр, үрслэг	Үнэ
1.Төмс(төмс, урийн төмс) 25-30 кг	7 500 төгрөг
2.Байцаа(үр, үрслэг) 1-2 гр үр/ 40 ш үрслэг	500/2000 төгрөг
3.Сонгино (үр төл сонгино) 40г/800 г	300/1500 төгрөг
4.Манжин(үр, үрслэг) 10 г / 20 ш	300/2000 төгрөг
5.Лууван(үр) 5 г	200 төгрөг
6.Улаан лооль (үрслэг) 10 ширхэг	1500 төгрөг
7.Өргөст хэмх (үрслэг) 10 ширхэг	1500 төгрөг
8.Үхэр нүд (суулгац) 10 ширхэг	4500 төгрөг
Дүн	20700 төгрөг
Бүгд	52 500 төгрөг

Жич: Үүнээс гадна нэг өрх 100 кг хуурай сүрэлнээс зуны туршид 50 кг хясаан мөөг (50000 төгрөг), 10 тахиа, галуу тэхээхэд өдөрт 5 өндөг, жилийн 300 хоньт 1500 ш өндөг (150 000 төгрөг) авах боломжтой.

17. Өрхийн тариаланг хөгжүүлэх эдийн засгийн ач холбогдол

- Зах зээлийн багтаамж сайжирна.
- Зөвлөгөө өгөх, сургалт явуулах ажил өргөжсөнөөр оюуны хөдөлмөрийн өгөөж, үнэлгээ дээшлэнэ.
- Нийтийн хоол, аялал жуулчлалын салбарууд хөгжиж, экологийн цэвэр бүтээгдэхүүний экспорт нэмэгдэнэ.

Өрхийн тарлах, хусгах тэснэгт үйлдвэрлэлүү

- Үр, үрэлэг, хамсвий модны суулганы үйлдвэрлэл
- Гар багаж, кижиг тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл
- Төрөл бүрийн хүлэмж, дарлага, доорын барилга байгууламж
- Усалгааны тоног, төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл
- Бордоо, хор, ургамал хамгааллын бодисын үйлдвэрлэл
- Химс, ногоо, мөөг, самар, загас, өндөг болон шувууны аж ахуй
- Гахай, шувууны мах, хагас ба бүрэн боловсруулах үйлдвэрлэл

○ Өрхийн тариалан

18. Бусад үр дүн

- Монгол оронд ажилгүйдэл, ядуурал, хөдөө орон нутгийн хоцрогдол, хүн амын цөөнгүй хэсгийг хамарсан хагас өлстөлөнгийн байдал арилах баттай үнлэс суурь тавигдана.
- Дотоодын хангалттай их түүхий эдэд түшиглэх хүнсний үйлдвэрлэл эрчимжсэнээр багаж тоног төхөөрөмжийн, сав баглаа боодлын, нийтийн хоолны, аялал жуулчлалын зэрэг ашиг орлого сайтай салбарууд түргэн хурдацтай хөгжих таатай нөхцөл бүрэлдэнэ.
- Монгол хүний хоол хүнсний бүтцэд эргэлт гарч, амьсгал, шимт бодисоор арвин баялаг хүнсний бүтээгдэхүүний хэрэглээ нэмэгдэнэ.
- Нэг өрх дунджаар 145 000 төгрөгийн хүнсний ногоо хураан авч, мөн төдий чинээ өндөг, мөөгний үйлдвэрлэл явуулах ам бол хот, суурин газрын нийт айл өрхийн 50% буюу 175 000 гаруй айл туслах аж ахуй эрхлэхэд 25 тэрбум төгрөгөөр үндэсний нийт бүтээгдэхүүн (ҮНБ) нэмэгдэнэ. (Энэхүү тооцоонд гар багажны үйлдвэрлэл, өөрийн үйлдвэрлэсэн хялд түүхий эдээр бэлтгэн боловсруулсан эдсийн бүтээгдэхүүн, худалдаа, үйлчилгээнээс олох ашиг орлогыг тусгаагүй болно).
- Үүнээс гадна буудайгаар хийсэн гурилан бүтээгдэхүүний хэрэглээг 2 дахин бууруулах боломж бүрдэх бөгөөд гурил, буудай импортлох шаардлага үлэмж багасаж бусад чухал зүйлд зарцуулах их хэмжээний валют хэмнэгдэнэ.
- Гадаадаас оруулж ирж буй чанарын баталгаатгүй байцаа, сонгино зэрэг хүнсний ногоо, мөн тэжээлийн зориулалтаар тариалдаг төмсийг хоолонд хэрэглэхээр импортолж буй явдлыг зах зээлийн арга замаар зохицуулан хэрэглэгчдийн ахуйгүй байдлыг хангах боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- Хүүхэд, залуучуудыг хөдөлмөрт сургах, хүсэл сонирхлыг нь өрнүүлэх, улмаар амьдрах ухааныг төлөвшүүлэхэд өргөн боломж нээгдэнэ.
- Өрх бүрийн хэрэглэж буй хүнсний хэмжээ нэмэгдэж чанар нь сайжирснаар тэнэмэл хүүхэд, өндөр настай болон тахир дутуу иргэдийг халамжлан тэтгэх, эрүүл мэндийн асуудлыг цогцолбороор шийдвэрлэх зэрэг нийгэм, эдийн засгийн нэн тулгамдсан зорилтуудыг бодино хугацаанд шийдвэрлэх боломж нээгдэнэ.

- Дэлхий даяар "Ногоон хувьсгал"-ийн 2 дахь түрлэгийг эхлүүлж буйгаараа хүн төрөлхтөний тавны нэг буюу 1 тэрбум орчим ядуусын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд тодорхой хувь нэмэр оруулж олон улсын тавцнаа үйл ажиллагаагаараа амжилтанд хүрч буй орон гэдгээр Монголын нэр хүнд өснө.

Засгийн газрын 1996 оны 238 дугаар
тогтоолын 5 дугаар хавсралт

**"НОГООН ХУВЬСГАЛ" ҮНДЭСНИЙ
ЗӨВЛӨЛИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН**

Зөвлөлийн дарга	-Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн сайд
Орлогч дарга	-Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яамны
Салбарын бодлого зохицуулалтын
газрын дарга
Хөтөлбөрийн
зохицуулагч	-“Ядуурлаас гарах арга зам”
судалгааны төвийн захирал
Гишүүд:	-Сангийн яамны Төсвийн бодлогын
газрын дарга;
-Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын
яамны Стратегийн удирдлага,
төлөвлөлтийн газрын дарга;
-Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яамны
Хүнс, хөдөө аж ахуйн албаны
дарга;
-Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яамны
Төрийн захиргааны удирдлагын
газрын дарга;
-Хөдөө аж ахуйн газрын дарга;
-Байгаль орчны яамны Бодлого
хэрэгжилтийг зохицуулах газрын
дарга;
-Гэгээрлийн яамны Боловсролын
хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн
төслийн багийн ахлагч;
-Улаанбаатар хотын ерөнхий
менежер;
-Хөдөө аж ахуйн шинжлэх ухааны
туршилт, үйлдвэрлэл, нэвтрүүлэл-
тийн төвийн захирал;
-Хөдөө аж ахуйн их сургуулийн
ректор;
-“Хөрсний үржил шим” холбооны
тэргүүн;
-Дархан-Уул аймгийн Ургамал,
газар тариалангийн сургалт,
эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн
захирал;

- Нарийн бичгийн дарга - "Ядуурлаас гарах арга зам" судалгааны төвийн менежер;
- Мэдээлэл сурталчилгаа, зайн сургалтын хэсэг - Монголын телевизийн программын захиргааны дарга;
- Монголын радиогийн Хүүхэд, сургалт, танин мэдэхүйн албаны дарга;
- "Улаанбаатар" телевизийн дарга;
- "Дөрвөн-уул" FM 101,6 радио станцын дарга;
- "Ардын эрх" сонины Эдийн засгийн мэдээллийн албаны дарга;
- "Засгийн мэдээ" сонины Эдийн засаг, шуурхай мэдээлэл, зар сурталчилгааны албаны дарга;
- "Улаанбаатар" сонины Ерөнхий эрхлэгчийн орлогч.

---oOo---

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

1997 оны 6 дугаар
сарын 18-ны өдөр

№ 248

Улаанбаатар
хот

Дээд шүүхийн зарим тайлбаруудыг хүчингүй болгох, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Дээд шүүхээс Эрүүгийн бслон Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль тайлбарласан зарим тогтоолыг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуульд нийцүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Дээд шүүхээс **ТОГТООХ** нь:

Нэг. Монгол Улсын Дээд шүүхийн болон Дээд шүүхийн Бүгд хурлын дараахи тогтоолд дор дурьдсан нэмэлт, өөрчлөлт оруулсугай:

1. “ЭБШ хуулийн хэргийг давж заалдах журмаар хянан хэлэлцэх галаарх зарим зүйл, хэсэг, заалтыг тайлбарлах тухай Дээд шүүхийн 1995 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн 372 дугаар тогтоолын 9 дүгээр заалтын “Хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэх болон эрүүгийн хариуцлагын бусад арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай хуулийн” гэснийг “Шүүхийн шийдвэр биелүүлэх тухай хуулийн” гэж,

2. “Эрүүгийн хэргийг давж заалдах журмаар хянан хэлэлцэж байгаа шүүхийн практикийн тухай” Дээд Шүүхийн Бүгд хурлын 1984 оны 10-р сарын 3-ны өдрийн 37-р тогтоолын 9-р заалтын “34-р зүйлийн 9,10-д гэснийг “34-р зүйлийн 12,13-д” гэж, 13-р заалтын “36-р зүйлд зааснаар” гэснийг “44-р зүйлд зааснаар” гэж, 18-р заалтын “30-р зүйлийг журамлан” гэснийг “37-р зүйлийг журамлан” гэж, “31-р зүйлийг журамлан” гэснийг “38-р зүйлийг журамлан” гэж, 21-р заалтын “6-р зүйлийн 8-д зааснаар” гэснийг “6-р зүйлийн 1-д зааснаар” гэж, 19-р заалтыг “19. Давж заалдах шатны шүүх хэргийг хянан хэлэлцээд шүүгдэгчийн үйлдсэн гэмт хэргийн нийгмийн хор аюул, гэм буруугийн хэр хэмжээ, хэрэгтний хувийн байдлыг харгалзан үзэж, хуульд заасан үндэслэлээр таслан шийдвэрлэх тогтоол биелүүлэхийг хойшлуулах, анхан шатны шүүхээс оногдуулсан ялыг тэнсэж хянан харгалзах, засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх, оргох зэрэг хорихоос өөр төрлийн буюу хуульд зааснаас хөнгөн ял эрэглэх, шүүгдэгчид оногдуулсан үндсэн ялыг хөнгөрүүлэн өөрчилсөн боловч нэмэгдэл ялыг хэвээр үлдээх зэрэг шийдвэрийг гаргаж олно.” гэж,

3. “Эрүүгийн хэргийг хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэх журмын тухай” Дээд шүүхийн 1994 оны 9 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 26-р тогтоолын нэгийн 10-р заалтыг “10. Монгол Улсын Шүүхийн тухай хуулийн 24-р зүйлийн 3 дахь хэсгийн 10-д заасан дагуу

цаазаар авах ял оногдуулсан таслан шийдвэрлэх тогтоолтой хэрэг Дээд шүүхийн хяналтын шатны хуралдаанд шууд хэлэлцэгдэнэ” гэж,

Нэгийн 20-р заалтыг “20. Байцаан шийтгэх ажиллагаанд оролцогсдоо хяналтын шатны шүүхэд гаргасан гомдлыг хянасан Дээд шүүхийн шүүгч давж заалдах шатны шүүхийн магадлалд эсэргүүцэл бичих шаардлагагүй гэж үзвэл энэ тухайгаа гомдол гаргагчид хариу мэдэгдэнэ. Уг хэргийн талаар дахин гомдол гарвал хэргийг хянасан шүүгч Дээд шүүхийн танхимын тэргүүн шүүгчид, гурав дахь удаагаа гомдол гарвал Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчид танилцуулна.

Шаардлагатай гэж үзвэл Дээд шүүхийн Танхимын тэргүүн шүүгч, Ерөнхий шүүгч дахин хянагдаж байгаа хэргийг урьд хянаснаас өөр шүүгчээр уншуулж болно.

Ингээд эсэргүүцэл бичих шаардлагагүй гэж үзвэл гомдол гаргагчид Ерөнхий шүүгч зохих хариуг өгөх бөгөөд уг хэргийг түүнтэй зөвшилцөлгүйгээр дахин татаж хянах шаардлагагүй гэж үзнэ” гэж,

4. “Эрүүгийн хуулийн 74, 172¹-р зүйлийг нэг мөр ойлгон зөв хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд Хурлын 1994 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн 180-р тогтоолын нэгийн 8-р заалтыг “8. Эрүүгийн хуулийн 172¹-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт дурьдсан хилээр хууль бусаар нэвтрүүлсэн “Валют, валютын үнэт зүйл”-ийн үнийн дүн 50 мянган төгрөгөөс дээш бол гэмт хэрэг болох бөгөөд энэ хэмжээнээс доош бол мөн төрлийн зөрчилд хамаарна.

Харин энэ зүйлд нэрлэж дурьдсанаас бусад эд зүйлийг зөвхөн “их хэмжээтэй” хууль бусаар хил нэвтрүүлсэн тохиолдолд гэмт хэрэг болно” гэж,

9-р заалтыг “9. Эрүүгийн хуулийн 172¹ -р зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “их хэмжээ” гэдэгт 1 сая 500 мянга буюу түүнээс дээш төгрөгийн үнэ бүхий эд зүйл хамаарна.

Харин мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт тусгайлан нэрлэж заасан зүйлийг улсын хилээр хууль бусаар нэвтрүүлэх нь тухайн зүйлийн тоо, хэмжээ, үнийн дүнгээс хамаарахгүйгээр гэмт хэрэг болно” гэж.

5. “Ялтныг өвчний учир хугацааны өмнө ял эдлэхээс чөлөөлөх талаарх хуулийн заалтыг тайлбарлах тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1992 оны 8 дугаар сарын 7-ны өдрийн 71-р тогтоолын 5-р заалтын “. . . Хорих ангийг нутаг дэвсгэрийн хувьд харъяалах аймаг, хотын шүүх хэлэлцэн шийдвэрлэн” гэснийг “. . . Хорих ангийг нутаг дэвсгэрийн хувьд харъяалах сум болон сум дундын, дүүргийн шүүх шийдвэрлэнэ” гэж,

6. “Ялаас хугацааны өмнө тэнсэн суллах буюу ялыг хөнгөн ялаар солих талаар хуулийн заалтыг хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1992 оны 5 дугаар сарын 19-ний өдрийн 37 дугаар тогтоолын 2, 22-р заалтын “засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн байгууллага” гэснийг “хорих байгууллагад”, “хорих байгууллагын” гэж,

7-р заалтын "Засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн хуулийн 94-р зүйлд заасан" гэснийг "Шүүхийн шийдвэр биелүүлэх тухай хуулийн 62-р зүйлд заасан" гэж,

25-р заалтын "нутаг дэвсгэрийн хувьд харьяалж байгаа аймаг, хотын шүүх" гэснийг "нутаг дэвсгэрийн хувьд харьяалж байгаа сум болон сум дундын, дүүргийн шүүх" гэж,

7. "Гянданд ял эдлүүлэх, түүний дэглэмийг тогтоох талаархи хуулийн заалтыг тайлбарлах тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1991 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 106-р тогтоолын 1-р заалтын 2 дахь өгүүлбэрийг "Шүүх таслан шийдвэрлэх тогтоолдоо гянданд эдлүүлэх ялын нийт хугацаа ба дэглэмийг заана" гэж,

3-р заалтын "4 дэх хэсэг" гэснийг "4 дэх хэсэгт" гэж, аль төрлийн засан хүмүүжүүлэх байгууллагын /колонийн/ гэснийг "аль төрлийн хорих ангийн" гэж, "Шүүхийн материалаар" гэснийг "Шүүхийн шийдвэрээр" гэж,

8. "Хүчиндэх болон түүнтэй ойролцоо төрлийн гэмт хэргийг таслан шийдвэрлэхэд шүүхээс баримтлах чиглэлийн тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 10-р сарын 13-ны өдрийн 28-р тогтоолын 6-р заалтыг "Эрүүгийн хуулийн 111-р зүйлд заасан "биеэ үнэлэх" гэдэг нь бусдаас шан харамж, хөлс авч хурьцал үйлдэхийг хэлнэ. Ийм зөрчилд захиргааны шийтгэлийн арга хэмжээ авагдсаны дараа нэг жилийн дотор дахин ийм хэрэг үйлдсэн нөхцөлд гэмт хэргийн бүрэлдэхүүн бий болно. Бусдаас шан харамж, хөлс авч хурьцал үйлдэх явдлыг зохион байгуулж, орон байр бусад нөхцөлөөр хангасан этгээдэд энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаар хариуцлага үүсгэнэ" гэж,

9. "Эрүүгийн хуулийн 270, 271, 272, 273, 274-р зүйлийг шүүхийн практикт хэрэглэх тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 10-р сарын 13-ны өдрийн 27-р тогтоолын гурвын 8-р заалтын 2 дахь догол мөрийн тавын 3-р заалтын "86-р зүйлийн В-ээр" гэснийг "86-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн Д-ээр" гэж,

10. "БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 287, 288-р зүйлийн заалтыг шүүхийн практикт хэрэглэх тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 10-р сарын 9-ний өдрийн 26-р тогтоолын нэгийн "В" заалтын 1 дэх догол мөрийн "Улсын өмчид 100000-аас дээш төгрөгийн хохирол учрах" гэснийг "Харж хамгаалах ёстой өмчид үлэмж хэмжээний /550 мянгаас дээш төгрөгийн/ хохирол учрах" гэж,

11. "Байгаль орчин, түүний баялгийг хамгаалах хууль тогтоомжийг практикт хэрэглэх асуудал, цаашид баримтлах чиглэлийн тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 6-р сарын 15-ны өдрийн 17-р тогтоолын 7-р заалтын "а" хэсгийн 7 дахь догол мөрийг "Эрүүгийн хуулийн 181-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан "их хэмжээ" эдэгт недр, алт, бусад үнэт металл, үнэт чулууг улсад тушаах журам

зөрчсөнөөс 1.5 сая төгрөг буюу түүнээс дээш хэмжээний хохирол учруулсан байхыг ойлгох нь зүйтэй” гэж,

7-р заалтын “а” хэсгийн 2 дахь догол мөрийн “БНМАУ-ын газрын хэвлийн хуулийн 38-р зүйлийн гэснийг “Монгол Улсын Газрын хэвлийн тухай хуулийн заалтыг зөрчсөн” гэж;

7-р заалтын “б” хэсгийн “Газар эдэлбэрийн хуулийг ноцтой зөрчсөн гэсэн ойлголтод Газар эдэлбэрийн хууль тогтоомж зөрчсөнөөс 4000 төгрөгөөс дээш” гэснийг “Газар эдэлбэрийн хуулийг ноцтой зөрчсөн” гэсэн ойлголтод Монгол Улсын газрын тухай хуулийн газар эдэлбэрийн талаарх заалт зөрчсөнөөс 550000 төгрөгөөс дээш” гэж,

7-р заалтын “д” хэсгийн 2 дахь догол мөрийн “25000 түүнээс дээш төгрөгийн” гэснийг “550000 түүнээс дээш төгрөгийн” гэж,

7-р заалтын “е” хэсгийн 4 дэх догол мөрийн “4000 төгрөгөөс дээш” гэснийг “550000 төгрөг, түүнээс дээш” гэж,

7-р заалтын “ж” хэсгийн 1 дэх догол мөрийн “БНМАУ-ын Ан агнуурын хуулийн 18, 19-р зүйлд” гэснийг “Монгол Улсын Ан агнуурын тухай хуулийн 23-р зүйлд” гэж, “БНМАУ-ын Ан агнуурын хуулийн 16, 17-р зүйлд” гэснийг “Монгол Улсын Ан агнуурын тухай хуулийн 24, 25-р зүйлд” гэж,

7-р заалтын “ж” хэсгийн 3 дахь догол мөрийн “БНМАУ-ын Ан агнуурын хуулийн 21-р зүйлд” гэснийг “Монгол Улсын Ан агнуурын тухай хуулийн 4-р зүйлд” гэж,

7-р заалтын “ж” хэсгийн 5 дахь догол мөрийн “БНМАУ-ын Ан агнуурын хуулийн 25-р зүйлд” гэснийг “Монгол Улсын Ан агнуурын тухай хуулийн 27-р зүйлд” гэж,

8-р заалтын “ж” хэсгийн “БНМАУ-ын Ан агнуурын хуулийн 25-р зүйл гэснийг “Монгол Улсын Ан агнуурын тухай хуулийн 27-р зүйлд” гэж,

7-р заалтын “ж” хэсгийн 4 дэх догол мөрийн “5000 төгрөгөөс дээш” гэснийг “550000 төгрөг, түүнээс дээш” гэж,

5/ 8-р заалтын “г” хэсгийг “Байгаль хамгаалах хууль тогтоомж зөрчсөнөөс албан байгууллага, иргэдийн эд хөрөнгөд хохирол учирсан бол Монгол Улсын Иргэний хуулийн 48-р бүлгийн аль тохирох зүйлээр, Байгаль орчинд учирсан хохирлыг байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 37-р зүйлд зааснаар төлбөр гаргуулна” гэж,

8-р заалтын “д” хэсгийг ой мод устгах, гэмтээх буюу хууль бусаар огтлох, зөвшөөрөлгүй ашигласнаас учруулсан хохирлыг Монгол Улсын Ойн тухай хуулийн 32-р зүйлд зааснаар нөхөн төлүүлнэ” гэж,

12. “БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 37, 38-р зүйлийг шүүн таслах ажиллагаанд зөв хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 3-р сарын 30-ны өдрийн 11-р тогтоолын 4-р заалтын “г” хэс-

гийн 2 дахь догол мөрийн “ял төлөвлөн” гэснийг “яллах дүгнэлт үйлдүүлэн” гэж,

13. “Хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийг шийдвэрлэхэд анхаарах зарим асуудал, цаашид баримтлах чиглэлийн талаар” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1988 оны 12-р сарын 27-ны өдрийн 34-р тогтоолын 5-р заалтын “Эрүүгийн хуулийн 46, 49-р зүйлд заасан” гэснийг “Эрүүгийн хуулийн 46-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан” гэж, 6-р заалтын “6000 /зургаан мянга/ төгрөгөөс дээш” гэснийг “300000 төгрөгөөс дээш” гэж,

17-р заалтын “БНМАУ-ын Иргэний хуулийн 320-р зүйлд зааснаар” гэснийг “Монгол Улсын Иргэний хуульд зааснаар” гэж,

14. “Хүний амь бие, эрүүл мэндийн эсрэг гэмт хэргийг таслан шийдвэрлэхэд анхаарах зарим асуудал, цаашид баримтлах чиглэлийн тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1988 оны 12-р сарын 27-ны өдрийн 33-р тогтоолын дөрвийн 9-р заалтын 2 дахь хэсгийг “Эрүүгийн хуулийн 86-р зүйлд заасан гэмт хэрэгт шийтгэгдэж байгаа этгээдэд хөрөнгө хураах нэмэгдэл ял хэрэглэхдээ Эрүүгийн хуулийн Ерөнхий ангийн 32-р зүйлийг журамлан оногдуулна” гэж,

Тавын 7-р заалтын эхний өгүүлбэрийг “Хүний амь хохироосон, бие махбодид гэмтэл учруулсны улмаас бусдад учирсан эд материалын хохирлыг нэхэмжлэл гарсан, нотлох баримт нь цугларсан нөхцөлд эрүүгийн хэрэгтэй хамтруулан шийдвэрлэж, гэм буруутай этгээдээр хариуцуулан төлүүлж байх нь зүйтэй” гэж,

15. “Танхайрах гэмт хэргийг ойролцоо төрлийн зарим гэмт хэргээс зөв ялгаж шийдвэрлэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1988 оны 6-р сарын 29-ний өдрийн 13-р тогтоолын 5-р заалтын “ял төлөвлөх” гэснийг “яллах дүгнэлт үйлдэх”, “ялын төлөвлөгөө” гэснийг “яллах дүгнэлт” гэж,

9-р заалтыг “Танхайн гэмт хэрэг үйлдэх явцдаа засгийн болон олон нийтийн төлөөлөгчийг эсэргүүцэн хүч хэрэглэж хөнгөн, хүндэвтэр гэмтэл учруулсан бол Эрүүгийн хуулийн 239-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаар: Энэ үйлдлийнхээ явцад цагдаагийн байгууллагын ажилтан буюу нийгмийн хэв журам хамгаалах ардын нөхөрлөлийн гишүүний биед хүнд гэмтэл учруулсан буюу тэдний амь биед халдсан бол Эрүүгийн хуулийн 222-р зүйлээр давхар зүйлчилж нийлмэл хэрэгт хариуцлага хүлээлгэх нь зүйтэй.

Харин танхайрах явцдаа албаны болон олон нийтийн журамт үүргээ биелүүлж байгаа цагдаагийн ажилтан, ардын нөхөрлөлийн гишүүнийг санаатай алсан бол Эрүүгийн хуулийн 86-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн аль тохирохоор зүйлчилнэ” гэж,

16. “Эрүүгийн хуулийн 44, 45-р зүйлийн заалтыг зөв хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1988 оны 5-р сарын 30-ны өдрийн 11-р тогтоолын 4-р заалтын “ЭБШ хуулийн 6-р зүйлийн 3-т

заасан” гэснийг “ЭБШ хуулийн 6-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан” гэж,

6-р заалтын 1 дэх хэсгийн “шүүхийн магадлалаар” гэснийг “шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамжаар” гэж, 2 дахь хэсгийн “тогтоол, магадлал” гэснийг “тогтоол, захирамж” гэж,

17. “БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 277, 278, 279, 281-р зүйлүүдийг шүүхийн практикт хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 12-р сарын 21-ний өдрийн 50-р тогтоолын 8-р заалтын Улсын Дээд шүүхийн цэргийн коллегийн шүүхийн практик судлал, статистик, системчиллийн хэлтэст” гэснийг “Дээд шүүхийн эрүүгийн хэргийн танхим, шүүх судлалын төвд” гэж,

2-р заалтын “д” хэсгийг “Эрүүгийн хуулийн 278, 279-р зүйлийн “Цэргийн албан хаагч” гэдэгт зөвсэгт хүчин, хилийн цэрэг, цагдаа, дотоодын цэрэг, улсын аюулгүй байдлыг хангах байгууллага, шүүхийн шийдвэр биелүүлэх газрын цэргийн тангараг өргөсөн албан хаагч, офицер, улирагсад, жинхэнэ хугацаат болон гэрээт цэргийн албан хаагч, цэргийн үүрэгтэн хамаарна” гэж,

18. “Эмнэлгийн чанартай албадлагын арга хэмжээг хэрэглэх, түүнийг өөрчлөх буюу зогсоох талаархи хуулийн заалтыг зөв хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 10-р сарын 9-ний өдрийн 42-р тогтоолын 4-р заалтыг “Мөрдөн байцаагч гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд эмнэлгийн чанартай албадлагын арга хэмжээ авахуулах үндэслэлтэй гэж үзвэл ЭБШ хуулийн 396-р зүйлд зааснаар хэргийг шүүхэд шилжүүлэх тухай тогтоол гаргана.

Шүүх энэ асуудлыг ЭБШ хуулийн 397, 398, 399, 400-р зүйлийг баримтлан шийдвэрлэнэ” гэж,

10-р заалтын “магадлал” гэснийг “тогтоол” гэж, 12-р заалтын “магадлалдаа” гэснийг “тогтоолдоо” гэж,

14-р заалтын “ЭБШ хуулийн 34-р зүйлийн 10-т” гэснийг “ЭБШ хуулийн 34-р зүйлийн 13-д” гэж,

18-р зүйлийн “Эрүүгийн болон цэргийн хэрэг эрхэлсэн шүүх коллегид” гэснийг “Эрүүгийн хэргийн танхимд” гэж,

19. “Хэлмэгдэгсдэд холбогдох эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэх журам тогтоох тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1991 оны 7-р сарын 8-ны өдрийн 66-р тогтоолын “а, б, в” заалтыг нэгтгэн “1. Онцгой болон тусгай комисс, аймаг, хот, цэргийн шүүхийн таслан шийдвэрлэх тогтоол, Дээд шүүхийн эрүүгийн болон цэргийн коллегийн таслан шийдвэрлэх тогтоол, магадлал, Дээд шүүхийн Бүгд хурлын тогтоолтой хэргийг Монгол Улсын ерөнхий прокурорын эсэргүүцэл, дүгнэлт, Дээд шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн эсэргүүцлийг үндэслэн Дээд шүүхийн хуралдаан хэлэлцэнэ” гэж,

20. "Хорих ял шийтгүүлсэн этгээдийн ял эдлэх дэглэмийг зөв тогтооход анхаарах зарим асуудлын тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 6-р сарын 27-ны өдрийн 27-р тогтоолын 2-р заалтын "а,б,в" хэсгийн "Эрүүгийн хуулийн 6-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт" гэснийг "Эрүүгийн хуулийн 6-р зүйлийн в хэсэгт" гэж, 8-р заалтын "Эрүүгийн хэрэг эрхлэх болон цэргийн коллегид" гэснийг "Эрүүгийн хэргийн танхимд" гэж,

21. "Онц аюултай рецидив гэмт хэрэгтнээр тооцох тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 6-р сарын 27-ны өдрийн 26-р тогтоолын 3-р заалтын "Эрүүгийн хуулийн 23-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн а, б, в-д дурдсан" гэснийг "Эрүүгийн хуулийн 23-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн а, б-д дурдсан" гэж,

4-р заалтын 23-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн а, б-д дурдсан "хорих ял шийтгүүлж уг ялыг эдэлж байгаа гэдэгт" гэснийг "23-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн а, б-д заасан "хорих ялаар шийтгүүлж, уг ялаа эдэлж байхдаа гэдэгт" гэж,

Мөн заалтын 2 дахь хэсгийн "хорих ял эдэлж байгаа гэдэгт" гэснийг "хорих ял эдэлж байхдаа гэдэгт" гэж,

6-р заалтын "ялын төлөвлөгөөний хавсралтанд" гэснийг "яллах дүгнэлтийн хавсралтанд" гэж,

8-р заалтын "Эрүүгийн хуулийн 23-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт" гэснийг "Эрүүгийн хуулийн 23-р зүйлийн 4 дэх хэсэгт" гэж,

12-р заалтын "Эрүүгийн хуулийн 23-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт" гэснийг "Эрүүгийн хуулийн 23-р зүйлийн 5 дахь хэсэгт" гэж,

14-р заалтын "Эрүүгийн хэрэг эрхэлсэн болон Цэргийн коллеги, Шүүхийн практик судлал, статистик, системчиллийн хэлтэст" гэснийг "Эрүүгийн хэргийн танхим, Шүүх судлалын төвд" гэж тус тус өөрчлөн найруулсугай.

Хоёр. Монгол Улсын Дээд шүүхийн болон Дээд шүүхийн Бүгд хурлын дараахи тогтоолоос доор дурьдсан зүйл, хэсэг, заалт, өгүүлбэр, үгийг хассугай:

1. "Эрүүгийн хэргийг давж заалдах журмаар хянан хэлэлцэж байгаа шүүхийн практикийн тухай" Дээд шүүхийн бүгд хурлын 1984 оны 10-р сарын 3-ны өдрийн 37-р тогтоолын тэмдэглэх хэсгийн 1 дэх догол мөр болон 1-р заалтаас "социалист" гэсэн үгийг, 7 дахь догол мөрөөс "МАХН-ын Төв Хорооны 316-р тогтоолын үзэл санааны дагуу гэсэн үгийг,

3-р заалтын 3 дахь хэсгээс "захиран тушаах болон", "буюу тухайн шүүхийн ажиллагаанд хяналт тавих эрх бүхий" гэсэн үгийг,

2. "Эрүүгийн хэргийг хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэх журмын тухай" Дээд шүүхийн 1994 оны 9-р сарын 12-ны өдрийн 126-р тогтоолын нэгийн 17-р заалтаас "... буюу 327-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт дурьдсан давж заалдах шатны хуралдаанд прокурор

орлцож байгаа тохиолдолд шүүгдэгч эсхүл түүний өмгөөлөгчийг заавал оролцуулах заалтыг биелүүлээгүй” гэсэн хэсгийг,

3. “Ялаас хугацааны өмнө тэнсэн суллах буюу ялыг хөнгөн ялаар солих талаар хуулийн заалтыг хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1992 оны 5-р сарын 19-ний өдрийн 37-р тогтоолын тэмдэглэх хэсгээс болон 11, 22-р заалтаас “Нутаг зааж суулгах, уг нутгаас зайлуулах”, “нутаг заах, уг нутгаас зайлуулах” гэсэн үгийг,

4. “Гянданд ял эдлүүлэх, түүний дэглэмийг тогтоох талаархи хуулийн заалтыг тайлбарлах тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1991 оны 9-р сарын 25-ны өдрийн 106-р тогтоолын тэмдэглэх хэсгээс “хууль, засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн” гэсэн үгийг,

1-р заалтаас “БНМАУ-ын, “хэсэг, Засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн хуулийн 63-р зүйлийн 1 дэх” гэсэн үгийг,

3-р заалтаас “Засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн хуулийн 12-р зүйлд” гэсэн” үгийг,

5. “Хүчиндэх болон түүнтэй ойролцоо төрлийн гэмт хэргийг таслан шийдвэрлэхэд шүүхээс баримтлах чиглэлийн тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 10-р сарын 13-ны өдрийн 28-р тогтоолын тэмдэглэх хэсэг болон 1-р заалтаас “социалист” гэсэн үгийг,

6. “БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 287, 288-р зүйлийн заалтыг шүүхийн практикт хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 10-р сарын 9-ний өдрийн 26-р тогтоолын нэгийн “в” заалтын 3 дахь догол мөрөөс “ЭБШ хуулийн 8-ын 1-р зүйлийг баримтлан” гэсэн үгийг,

7. “Байгаль орчин, түүний баялгийг хамгаалах хууль тогтоомжийг практикт хэрэглэх асуудал, цаашид баримтлах чиглэлийн тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 6-р сарын 15-ны өдрийн 17-р тогтоолын 7-р заалтын “е” хэсгийн 2 дахь догол мөрөөс “социалист” гэдэг үгийг,

7-р заалтын “а” хэсгийн 3 дахь догол мөрөөс “БНМАУ-ын Сайд нарын Зөвлөлийн 1983 оны 101-р тогтоолоор батлагдсан “Улсын Сорьц хяналтын дүрэмд тодорхойлсноор” гэсэн хэсгийг,

8-р заалтын “ж” хэсгийн “хууль бусаар агнасан ангийн олзворыг улсын бэлтгэлд тушаагаагүй бол хохирлыг мөн хуулийн 24-р зүйлд” гэсэн хэсгийг,

8. “БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 37, 38-р зүйлийг шүүн таслах ажиллагаанд зөв хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 3-р сарын 30-ны өдрийн 11-р тогтоолын 4-р заалтын “в” хэсгээс “хөдөлмөрт заавал татан оролцуулахаар тэнсэх” гэсэн үг болон “24” гэсэн тоог, Мөн заалтын “а” хэсгээс “хөдөлмөрт заавал татан оролцуулахаар хорих ялыг тэнссэн” гэсэн үгийг,

5-р заалтын "в" хэсгээс "олон нийтийн өмнө буруушаах" гэсэн үгийг,

9. "Хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийг шийдвэрлэхэд анхаарах зарим асуудал, цаашид баримтлах чиглэлийн талаар" Дээд шүүхийн 1-р сарын 1988 оны 12-р сарын 27-ны өдрийн 34-р тогтоолын 17-р заалтын "БНМАУ-ын иргэний хуулийн 320-р зүйлд зааснаар" гэснийг "Монгол Улсын Иргэний хуульд зааснаар" гэж өөрчлөн найруулж, 4-р заалтын 2 дахь догол мөрөөс "социалист" гэсэн үгийг,

10. "Танхайрах гэмт хэргийг ойролцоо төрлийн зарим гэмт хэргээс зөв ялгаж шийдвэрлэх тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1988 оны 6-р сарын 29-ний 13-р тогтоолын тэмдэглэх хэсгийн 1 дэх догол мөрөөс "МАХН, Ардын", "социалист", 3 дахь догол мөрөөс "аж байдлын социалист" гэсэн үгүүдийг,

11. Эрүүгийн хуулийн 44, 45-р зүйлийн заалтыг зөв хэрэглэх тухай Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1988 оны 5-р сарын 30-ны өдрийн 11-р тогтоолын 7-р заалтын "буюу гурван жил хүртэл хугацаагаар нутаг заах, эсхүл уг нутгаас зайлуулах" гэсэн үгийг,

12. "БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 277, 278, 279, 281-р зүйлүүдийг шүүхийн практикт хэрэглэх тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 12-р сарын 21-ний өдрийн 50-р тогтоолын 1-р заалтын 2 дахь хэсгээс "цэргийн тусгай" гэсэн үгийг,

13. "Хорих ял шийтгүүлсэн этгээдийн ял эдлэх дэглэмийг зөв тогтооход анхаарах зарим асуудлын тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 6-р сарын 27-ны өдрийн 27-р тогтоолын 2-р заалтаас "Засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн хуулийн холбогдох зүйлүүдэд заасан журмыг баримталж" гэснийг,

14. "Онц аюултай рецидив гэмт хэрэгтнээр тооцох тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 6-р сарын 27-ны өдрийн 26-р тогтоолд орсон "рецидив" гэсэн бүх үгийг, 4-р заалтаас "хөдөлмөрт заавал татан оруулахаар хорих ялыг тэнссэн", "хэсэг, 24-р зүйлийн 4 дэх" гэсэн үгийг тус тус хассугай.

Гурав. Монгол Улсын Дээд шүүхийн болон Дээд шүүхийн Бүгд хурлын доор дурьдсан тогтоол, тогтоолын зүйл, хэсэг, заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай:

1. "Насанд хүрээгүй хүмүүст хүмүүжлийн чанартай албадлагын арга хэмжээг шүүхээс зөв хэрэглэх тухай" Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 10-р сарын 9-ний өдрийн 43-р тогтоол,

2. "Журам батлах тухай" Дээд шүүхийн 1996 оны 3-р сарын 14-ний өдрийн 86-р тогтоол, уг тогтоолоор батлагдсан "Засан хүмүүжүүлэх ажил хийлгэх, ял эдлүүлэхэд хяналт тавих журам,

3. “Дамын худалдаа хийх гэмт хэргийг шүүхийн практикт зөв шийдвэрлэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 12-р сарын 22-ны өдрийн 41-р тогтоол,

4. “БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 19¹-р зүйл, Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 350¹, 353¹-р зүйлийг шүүхийн практикт хэрэглэх зарим арга хэмжээний тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1983 оны 9-р сарын 30-ны өдрийн 38-р тогтоол,

5. “БНМАУ-ын Ерөнхийлөгчийн 1991 оны 62-р зарлигийн 1-р зүйлийг хэрэглэх журмын тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1991 оны 4-р сарын 24-ний өдрийн 38-р тогтоол,

6. “Социалист өмчийн эсрэг гэмт хэрэгт эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэж байгаа шүүхийн практикийн тухай Улсын Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1974 оны 5/11-р тогтоолыг биелүүлж байгаа явдлын тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1975 оны 11-р сарын 12-ны өдрийн 21-р тогтоол,

7. “Улсын Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1981 оны 45-р тогтоолын зарим заалтыг өөрчлөн найруулах тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1985 оны 10-р сарын 21-ний өдрийн 40-р тогтоол,

8. “БНМАУ-ын Ерөнхийлөгчийн 1991 оны 63-р зарлигийг хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1991 оны 4-р сарын 22-ны өдрийн 37-р тогтоол,

9. “Улсын Дээд шүүхийн Бүгд хурлын тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 12-р сарын 22-ны өдрийн 41а дугаар тогтоол,

10. “Эрүүгийн хуулийн 74-р зүйлийг шүүхийн практикт хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 12-р сарын 21-ний өдрийн 52-р тогтоол,

11. “Эрүүгийн хэргийг хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэх журмын тухай” Дээд шүүхийн 1994 оны 9-р сарын 12-ны өдрийн 126-р тогтоолын 7, 8, 9, 11, 19-р заалт,

12. “Эрүүгийн хуулийн 74, 172-р зүйлийг нэг мөр ойлгон зөв хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн 1994 оны 12-р сарын 30-ны өдрийн 180-р тогтоолын нэгийн 4-р заалт,

13. “Ялаас хугацааны өмнө тэнсэн суллах буюу ялыг хөнгөн ялаар солих талаархи хуулийн заалтыг хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1992 оны 5-р сарын 19-ний өдрийн 37-р тогтоолын 6-р заалт,

14. “Гянданд ял эдлүүлэх, түүний дэглэмийг тогтоох талаархи хуулийн заалтыг тайлбарлах тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1991 оны 9-р сарын 25-ны өдрийн 106-р тогтоолын 2 дугаар заалт,

15. “Эрүүгийн ял шийтгэлийг зөв оногдуулах тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1990 оны 12-р сарын 24-ний өдрийн 88 дугаар тогтоолын 13-р заалт,

16. “Хүчиндэх болон түүнтэй ойролцоо төрлийн гэмт хэргийг таслан шийдвэрлэхэд шүүхээс баримтлах чиглэлийн тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 10-р сарын 13-ны өдрийн 28-р тогтоолын 4, 5-р заалт,

17. “Байгаль орчин, түүний баялгийг хамгаалах хууль тогтоомжийг практикт хэрэглэх асуудал, цаашид баримтлах чиглэлийн тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 6-р сарын 15-ны өдрийн 17-р тогтоолын 7-р заалтын “3” хэсэг,

18. “БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 37, 38-р зүйлийг шүүн таслах ажиллагаанд зөв хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 3-р сарын 20-ны өдрийн 11-р тогтоолын 4-р заалтын “е” хэсэг, 5-р заалтын “6” хэсгийн 3 дахь догол мөр,

19. “БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 277, 278, 279, 281-р зүйлүүдийг шүүхийн практикт хэрэглэх тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 12-р сарын 21-ний өдрийн 50-р тогтоолын 6-р заалт,

20. “Эрүү, иргэний байцаан шийтгэх хуулийг Үндсэн хууль, шүүхийн тухай хуульд нийцүүлэн хэрэглэх журмын тухай” Дээд шүүхийн 1993 оны 7-р сарын 3-ны өдрийн 8-р тогтоолын 2, 3, 4, 5, 5-р заалт,

21. “С.Борд холбогдох хэргийн тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1989 оны 9-р сарын 7-ны өдрийн 23-р тогтоолын “... БНМАУ-ын Эрүүгийн хуулийн 135-р зүйлд заасан өөр хүнд хор /ршиг гэдэг ойлголтод онц их хэмжээний буюу 25000 төгрөгөөс дээш хэмжээний материалын хохирол хамрагдах ёстой гэж үзэв” эсэн өгүүлбэр,

22. “Онц аюултай рецидив гэмт хэрэгтнээр тооцох тухай” Дээд шүүхийн Бүгд хурлын 1987 оны 6-р сарын 27-ны өдрийн 26-р тогтоолын тэмдэглэх хэсгийн “үүнд” гэсний дараахи 4 дэх догол мөр, 2-р заалтын 1, 2 дахь хэсэг, 4-р заалтын 3 дахь хэсэг, 5-р заалт.

ЕРӨНХИЙ ШҮҮГЧ

Д.ДЭМБЭРЭЛЦЭРЭН

ШҮҮГЧ

Ч.ГАНБАТ

СЭТГҮҮЛИЙН ЗӨВЛӨЛ

Ерөнхий эрхлэгч

Л. Цог

Хариуцлагатай нарийн
бичгийн дарга

Б. Ганбат

Гишүүд:

С. Баяр

Б. Бадамханд

Ч. Дашням

Б. Цэнддоо

Б. Энэбиш

Техник редактор

С. Итгэлт

Уншиж хянасан

Сан. Жаргалсайхан

Б. Янжинлхам

Үйлдвэрт шилжүүлсэн 1997 оны 10-р сарын 10-нд
Өрөлтөд 1997 оны 10-р сарын 10-нд. Хэвлэлтэд
1997 оны 10-р сарын 23-нд. Хэвлэлийн хуудас 7,5.
Хэвлэсэн тоо 4015ш

Манай хаяг: Улаанбаатар-12

Төрийн ордон. Утас 322838

Төр, Засгийн Үйлчилгээ Аж Ахуйг

Эрхлэх Газрын харьяа

Хэвлэх үйлдвэр

